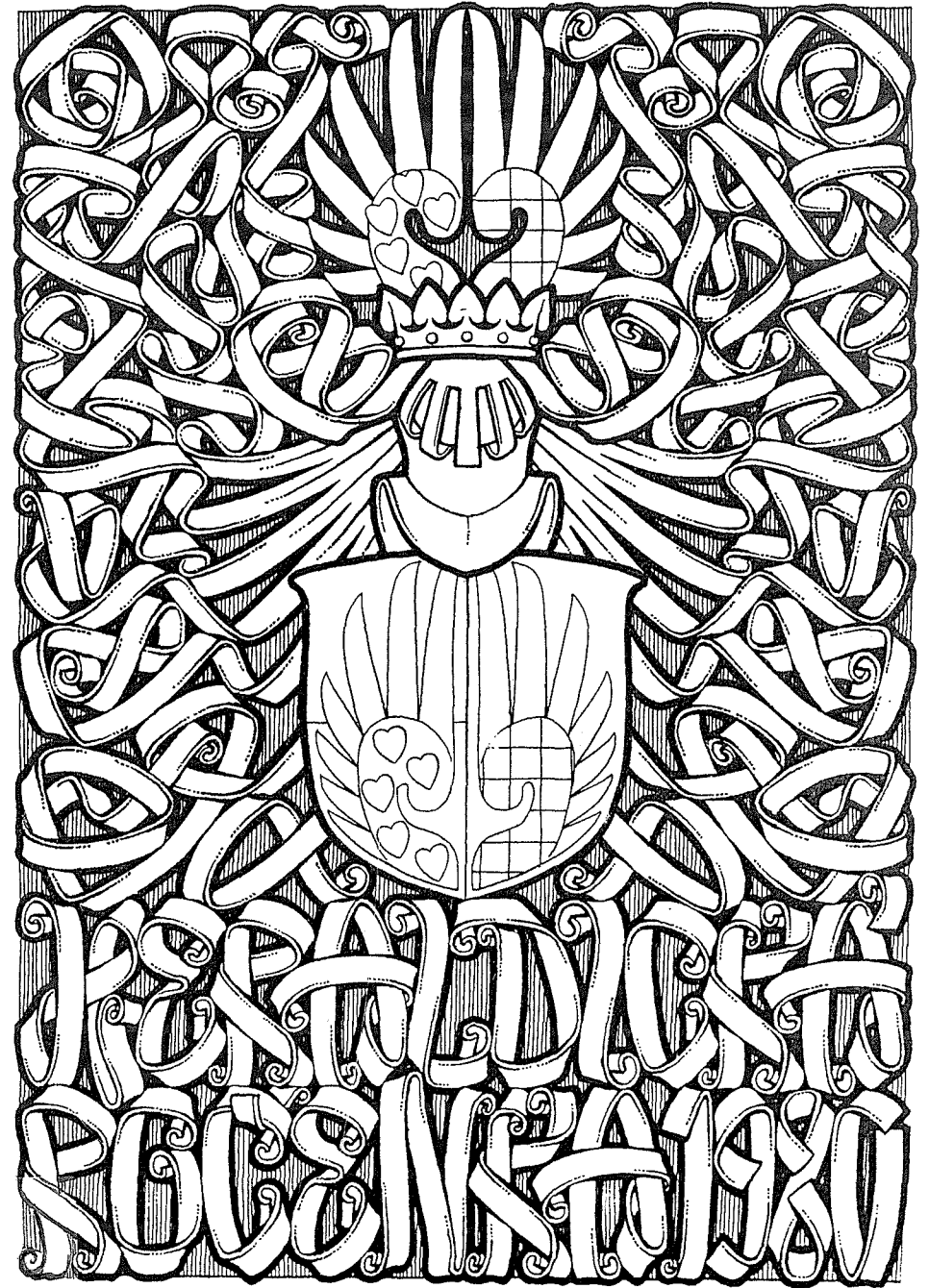

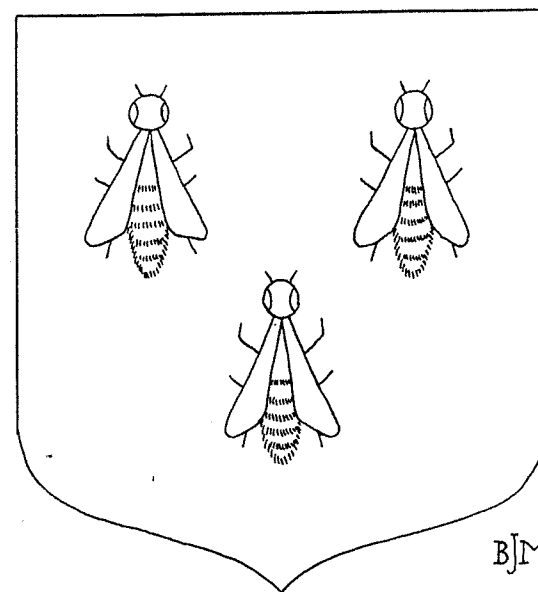
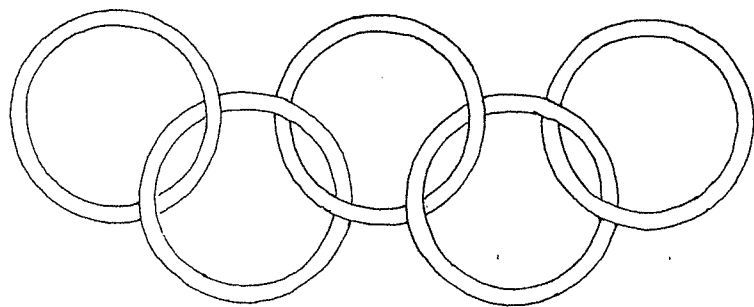
HERALDICKÁ
ROČENKA
1980

Česká numismatická společnost
pobočka Heraldika
P R A H A

Kalendarium

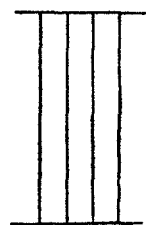
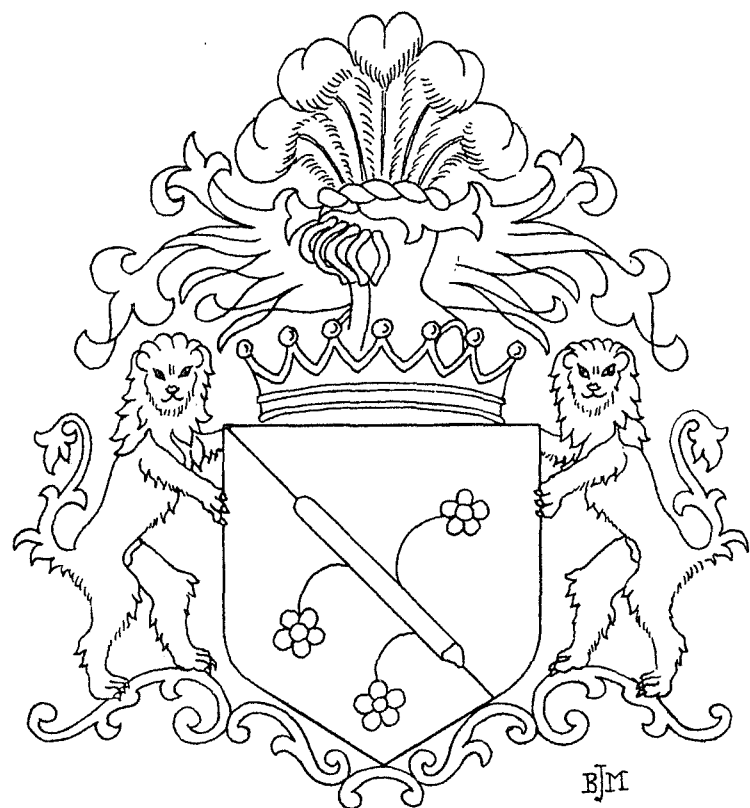
1980

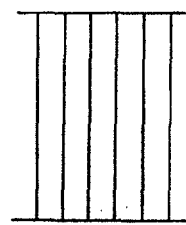
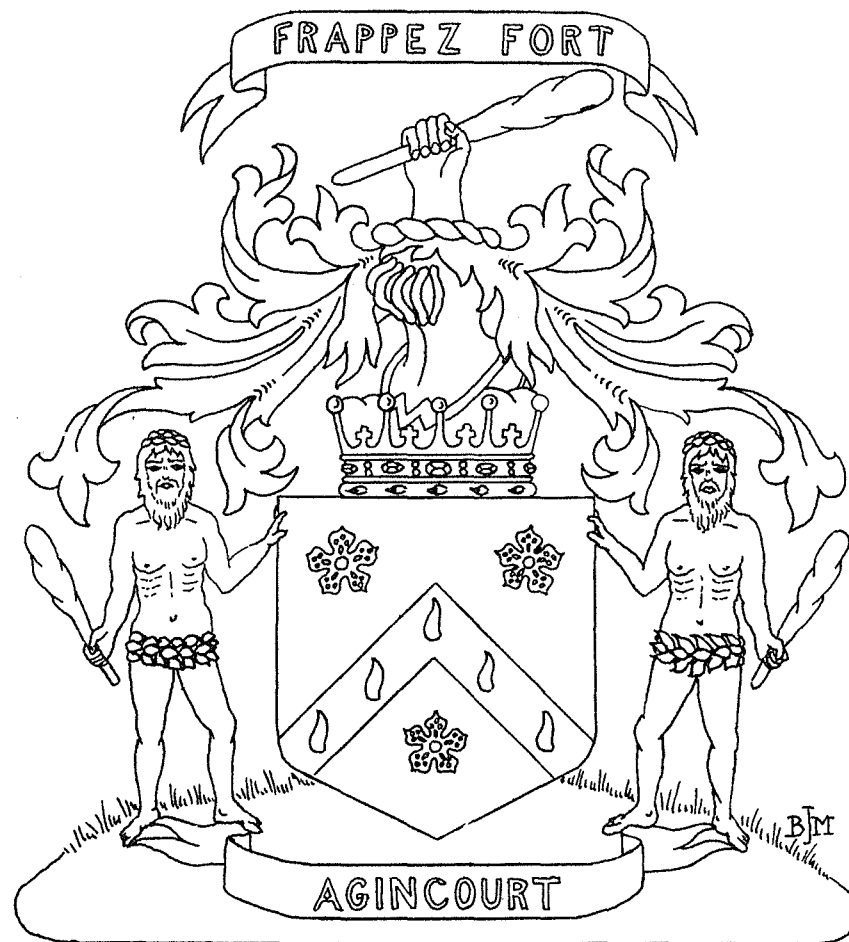
BJM

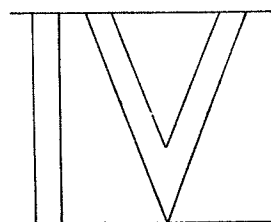
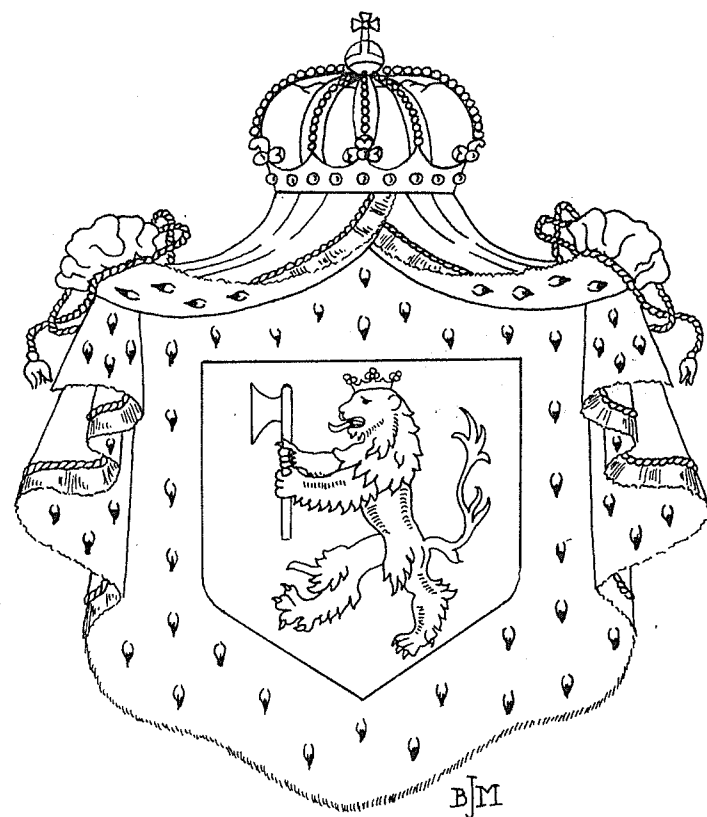
P		7	14	21	28
Ú	1	8	15	22	29
S	2	9	16	23	30
Č	3	10	17	24	31
P	4	11	18	25	
S	5	12	19	26	
N	6	13	20	27	

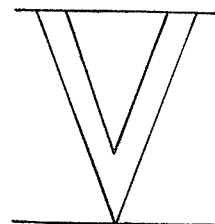
P		4	11	18	25
Ú		5	12	19	26
S		6	13	20	27
Č		7	14	21	28
P	1	8	15	22	29
S	2	9	16	23	
N	3	10	17	24	

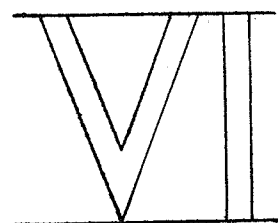
P		3	10	17	24	31
Ú		4	11	18	25	
S		5	12	19	26	
Č		6	13	20	27	
P		7	14	21	28	
S	1	8	15	22	29	
N	2	9	16	23	30	

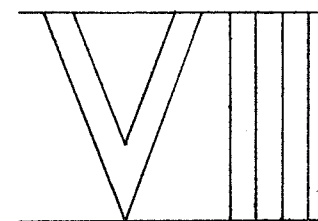
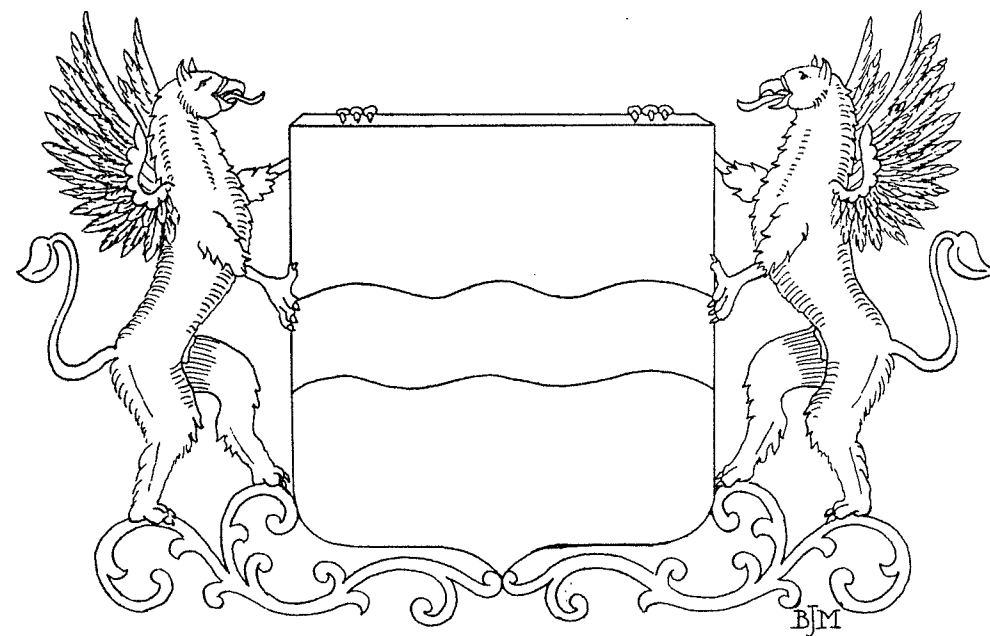
P		7	14	21	28
Ů	1	8	15	22	29
S	2	9	16	23	30
Č	3	10	17	24	
P	4	11	18	25	
S	5	12	19	26	
N	6	13	20	27	

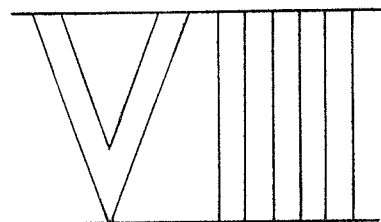
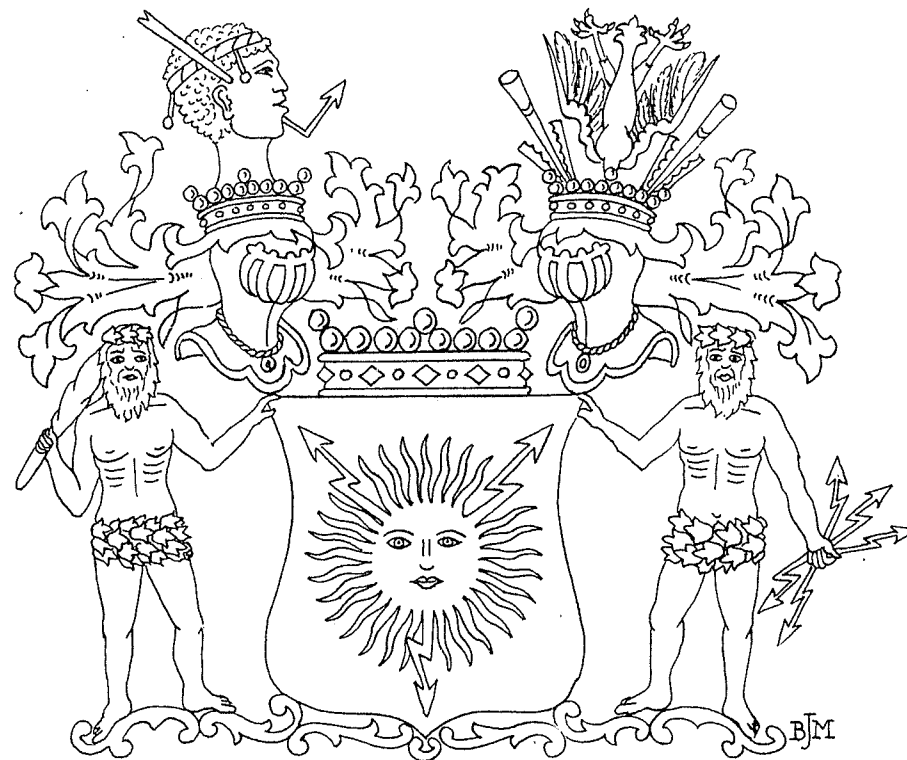
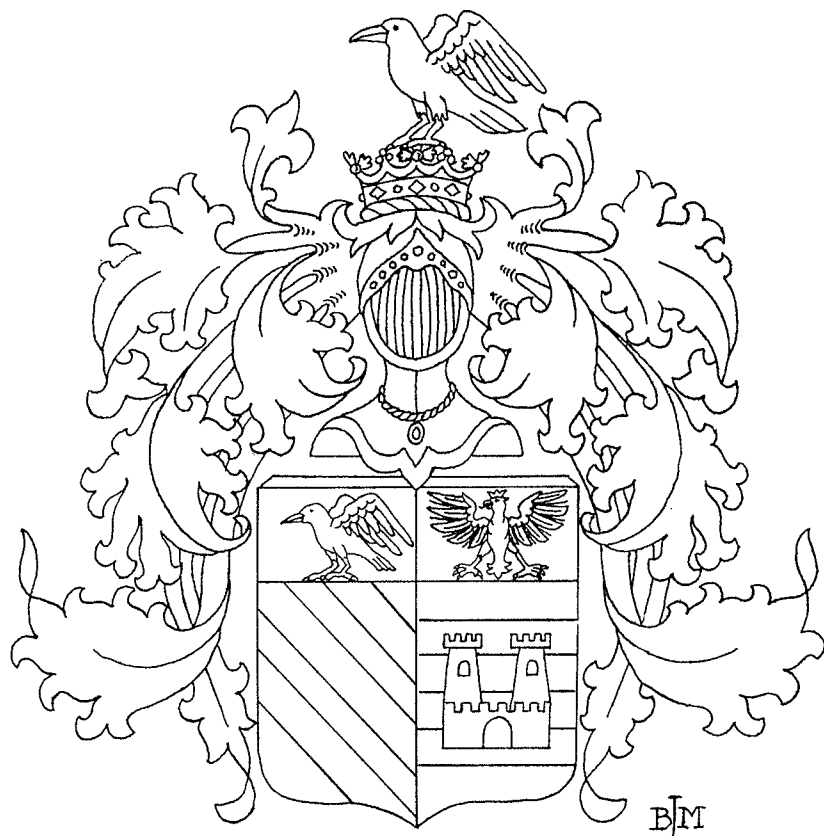
P		5	12	19	26
Ů		6	13	20	27
S		7	14	21	28
Č	1	8	15	22	29
P	2	9	16	23	30
S	3	10	17	24	31
N	4	11	18	25	

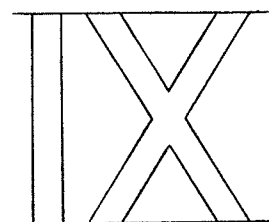
P	2	9	16	23	30
Ú	3	10	17	24	
S	4	11	18	25	
Č	5	12	19	26	
P	6	13	20	27	
S	7	14	21	28	
N	1	8	15	22	29

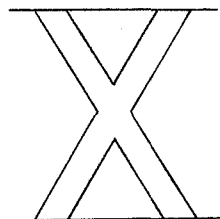
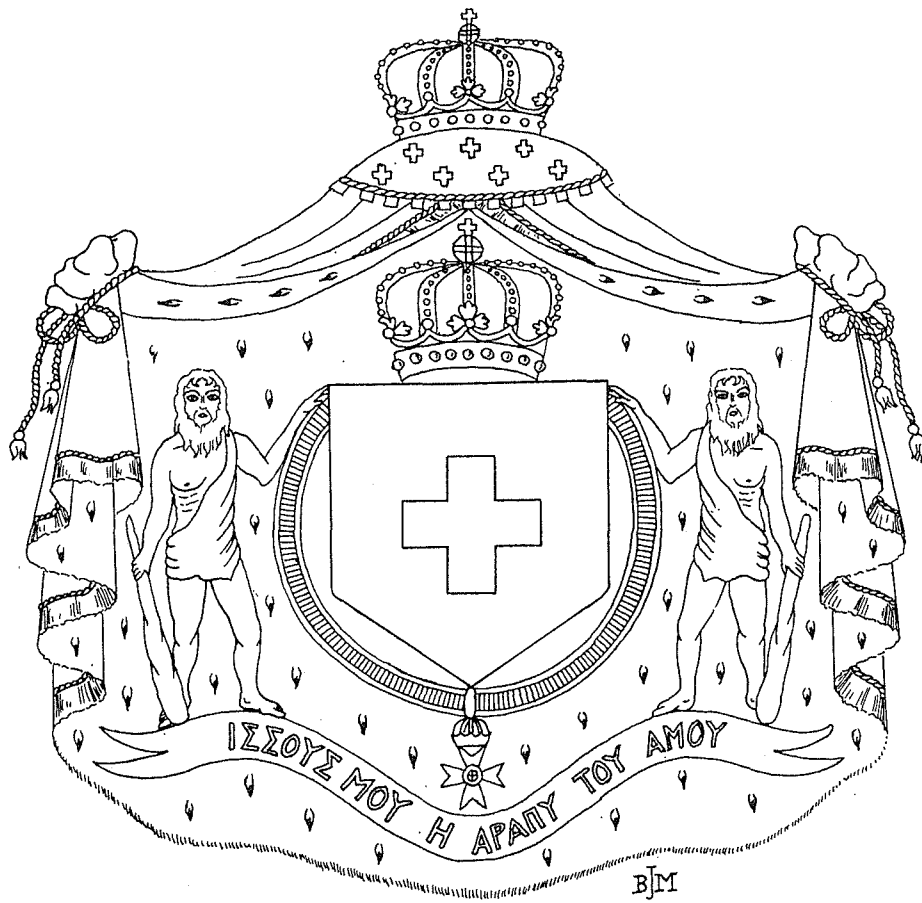
P		7	14	21	28
Ú	1	8	15	22	29
S	2	9	16	23	30
Č	3	10	17	24	31
P	4	11	18	25	
S	5	12	19	26	
N	6	13	20	27	

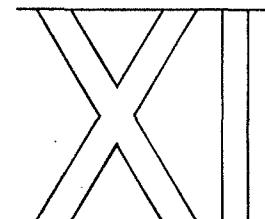
P		4	11	18	25
Ú		5	12	19	26
S		6	13	20	27
Č		7	14	21	28
P	1	8	15	22	29
S	2	9	16	23	30
N	3	10	17	24	31

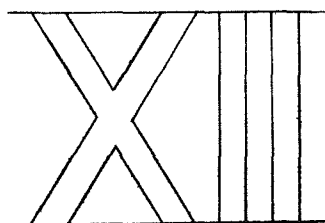
P	1	8	15	22	29
Ú	2	9	16	23	30
S	3	10	17	24	
Č	4	11	18	25	
P	5	12	19	26	
S	6	13	20	27	
N	7	14	21	28	

P		6	13	20	27
Ů		7	14	21	28
S	1	8	15	22	29
Č	2	9	16	23	30
P	3	10	17	24	31
S	4	11	18	25	
N	5	12	19	26	

P		3	10	17	24
Ů		4	11	18	25
S		5	12	19	26
Č		6	13	20	27
P		7	14	21	28
S	1	8	15	22	29
N	2	9	16	23	30

P	1	8	15	22	29
Ú	2	9	16	23	30
S	3	10	17	24	31
Č	4	11	18	25	
P	5	12	19	26	
S	6	13	20	27	
N	7	14	21	28	

I.

R. de B a r b e r i n (Francie), vítěz soutěže ve střelbě na živé holuby loveckou puškou na II. olympijských hrách v Paříži roku 1900, pocházel z rodiny původu toskánského, která je v Římě a ve Florencii od 28. září 1722 v knížecím stavu. Z tohoto rodu pocházel i papež Urban VIII. (1623 - 1644). Další větev žijí ještě v Neapoli a ve Francii jako Barberin de Reignac.
Znak (společný všem větvím): v modrém poli 3 (2,1) zlaté včely.

II.

Léon Bon de L u n d e n (Belgie), vítěz soutěže ve střelbě na živé holuby na II. olympijských hrách v Paříži roku 1900, pocházel z rodiny původem z Hannoveru, která se v 16. století usadila v Antverpách. Potvrzení šlechtictví v Nizozemí dostali dne 4. prosince 1679 od španělského krále Karla II. a potvrzení titulu barona dne 5. května 1781 od císařovny Marie Terezie.
Znak: V stříbrno-červeně pokosem děleném štítě pokosem lodyha přirozené barvy, z níž vyrůstá do horního pole na zelené stopce červená růže se zlatým semeníkem a do dolního pole na zlatých stopkách dvě stříbrné růže se zlatými semeníky. Štít kryje koruna baronů, z níž vyrůstá turnajská přílba s červeno-stříbrnou točenicí a přikryvadly. Klenotem pět střídavě červených a stříbrných pštrosích per. Štítonoši dva zlatí lvi s přivrácenými hlavami.

III.

John Wodehouse, 3rd Earl of K i m b e r l e y (1883 - 1941) byl členem vítězného týmu Velké Británie v pólu na koních na VII. olympijských hrách v Antverpách roku 1920. Jeho rodině, usedlé v hrabství Norfolk, se dostalo titulu baroneta dne 29. června 1611, titulu barona Wodehouse of Kimberley dne 26. října 1797 a titulu hraběte Wodehouse of Kimberley dne 2. června 1866.
Znak: V černém poli zlatá krokev zdobená pěti červenými slzami a provázená třemi (2,1) hermelínovými pětilístky. Štít kryje hraběcí koruna, na níž spočívá přílba s černo-zlatou točenicí a přikryvadly. Nad klenotem, tvořeným vztyčenou pravou paží přirozené barvy držící zlatý kyj, válečný pokřik FRAPPEZ FORT (Udeř silně). Na zelené půdě s heslem AGINCOURT stojí jako štítonoši dva diví muži přirozené barvy se zelenými vavřínovými věnci na hlavách a na bedrech držící ve vnějších rukách po černém vztyčeném kyji.

IV.

Norský prince O l a v (narodem 2. července 1903) zvítězil spolu s dalšími třemi členy posádky v jachtingu ve třídě 6 m na IX. olympijských hrách v Amsterdamu roku 1928. Dne 21. září 1957 nastoupil na trůn jako Olav V., ale ještě v roce 1971 (tedy ve věku 68 let!!) obsadil na mistrovství světa v jachtingu ve třídě 5,5 m třetí místo a získal bronzovou medaili.

Rovněž jeho syn, korunní princ Harald, reprezentoval Norsko na olympijských hrách v Mexiku a v Tokiu, kde byl dokonce vlajkonošem výpravy, ale výrazného úspěchu nedosáhl. Na mistrovství světa v jachtingu roku 1970 však obsadil ve třídě 5,5 m čtvrté místo.

Znak: V červeném poli zlatě korunovaný zlatý lev ve skoku drží v předních prackách vztyčenou stříbrnou sekeru na zlatém topůrku. Královská koruna a plášť.

V.

Carl-Friedrich Otto Magnus Arthur Freiherr von L a n g e n (25. července 1887 - 2. srpna 1934 na následky pádu s koně při závodě "military") se stal dvojnásobným olympijským vítězem v jezdecké drezúře na IX. olympijských hrách v Amsterdamu roku 1928, a to v soutěži jednotlivců a jako člen vítězného německého teamu. Pocházel z pomohanské rodiny, která byla povýšena do říšského šlechtického stavu ve Vídni dne 10. (12.) ledna 1706 a do pruského stavu svoobodných pánů v Berlíně dne 17. prosince 1839.

Znak: Čtvercový štít, v jehož 1. a 4. modrém poli zlatý gryf s červeným jazykem, ve 2. a 3. červeném poli pošíkem stříbrné břevno, nahoře i dole provázené stříbrnou hvězdou. Štít kryje baronská koruna, na níž dvě korunované turnajské přilby. Na první s modro-zlatými přikryvadly zlatý vyrůstající gryf, na druhé s červeno-stříbrnými přikryvadly věž o dvou patrech v přirozených barvách se zavřenými černými vraty a čtyřmi stínkami a na ní k letu připravený sokol přirozených barev. Štitonoši: dvě černé zpět hledící orlice. Heslo: COELUM NON ANIMUM.

VI.

David George Brownlow Cecil lord B u r g h l e y (narodem 9. února 1905) se stal olympijským vítězem na IX. olympijských hrách v Amsterdamu roku 1928, kdy v běhu na 400 m překážek dosáhl času 53,4 sec. a prorazil do té doby trvající hegemonii Američanů na této trati. Na dalších olympijských hrách roku 1932 získal stříbrnou medaili jako člen štafety na 4x400 m a obsadil 4. místo v běhu na

400 m překážek a 5. místo v běhu na 110 m překážek. Celkem třikrát vyhrál hry britského impéria a osmkrát vyhrál britské mistrovství.

Narodil se ve známé rodině Cecilů (jedna větev nosí titul markýzů ze Salisbury), a to ve větví, která získala titul baron Burghley dne 25. února 1571, hrabě z Exeteru dne 4. května 1605 a titul markýz z Exeteru dne 4. února 1801.

Lord Burghley byl poslancem v Dolní sněmovně za konzervativní stranu v letech 1931 - 1943, za války sloužil v armádě, kde získal hodnost podplukovníka. Byl předsedou organizačního výboru olympijských her v Londýně roku 1948 a rektorem St. Andrews University v letech 1949 - 1952. Po smrti svého otce roku 1956 se stal 6. markýzem z Exeteru, dále předsedou IAAF (Mezinárodní amatérská atletická federace) a předsedou britského olympijského výboru. Od roku 1933 je členem mezinárodního olympijského výboru (v letech 1956 - 1968 dokonce jako místopředseda). Zastává i funkce ředitele National Westminster Bank a Firestone Tyre & Rubber Co. a žije v Londýně a na svém přepychovém alžbětinském zámku Burghley House, kde mohou návštěvníci shlédnout mezi exponáty i všechny jeho vyhrané sportovní trofeje - poháry, plakety, medaile a také vítězný olympijský dres.

Znak: V devětkrát stříbrno-modře děleném štítě 6 (3,2,1) černých štítků, v kterých po stříbrném lvu ve skoku. Štít kryje koruna markýzů, na níž přilba s modro-stříbrnými přikryvadly. Na přilbě "chapeau" nesoucí zlatý snop obilí podpíraný vpravo stříbrným a vlevo modrým lvem. Štitonoši: dva hermelínové lvi na zelené půdě. Heslo: COR UNUM VIA UNA (Jedno srdce, jedna cesta).

Poznámka: Chapeau = červená sametová čapka s hermelínovým lemem jako symbol staré feudální suverenity.

VII.

Ferdinand Panud de M o r t a n g e s (Holandsko) se stal celkem trojnásobným olympijským vítězem. Na IX. olympijských hrách v Amsterdamu roku 1928 zvítězil v jezdecké soutěži "military" jako jednatel i jako člen holandského družstva a na X. olympijských hrách v Los Angeles roku 1932 zopakoval své vítězství v téže soutěži jednotlivců.

Znak: V černém poli stříbrné vlnité břevno. Štitonoši: dva gryfové.

VIII.

Gian Carlo C o r n a g g i a - M e d i c i (Itálie),

člen milánské rodiny markýzů, získal na X. olympijských hrách v Los Angeles roku 1932 zlatou medaili v šermu kordem jednotlivců a stříbrnou medaili jako člen italského družstva kordistů a na XI. olympijských hrách v Berlíně roku 1936 byl členem vítězného družstva Itálie v kordu a v téže zbraní v soutěži jednotlivců získal ještě za 3. místo bronzovou medaili.

Znak: Polceno: v 1. červeném poli, v jehož stříbrné hlavě černý havran, tři zlatá břevna pokosem, v 2. pětkrát modro-stříbrně děleném poli, v jehož zlaté hlavě černý orel, červený hrad o dvou věžích. Na přílbě s točenicí a s přikryvadly modro-stříbrnými a červenostříbrnými koruna markýzů, na níž černý havran.

IX.

Hans von B l i x e n - F i n e c k e (Švédsko), jehož rodina žijící ve Švédsku získala baronský stav roku 1772, se stal na XV. olympijských hrách v Helsinkách roku 1952 dvojnásobným olympijským vítězem v jezdecké soutěži "military", a to jak v kategorii jednotlivců, tak i jako člen vítězného švédského družstva.

Znak: V modrém poli zlaté slunce, z něhož vynikají 3 (2,1) zlaté blesky. Štít kryje baronská koruna a dvě korunované turnajské přílby, z nichž první nese hlavu moučenina ozdobenou stříbrným burletem a probodnutou stříbrným pokosným šípem se vztyčeným hrotem a druhá vzhůru nohama otočeného černého orla mezi dvěma stříbrnými hroty dřevců. Štitonoši: dva diví muži přirozené barvy, břečtanem kolem hlavy a beder opásaní, pravý s kyjem opřeným o rameno, levý drží 5 blesků.

X.

Řecký princ K o n s t a n t i n (narozený 2. června 1940) zvítězil se svými spolujezdci Zaimisem a Eskidjoglonem na XVII. olympijských hrách v Římě roku 1960 v jachtingu ve třídě Dragon. Byla to teprve druhá zlatá olympijská medaile pro Řecko v historii novodobých olympijských her (tu první získal na I. olympijských hrách v Athénách roku 1896 marathonec Spyros Louis a třetí, zatím poslední, na letošních olympijských hrách v Moskvě v pérové váze zápasu řecko-římského Stilianos Migiakis).

Po smrti svého otce nastoupil dne 6. března 1964 na trůn jako Konstantin II. a musel se vzdát sportovní reprezentace. K té se vrátil až po odchodu do exilu roku 1967, kdy vyhrál v Porto Santo Stefano závod jachet o Pohár holandského prince a kdy se roku 1969 stal v dánském Oerensundu mistrem světa na jachtách Solingen.

Znak: V modrém poli stříbrný řecký kříž. Štít obtočený stuhou Spasitelova řádu nese královskou korunu. Štitonoši: dva diví muži oděni do lví kůže se opírají o kyj. Královská koruna a stan.

XI.

Moritz von G r o d d e c k (NSR), olympijský vítěz ve veslování na XVII. olympijských hrách v Římě roku 1960 a olympijský medailista ze XVI. olympijských her v Melbourne roku 1956 a z XVIII. olympijských her v Tokiu roku 1964, dnes sportovní novinář, pochází z pruské rodiny povýšené dne 5. června 1798 do šlechtického stavu.

Znak: Zlatě lemovaný modrý štít poříkem dělený stříbrným břevnem. Do horního pole z břevna vyskakují zlatě korunovaný stříbrný lev s červenou zbrojí a jazykem držící stříbrný meč se zlatým jílcem směřující hrotem dolů. V dolním poli dvě stříbrná pokosná břevna. Turnajská korunovaná přílba s modro-stříbrnými přikryvadly a s vyskakujícím stříbrným lvem v klenotu.

XII.

Carl von E s s e n (Švédsko), člen vítězného družstva v šermu kordem na XXI. olympijských hrách v Montrealu roku 1976, pochází ze staré livonské rodiny, která se v jedné větvi usadila ve Švédsku, kde Hans Henrik von Essen (1755 - 1824), důvěrník švédského krále Gustava III. a vrchní velitel švédských vojsk v Pomořansku a v Norsku, byl roku 1809 povýšen do hraběcího stavu.

Znak: Čtvercý štít se středním modrým štítkem, v němž sova přirozené barvy se zlatou zbrojí sedí na větvi přirozené barvy. V 1. a 4. modrém poli se zlatou hlavou zlatá pětihraná hvězda, v 2. a 3. poli poříkem stříbrno-červeně dělený lev opačných barev. Tři korunované turnajské přílby, z nichž na pravé dva zkřížené stříbrné šípy, na střední sova mezi červeným a modrým křídlem a na levé červená věž mezi zlatou a modrou korouhví. Štitonoši: dva zlatí zpět hledící gryfové s červenými jazyky.

Poznámka

Při sestavování kalendária olympijských vítězů jsem nemohl zařadit následující nositele zlatých medailí:

- G. de la Palaise (Francie) - vítěz v šermu šavlí na II. OH v Paříži roku 1900 -

- nepodařilo se mi zjistit při rozdílnosti znaků příslušnost k větví,
- Thomas Thornycroft (Velká Británie) - dvojnásobný vítěz v motorových člunech na IV. OH v Londýně roku 1908 - jeho znak bude použit v jiném kalendariu,
- Otto von Porat (Norsko) - vítěz těžké váhy v rohování na VIII. OH v Paříži roku 1924 - nepodařilo se mi zjistit jeho znak,
- Johan Oxenstierna (Švédsko) - vítěz moderního pětiboje jednotlivců na X. OH v Los Angeles roku 1932 - nepodařilo se mi zjistit při rozdílnosti znaků příslušnost k větví,
- Suzan Christine von Saltz-ová (USA) - vítězka plavecké soutěže na 400 m volný způsob a členka vítězných štafet USA na 4x100 m volný způsob a 4x100 m polohového závodu na XVII. OH v Římě roku 1960 - nepodařilo se mi zjistit znak.

Milan Buben

Literatura:

Armorial Général précédé d'un Dictionnaire des Termes du Blason par J.B.Rietstap, Berlin 1934

(I., III., V., VI., VII., VIII., IX., XI., XII.)

Armorial Général de la Noblesse Belge par le Baron de Ryckman de Betz; H.Dessain, Editeur, Liège, S.P.R.L., 1941

(II.)

von Volborth, Carl Alexander: Heraldry of the World, Blandford Press, London 1973

(IV.)

Gothaisches Genealogisches Taschenbuch der Freiherrlichen Häuser, Gotha, Justus Perthes, 1939

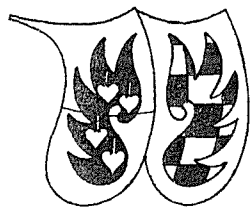
(V.)

Burke, Bernard, Sir: Genealogical and Heraldic Dictionary of the Peerage and Baronetage of the British Empire, London 1862

(VI.)

J.Siebmacher's Wappenbuch Ausserdeutsche Staatenwappen, Nürnberg 1970

(X.)

Od posledních řádných voleb výboru České numismatické společnosti - pobočka Heraldika, které se konaly dne 9. ledna 1979, probíhaly členské schůzky každých 14 dní (mimo červenec a srpen), a to v zasedací síni Pražského střediska státní památkové péče a ochrany přírody v Praze 1, Malé náměstí č. 13.

Účastníci měli možnost mimo jiné vyslechnout si zejména tyto přednášky:

- 23. 1. 1979 - Knižní značky Jana st. z Hodějova (PhDr. Pavel R. Pokorný)
- 20. 2. 1979 - Dělení štítu a heraldické figury (Pavel Palát, prom. ped.)
- 6. 3. 1979 - Královské koruny (PhDr. Milan Buben)
- 20. 3. 1979 - Základy chronologie (Pavel Palát, prom. ped.)
- 3. 4. 1979 - Obecné znakové figury (Pavel Palát, prom. ped.)
- 17. 4. 1979 - Znak země koruny české (JUDr. Zdeněk M. Zenger)
- 22. 5. 1979 - Moderní japonská vexilologie (Ing. Aleš Brožek)
- 5. 6. 1979 - Základy sfragistiky (Pavel Palát, prom. ped.)
- 19. 6. 1979 - Bibliografie české heraldiky, sfragistiky a genealogie (Pavel Palát, prom. ped.)
- 18. 9. 1979 - Vývoj znaku Ferdinanda I. (Zdirad J. K. Čech)
- 2. 10. 1979 - České erby v tisících 16. a 17. století (PhDr. Stanislav Hošťálek)
- In memoriam lorda Mountbattena (PhDr. Milan Buben)
- 16. 10. 1979 - Středověká vexilologie (RNDr. František Pícha)
- 30. 10. 1979 - Zkušenosti heraldika z regionální práce (Ing. Mojmír Chromý, Ing. František Kučera)
- 13. 11. 1979 - Symbolika lva v heraldice (Stanislav Judl)
- 27. 11. 1979 - Čechovní sfragistika (Jaroslav Jásek)

V rámci kulturně osvětové činnosti provedla ČNS - pobočka Heraldika v uplynulém období řadu expertis a přednášek, zejména:

- pro Pražské středisko SPPOP (dr. Ivan Šperling):
 - a) určení pečete na obrazovém rámu (PhDr. Pavel R. Pokorný)
 - b) podklady pro restauraci klenáku kruchty u sv. Havla v Praze (PhDr. Pavel R. Pokorný)

- pro arcibiskupskou konsistoř, Praha - vyjádření k publikaci: Louda, Jiří: Moravská církevní heraldika, Olomouc, 1977 (PhDr. Pavel R. Pokorný)
- pro hospodářskou správu NVP - expertisa pro restaurování znaků na domě zv. Solnice čp. 1/I (PhDr. Pavel R. Pokorný)
- pro dr. Jiřího Charváta, Chrudim - určení aliance Wiedersperg & Wančura z Řehnic na číši v soukromém majetku (PhDr. Pavel R. Pokorný)
- pro Federální kriminální ústřednu, Praha - určení portrétního znaku Františka Štěpána Lotrinského (Pavel Palát, prom. ped.)
- 12. 4. 1979 - PhDr. Milan Buben: Heraldika a její uplatnění v práci památkové péče (přednáška pro aktiv zpravodajů památkové péče při ONV Praha 1)
- 22. 6. 1979 - PhDr. Pavel R. Pokorný: Církevní heraldika (přednáška pro ČNS - pobočka Plzeň)
- 28. 6. 1979 - JUDr. Zdeněk M. Zenger: Výtvarné pojetí heraldiky (přednáška pro Městské museum Mladá Boleslav)
- 7. 7. 1979 - PhDr. Milan Buben: Heraldry, Peerage and Titles
- 8. 7. 1979 - PhDr. Milan Buben: Trace Your Ancestry (přednášky pronášeny v jazyce anglickém pro účastníky jazykového kursu v Krásné Lípě pořádaného Kabinetem germánských jazyků Pedagogického ústavu hl.m. Prahy)

Dne 5. února 1980 byla konána výroční schůze České numismatické společnosti - pobočka Heraldika, na které byly provedeny řádné volby výboru na další funkční období. Výbor byl zvolen v tomto složení:

- JUDr. Zdeněk M. Zenger - předseda
- PhDr. Milan Buben - místopředseda
- Pavel Palát, prom. ped. - jednatel
- Rudolf Jukl - hospodář
- PhDr. Pavel R. Pokorný - archivář
- JUDr. Jiří Ježek - člen výboru pro styk s ÚV ČNS

Přijímací komise pobočky Heraldika:

PhDr. Stanislav Hošťálek (předseda), Jaroslav Jásek, Pavel Palát, prom. ped.

Revisní komise pobočky Heraldika:

Ing. Mojmír Chromý (předseda), Ing. František Kučera, JUDr. Jiří Ježek

Redakční rada Heraldické ročenky:

PhDr. Milan Buben (předseda), PhDr. Pavel R. Pokorný,
Pavel Palát, prom. ped.

Redaktor edice Documenta heraldica: Pavel Palát, prom. ped.

In memoriam

Dne 21. srpna 1979 skonal náhle po zákeřné chorobě dlouholetý člen výboru ČNS - pobočka Heraldika JUDr. Jiří Suchánek. Heraldická ročenka 1978 přinesla k tehdejšímu jeho životnímu jubileu rozsáhlý medailon se zhodnocením jeho životního díla. Čest jeho památce!

- mfawb -

Životní výročí

Dne 28. ledna 1980 se dožil v plné svěžesti 70 let pan Karel Liška. Za svůj životní cíl si vytkl zpracovat zdánlivě úzkou oblast - heraldiku měst, městeček a obcí. Nedá se však vůbec vyčíslit počet hodin, které strávil v archívech a knihovnách při studiu archiválií a historických pramenů. Zpracování materie každé lokality by mohlo sloužit za příklad metodiky práce heraldika.

Veřejná činnost Karla Lišky je také dostatečně známá. Je zakládajícím členem Genealogické a heraldické společnosti v Praze, Heraldické sekce Klubu vojenské historie při Vojenském historickém muzeu a samozřejmě i Heraldického klubu České numismatické společnosti. Přispívá i do bulletinu Heraldika vydávaném Heraldickou sekcí Musea těžby a zpracování zlata v Jílovém u Prahy a zúčastnil se i jako kreslíř jejich výstav heraldických prací. Jeho kresba vyniká přesností, dokonalostí i stylem, o čemž svědčí i jeho každoroční příspěvky "Výročí našich měst" v Heraldických ročenkách.

Širší veřejnosti se Karel Liška představil především dvěma knížkami, a to jednak ve spolupráci s Aloisem Příbylem: Znaky a pečetě středočeských měst, Středočeské nakladatelství a knihkupectví v Praze, 1975, kdy se

omezil na část ilustrátorskou, a jednak ve spolupráci s Ludvíkem Muchou: Klíč k našim městům, edice Kamarád, nakladatelství Práce, Praha 1979, kdy vedle kreseb je i autorem textu.

Pro jeho užitečnou a záslužnou práci, jakož i pro jeho družnou a přátelskou povahu mu z plna srdce přejeme jen a jen to nejlepší !!

- mfawb -

Dne 20. listopadu 1980 oslavil v Mnichově vzácné životní jubileum Roman Leo Eduard Albert Ottokar svobodný pán von Procházka. Narodil se v Praze před 80 lety v rodině, která je od 16. ledna 1818 v rytířském a od 24. listopadu 1836 (diplom však vystaven až 19. ledna 1837) ve stavu svobodných pánů.

Roman svobodný pán von Procházka patří mezi velké postavy nejen české, ale i světové heraldiky, genealogie a faleristiky. Je členem Mezinárodní heraldické akademie v Paříži a členem korespondentem Heraldicko - genealogické společnosti "Adler" ve Vídni. I po svém přesídlení z Prahy do NSR nepřestal nikdy propagovat ve světě českou heraldiku, genealogii a faleristiku. Vyčerpávající výčet jeho článků, statí a studií věnovaných české provenienci přesahuje rámec této vzpomínky. Z jeho rozsáhlejších prací si alespoň připomeneme jeho Österreichisches Ordenshandbuch, Böhmische Adelsfamilien a Genealogisches Handbuch erloschener böhmischer Herrenstandsfamilien.

Roman svobodný pán von Procházka je bezesporu vedle PhDr. Karla Knížete zu Schwarzenberga našim největším znalcem historického státního práva a práva šlechtického v Čechách.

Svobodný pán von Procházka sleduje pozorně i práci ČNS - pobočka Heraldika a kladně ji hodnotí, o čemž svědčí jeho recenze na všechny dosud publikované Heraldické ročenky v rakouském časopise Adler.

Upřímně gratulujeme a přejeme hodně zdraví, štěstí a spokojenosti, ale hlavně ještě mnoho tvůrčích sil a let při prospěšné práci propagace české historie.

Znak (1837): Čtvrcený štít, v jehož 1. zlatém poli černý korunovaný orel, v 2. modrém poli stříbrná obrněná paže třímající stříbrný meč se zlatým jílcem, ve 3. modrém poli dovnitř obrácený zlatý roh hojnosti, z něhož se sypou bochníky chleba přirozené barvy a ve 4. poli zlatém na zelené půdě stříbrný mílník. Štít kryje koruna svobodných pánů, na níž tři korunované turnajské přilby. Klenotem

střední přilby s černo-zlatými přikryvadly je vyrůstající černý korunovaný orel, pravé s červeno-stříbrnými přikryvadly stojící rytíř v plné zbroji, zlatě korunovaný, s červeno-stříbrnými pokrývadly a dvěma červenými pštrosími péry, který v pravé ruce drží červený praporec a v levé 3 zlaté žaludy na zelených stoncích, klenotem levé přilby s modro-zlatými přikryvadly jsou 3 (černé, zlaté a modré) pštrosí pera. Štitonoši: 2 zlatí zpět hledící lvi, devise: EXCELSIOR.

- mfawb -

Sovětská heraldika

Romanovci vládli v Rusku od roku 1613. Vstup nepřipraveného Ruska do I. světové války roku 1914 rozhlodal vnitřně narušenou zemi ještě více. Vzmáhající se buržoazie si dobře uvědomovala vývoj situace, a proto vyslala představitele Státní dumy (parlamentu) k carovi Mikuláši II., aby jej informovala o hrozivém stavu a zároveň požádala cara o abdikaci.

Car Mikuláš II. (vládl od 20. října 1894) byl málomluvný a unavený. Nevěděl, zda se má dříve starat o průběh války, o hroutící se hospodářství nebo o pět stíhávě často nemocných dětí.¹⁾ Dne 28. února 1917 se vracel carským vlakem z Mogileva do Carského Sela, ale vlak musel odbočit na Pskov, protože trať byla již obsazena povstalci. Car po jednání s vojenskými veliteli pochopil neudržitelnost svého postavení a snažil se ještě zachránit situaci abdikací ve prospěch svého mladšího bratra velkoknížete Michaila. Michail Romanov, který byl nakloněn myšlence konstituční monarchie britského typu, měl vládnout jako regent až do plnoletosti syna Mikuláše II., následníka trůnu Alexeje. Dne 2. března 1917 v železničním salonním vagoně v Pskově se Mikuláš II. nakonec vzdal trůnu i nároků na následnictví svého syna.²⁾ Delegation Státní dumy byla ochotna přijmout Michaila jako nového cara a dokonce si od odstupujícího cara vyžádala antidatování jmenování knížete Lvova předsedou Prozatímní vlády. Ta se skutečně dne 2. března 1917 vytvořila, ale pokus o udržení monarchie ztroskotал. Protože nikdo nemohl ve víru událostí novému panovníkovi zaručit bezpečnost, zřekl se o den později - 3. (16.) března 1917 - trůnu raději sám a odmítl i čestný titul "protektor národa".

Po únorové³⁾ revoluci roku 1917, i když otázka státní formy zůstávala zatím otevřená, vytvořila Prozatímní vláda nový státní znak. Za základ byl vzat starý carský orel, ovšem bez korun, bez žezla a říšského jablka, bez znaků carství a gubernií a bez srdečního štítku moskevského. Pod orlem byl zobrazen mezi vavřínovými a dubovými ratolestmi Tauridský (Krymský) palác v Petrohradě, kde zasedala "Gosudarstvennaja duma".

Tento znak byl vytvořen na popud předsedy ruské prozatímní vlády Alexandra Kerenského⁴⁾ a jeho provedením byl pověřen grafik S. Bilikin. Aby nový ruský orel nebyl spojován s Romanovci, byl zbaven symbolů monarchie a také jeho křídla byla na rozdíl od carského orla spuštěna

dolů.

Tento orel se ještě vyskytuje i na pečetích prvních sovětských dokumentů po Říjnové revoluci uskutečněné dne 7. listopadu (25. října podle starého kalendáře) 1917. V polovině listopadu 1917 se však již objevuje první pečeť sovětské vlády s kruhovým nápisem "Krestjanskoje i Rabočeje Pravitelstvo Respubliki Rossiji" (Rolnická a dělnická vláda republiky Ruska) a místo znaku nápis "Vlast Sovětov" (moc sovětů).

V lednu 1918 dal Vladimír Iljič Lenin⁵⁾ příkaz utvořit novou státní pečeť. Požádal tehdejšího tajemníka Rady lidových komisařů Nikolaje Petroviče Gorbunova, aby se spolu s umělci ujal této práce a zdůraznil nutnost symbolů sociální politiky nového státu a symbolů přátelství, rovnosti a bratrství.

Nebyla to snadná práce, protože vyžadovala se vpořádat se vžitými tradicemi. Výtvarníkem, kterého Gorbunov vyhledal, byl petrohradský grafik Alexander Nikola-

jevič Leo. Dne 20. března 1918, po šesti týdnech intenzivní práce, byl návrh prvního výsostného znaku země sovětů předložen Leninovi a lidovým komisařům k posouzení.

Na ocelově šedé ozdobné kartuši byl vztyčený meč, který spojoval zkřížené kladivo se srpem. Stít byl z obou stran obtočen dvěma svazky obilí, pod štítem v okrasné kartuši nápis "Sověť narodnych komissarov" (Rada lidových

komisařů) a kolem všeho kruhový nápis "Rabočeje i Krestjanskoje pravitelstvo Rossijskoj sovětskoj federativnoj respubliky" (Dělnická a rolnická vláda ruské sovětské federativní republiky).

Když si Lenin návrh prohlédl, ostře se postavil proti přítomnosti meče: "Zajímavé, myšlenka je, ale proč meč? ... meč nám není třeba, on - není naším emblémem. A v ostatním je znak dobrý". Lenin požadoval odstranění meče ze znaku, ale mnozí členové Sovnarkomu (Sověť narodnych komissarov) prosazovali jeho zachování.

Mezitím Lenin přesídlil z Petrohradu do Moskvy a

diskuse kolem nového státního znaku pokračovala i na zasedáních Sovnarkomu ve dnech 20. dubna a 15. května 1918, kdy byly podávány další návrhy. Na zasedání dne 18. června 1918 vystoupil sochař N.A.Andrejev s návrhem, aby na místo nápisu "Совет народных комиссаров" přišlo heslo "Proletarii vsech stran, sojedinajtes'!" (Proletáři všech zemí, spojte se!) a aby příliš dlouhý název "Российская Крестянско-Пролетарская Федеративная Советская Республика" byl nahrazen kratším "Российская Социалистическая Федеративная Советская

Республика".

Otázka meče byla definitivně vyřešena podle Leninových intencí a grafik D.V.Jemeljanov dostal úkol připravit definitivní návrh (do 28. června 1918) pro připravovaný V. Všeruský sjezd sovětů, který začal dne 4. července 1918. Během zasedání sjezdu byl dne 10. července 1918 přijat text Ústavy RSFSR, která je zakončena popisem hlavního symbolu sovětské republiky: "Státní znak RSFSR je tvořen zlatým srpem a kladivem s dolů překříženými rukojetmi na rudém pozadí a ve zlatých paprscích obkroužených věncem klasů a nápisy: Ruská socialistická federativní sovětská republika a Proletáři všech zemí, spojte se!"

Tento znak je dosud státním symbolem RSFSR, avšak po XII. Všeruském sjezdu sovětů byl plný název "Российская Социалистическая Федеративная Советская Республика" nahrazen pouze iniciálami R.S.F.S.R. Naposled byl státní znak RSFSR schválen presidiem Nejvyššího sovětu RSFSR v lednu 1981 i s ustanovením, že uprostřed znaku v jeho vrchní části je pěticípá hvězda.

O čtyři roky později, dne 30. prosince 1922, byla na I. sjezdu sovětů SSSR přijata Deklarace o vytvoření SSSR. V jeho prvním státním znaku přijatém a uveřejněném v ústavě ze dne 6. července 1923 a potvrzeném na II. sjezdu sovětů SSSR dne 31. ledna 1924 byl srp a kladivo na zemském globu v paprscích slunce orámovaném klasy v dolní části překrytými červenou páskou s nápisem "Proletáři všech zemí, spojte se!" v šesti jazycích - rusky (RSFSR), ukrajinsky (USSR), bělorusky (BSSR) a azerbajdžánsky, arménsky a gruzínsky (Zakavkazská SSR). Nahoře pak ještě pěticípá rudá hvězda.

Na návrhu pracovali výtvarníci moskevské tiskárny GOZNAK a jako nejlepší byl vyhodnocen návrh kartografa a grafika Vsevoloda P. Korzuna, jehož návrh dotvořil grafik I.I.Dubasov.

V roce 1936 byl podán návrh, aby znak SSSR zobrazil technický rozvoj země (traktor, kombajn, elektromotor) a jiní zase požadovali knihu (symbol vědy). Žádný z těchto návrhů však neprošel a všechny byly zamítnuty.

Nynější výsostný státní znak SSSR byl schválen v roce 1956. Od svého předchůdce, na němž bylo heslo "Proletáři všech zemí, spojte se!" v šesti národních jazycích, liší se jeho dnešní varianta tím, že toto heslo je na něm napsáno v 15 jazycích svazových republik SSSR (tj. rusky, ukrajinsky, bělorusky, uzbecky, kazašsky, gruzínsky, azerbajdžánsky, litevsky, moldavsky, lotyšsky, kirgizsky, tadžicky, arménsky, turkménsky a estonsky).

Naposled byl státní znak SSSR schválen v jeho dosavadní podobě na zasedání presidia Nejvyššího sovětu SSSR, jak o tom informoval denní tisk ze dne 1. dubna 1980.

Znak SSSR tedy tvoří zlatý srp a kladivo na pozadí modrého globu ve zlatých paprscích slunce umístěného pod zeměkoulí ve vnitřní části kruhového věnce zlatých pře-

ničných klasů přes něž 15 červených pásek se zlatým heslem "Proletáři všech zemí, spojte se!" v jazycích svazových republik. Nad globem mezi klasy pěticipá rudá hvězda, zlatě lemovaná.

Každá z 15 svazových republik má svůj vlastní znak, přičemž všem je společná symbolika srpů a kladiv (symbol dělnické a rolnické třídy), rudá (symbol revoluce převzatý od barvy francouzské frígitské čapky) pěticipá hvězda (pět kontinentů proletariátu) a heslo "Proletáři všech zemí, spojte se!" (heslo Karla Marxe a Bedřicha Engelse ze závěru Komunistického manifestu z roku 1848).

Na znacích svazových republik je toto heslo vždy ve dvou jazycích - v jazyce svazové republiky a v jazyce ruském. Svůj výsostný znak má také každá z 20 sovětských autonomních republik. Mnohé ze znaků svazových a autonomních republik, podobně jako znak SSSR, mají slunce a zemský glob (nebo jen jeho část) - jako symbol světa obklopeného září nové éry.

Od Velké říjnové revoluce až do první poloviny roku 1918 neměl tedy mladý sovětský stát žádný emblém ani státní znak a ani státní vlajku. Srp a kladivo se na rudých praporech poprvé objevily při Prvním máji roku 1918 v Moskvě. Při prvním výročí Října již srp a kladivo zdobily státní vlajky a byly i součástí státního znaku. V roce 1962 pracovníci národopisného musea v Puškinu u Moskvy přišli s teorií, že autorem tohoto emblému byl malíř Jevgenij Kamzolkin (1885 - 1957) žijící také v Puškinu. Hlavní oporou jejich hypotézy byla poznámka v osobním deníku Kamzolkina, že "netušil, když emblém komponoval, že se stane oficiálním znakem".

S výjimkou RSFSR a Ukrajinské SSR, jejichž hlavní znakové figury jsou umístěny na kartuších, byly znaky všech ostatních svazových republik, včetně znaku SSSR, vytvořeny v rozporu s heraldickou tradicí. Jde o volnou kompozici symbolů, které nejsou umístěny ani na štítě ani na kartuši.

Thematicky vyjadřují nejrozličnější druhy práce a lidské činnosti. Tak se například ve znaku Gruzínské SSR objevují hory, obilné klasy a víno, podobně i u Arménské SSR, nebo těžní ropná věž ve znaku Azerbajdžánské SSR, a podobně.

Mnozí heraldici neuznávají pro popření i těch nejzákladnějších heraldických zásad tyto znaky jako znaky a pokládají je spíše za emblémy a místo o sovětské heraldice mluví o sovětské emblemice. Nic však nevzniklo samo od sebe, a tak se zdá, že věnec obilí se stihou ve znaku SSSR, není-li pokračováním, mohl být alespoň inspirován praxí carské městské heraldiky. Původně napoleonský systém okrašlování štítů přešel tak přes ruskou heraldiku v modifikované formě do nového znakového systému SSSR. A tak obilné věnce spatřujeme kolem znaků svazových republik nebo oblastí s převahou obilné produkce, vinné věnce u vinařských oblastí a větvičky bavlníku tam, kde se pěstuje bavlna.

Nicméně se tento nový projev vyjadřování symbolů ujal nejen v SSSR, ale silně ovlivnil i tvorbu znaků jiných nově vznikajících státních celků nebo nových společenských zřízení. Stal se jakýmsi modelem, podle něhož vytvořily své znaky nejen další socialistické státy (Rumunsko, Bulharsko, Mongolsko, NDR, Vietnam) a některé rozvojové státy (Bangladéš, Angola, Kongo), ale i některé vyspělé západní státy (Italská republika).

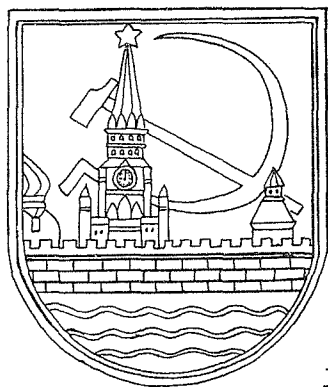
Je zajímavé, že symbol dělnictva a rolnictva (srp a kladivo) převzalo do svého znaku i neutrální Rakousko.

Otázka šlechtictví a rodových znaků byla v Sovětském Rusku vyřešena velmi záhy, a to dne 10. (23.) listopadu 1917 přijetím dekretu "Ob uničtoženíji soslaviij i graždanskich činov" (O zrušení stavů a občanských hodností), který zrušil všechna předrevoluční privilegia, stavovské organizace, tituly, řády i erby.

Nicméně nebyla šlechtická heraldika zcela zavržena a je nadále pěstována jako historická věda ve vědeckých a historických ústavech. Svědčí o tom nejen obnova všech erbů na historických architekturách, ale i například zpráva z deníku "Lidová demokracie" ze dne 4. března 1980. V té se uvádí, že se podařilo Státnímu literárnímu museu v Moskvě získat unikátní relikvii - vyobrazení původního šlechtického erbu rodiny velkého ruského básníka a prozaika M. Lermontova. Erb, jehož původní podoba nebyla dosud známa, pochází z roku 1800. Vzácný dokument, obsahující erb, byl ve vlastnictví jednoho z asi 20 žijících potomků tohoto šlechtického rodu.

U městské heraldiky však byla situace zcela jiná. Po revoluci přestala mít města zájem na užívání svých historických znaků, avšak po roce 1945, po vstupu SSSR na světové forum jako vítězná mocnost, dochází k jisté renesanci. Svědčí o tom řada knih a publikací o heraldice vydávaných v SSSR, jakož i periodikum "Nauka i žizn' (Věda a život)", které publikuje na pokračování znaky měst ruských gubernií.

Mnohá města (Leningrad, Sevastopol, Volgograd, Kursk, Kazan, Tbilisi, Vladimír, Suzdal, apod.) užívají i dnes své staré znaky z dob carského Ruska. Zdá se, že ke změně došlo pouze u měst, jejichž znaky obsahovaly před rokem 1917 carské či náboženské symboly. Vojenské symboly, které hned v počátcích sovětského státu zavrhl V.I. Lenin, zůstaly ve znacích jen u těch měst, kde připomínají hrdinské činy předků.

BJM

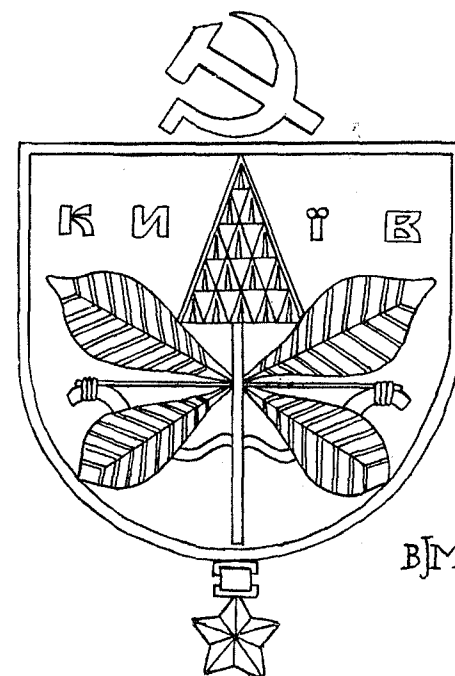
Která sovětská města tedy změnila své znaky?

Je to především Moskva, která nyní užívá modrého štítu se stříbrným srpem a kladivem, přes něj červená silueta moskevského Kremlu se zlato-černými hodinami a zelenými střechami; v modré patě štítu pak 3 stříbrné vlny (řeka Moskva).

Rovněž město Kyjev začalo užívat jiný znak. Na červeno-modré polceném štítě zlatý pětičetný list jírovce ("koňský kaštan"), místo jehož středního listku stylizovaný zlato-stříbrný květ jírovce madal.

Celé podloženo zlatým lukem, jehož tětíva pod středem listu jírovce. V hlavě štítu pak ještě stříbrnými literami název města Kyjev. Na horní hraně štítu ještě zlatý srp a kladivo a dole přivěšena zlatá hvězda Hrdiny SSSR.

Srp a kladivo na horní hraně štítu nahrazuje dřív-

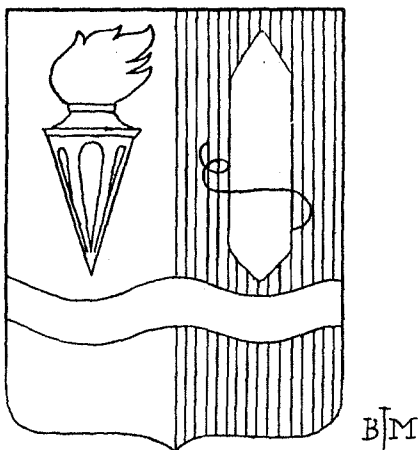
BJM

vější carský systém městských korun a vyjadřují novou sovětskou skutečnost v rámci měst SSSR.

Přivěšení zlaté hvězdy Hrdiny SSSR u měst s čestným titulem Město hrdina (Leningrad, Stalingrad, Kyjev, Oděsa, Sevastopol, Brestská pevnost, Moskva, Novorossijsk, Kerč, Minsk a Tula) je pokračováním zvyklostí z předrevolučního Ruska, v němž města vyznamenaná nějakým carským

řádem, měla právo si obtočit štít znaku stuhou tohoto řádu.)

Při tvorbě nových městských znaků se kladl především důraz na vyjádření nových ideí SSSR, na lokální revoluční tradice a také na místní charakter průmyslové výroby, zemědělství, apod. Příkladem může být město Ivanovo. Štít polcen: v pravé modré polovině zlatá pochodeň s červeným ohněm (Ivanovo bylo první místo v Rusku, kde vznikl Sovět dělnických poslanců), v levé 15krát stříbrno-modře polcené polovině (plátno) zlaté vřeteno (symboly rozvinutého textilního průmyslu). Pod oběma figurami přes obě pole

BJM

ještě stříbrný zvlněný pás kanavy.

V SSSR začínají také vznikat znaky různých svazů, společností, organizací, institucí a podniků.

Sovětská heraldika je tedy jistou symbiosou starých znaků (bez církevní či carské symboliky) a nových emblémů vyjadřujících nové politické, ekonomické i společenské skutečnosti. V mnohých případech byly tyto emblémy tvořeny bez ohledu na heraldické zásady a tradice, takže spíše než do heraldiky patří do sféry emblematiky. Avšak jejich užívání se natolik vžilo, že často ovlivňují tvorbu nových znaků i mimo rámec SSSR.

Milan Buben

P o z n á m k y

1. Car Mikuláš II. se oženil dne 14. listopadu 1894 s princeznou Alicí Viktorií von Hessen und bei Rhein, která při nástupu na trůn svého snoubence dne 21. října 1894 přijala pravoslaví a jméno Alexandra Fjodorovna. Měli spolu 4 dcery (Olga, Tatjana, Maria, Anastasia) a teprve páté dítě byl syn Alexej. Ten však trpěl od narození hemofilíí, dědičnou chorobou, při níž i sebemenší ranka vyvolává krvácení. Hemofilie je přenášena na potomstvo výhradně ženami, avšak projevuje se jen na mužích. Dočasnými úspěchy v zastavení krvácení následníka trůnu získal carevnu bezmeznou důvěru šarlatán, "svatý muž", bývalý mnich a organizátor hypnotizérských a spiritistických seancí Grigorij Jefimovič Rasputin. Tento bezesporu pozoruhodný člověk, nevzdělanec a přesto inteligentní muž, brzy zcela ovládl prostřednictvím carevny panovníka. Rasputin zasahoval rozhodujícím vlivem do politiky a záhy byl všemi nenáviděn pro svůj zhoubný vliv na vývoj Ruska. Proto byl také v noci z 29. na 30. prosince 1916 zavražděn knížetem Felixem Felixovičem Jusupovem, poslancem Státní dumy Puriškevičem a carovým bratrancem velkoknížetem Dimitrijem Pavlovičem Romanovem. Jusupovova (zemřel v Paříži roku 1967) korespondence i vlastní výpověď ukazují, že cílem Rasputinova odstranění bylo zachránit carismus před zkázou šilence. Jak tuhý život měla tato "šedá eminence" tehdejší Rusi, svědčí i skutečnost, že nezemřel ani po požití cyankáli v pirohách a ve víně, ani po několika kulkách v těle zblízka vypálených, ale, jak ukázala pitva, teprve zadušením pod ledem, kam jej spiklenci po činu hodili. Rasputin byl do Jusupovova domu vláčen pod záminkou, že se tam setká s krásnou a tehdy mladinkou Jusupovovou ženou Irinou. Rasputin rád vyhledával různá dobrodružství s ženami spojené s pitkami. Ani Rasputinovo odstranění však nepřineslo klid. Naopak do carovy rodiny, která ztratila oblibu i v řadách ruské šlechty pro nerozhodnost v řešení tíživých státních otázek, vneslo jen zmatek a strach díky Rasputinově dřívějšímu "proroctví", které velmi chytře spojovalo jeho osud s osudem carské rodiny. Až se to zdá být neuvěřitelné, historie mu dala za pravdu.
2. Tak skončilo na Rusi samoděržaví, zvláštní druh absolutní monarchie, které lze charakterizovat jako systém vojensko-feudálního despotismu a byzantsko-pravoslavné mystičnosti. Brzy po abdikaci byla carská rodina internována v Alexandrovském paláci v Carském Sele pod dozorem stráží. Dne 14. srpna 1917 nařídil Kerenskiј deportaci carské rodiny do Tobolska v západní části Sibiře, kde byla internována od 19. srpna v paláci bývalého gubernátora. Odtud byla celá rodina mezi 26. - 30. dubnem 1918 do-

pravěna do Jekatěrinburgu (dnes Sverdlovsk) a ubytována v domě kupce Ipatěva. Když hrozilo nebezpečí osvobození cara a jeho rodiny, rozhodlo urychleně předsednictvo Uralského oblastního sovětu zajatce zastřelit, což se stalo dne 17. července 1918 v 1 hodinu 15 minut po půlnoci.

Zbytek rozvětvené carské rodiny stačil prchnout k Černému moři, odkud se na lodích cizích mocností dostal na Západ.

3. Únorová revoluce je nazývána podle starého ruského kalendáře, který se opožďoval proti našemu (gregoriánskému) o 13 dní. Car Mikuláš II. abdikoval podle tehdejšího kalendáře dne 2. března 1917 (u nás bylo 15. března 1917). Starý ruský kalendář platil v Rusku do 31. ledna 1918.
4. Alexander Fjodorovič Kerenskij (1881 - 1970) uprchl po pádu Prozatímní vlády v anglickém rybářském člunu z Ruska a žil delší dobu v západní Evropě, převážně ve Francii, kde vydával ruské emigrantské noviny. Za II. světové války byl v Austrálii, odkud odjel po smrti své druhé ženy do U.S.A. Od konce války žil v New Yorku v bytě své přítelkyně K. Simpsonové. V posledních letech svého života oslepl a po delší vážné chorobě zemřel dne 10. června 1970 v newyorské nemocnici ve věku 89 let.
5. Mnohdy bývá nejasno v otázce Leninova šlechtictví. Leninův děd, Nikolaj Vasiljevič Uljanov (1765 - 1839), působil v Astrachani zpočátku jako kupec a později se vypracoval na malého továrníka. Leninův otec, Ilja Nikolajevič Uljanov (1831 - 1886), byl za své zásluhy v oblasti školství a osvěty povýšen roku 1869 do šlechtického stavu (osobní šlechtictví) a dne 1. ledna 1882 byl dekorován řádem sv. Vladimíra III. třídy, s kterým nabyl šlechtictví dědičné. Znak však udělen nebyl. Rovněž Leninův děd z matčiny strany, MUDr. Alexander Dmitrijevič Blank (1802 - 1873), majitel statku Kokuškino, obdržel dědičné šlechtictví.
6. Viz: Buben, Milan, PhDr.: Ruská heraldika, In: Heraldická ročenka 1979.

L i t e r a t u r a

- Dračuk, V.S.: Rasskazyvajet geraldika, Izdatelstvo "Nauka", Moskva 1977.
- Kamenceva, E.I. & Ustjugov, N.V.: Russkaja sfragistika i geraldika, "Vysšaja škola", Moskva 1974.
- von Volborth, Carl Alexander: Heraldry of the World, London 1973.
- Pine, L.G.: International Heraldry, Newton Abbot 1970.

Sovětské řády

Veškeré předrevoluční řády Ruska byly zrušeny dne 10. (23.) listopadu 1917 přijetím dekretu "Ob uničtožení soslavij i graždanskich činov" (O zrušení stavů a občanských hodností). Byl to jeden z prvních dekretů vydaných Všeruským ústředním výkonným výborem a Radou lidových komisařů.

Sovětský systém řádů a vyznamenání nevznikl hned, ale vznikl postupně v souladu s potřebami vyvíjející se nové společnosti.

Prvním sovětským řádem byl vojenský Ř á d r u d é h o p r a p o r u RSFSR (Ordén Krasnovo Znamení RSFSR), který byl založen dekretem Všeruského ústředního výkonného výboru dne 16. září 1918. Mohl být udělen komukoliv z občanů republiky za "obzvláštní chrabrost a odvahu v boji". Prvním, jemuž byl řád udělen, byl Vasilij Konstantinovič Blücher. Desetitisícová partizánská armáda pod jeho velením provedla heroický výpad za nepřátelské válečné linie. Obsadila 1500 kilometrů za 40 dní neustávajícího boje a pak se spojila s pravidelnými jednotkami Rudé armády. Ve zdůvodnění pro udělení řádu revolučním výborem 3. armády, se kterým se Blücher spojil, se doslova praví: "...postup, který uskutečnily jednotky soudruha Blüchera v nemožných podmínkách, může být spojován pouze se Suvorovovým válečným tažením ve Švýcarsku." Dne 30. září 1918 byl Ústředním výkonným výborem udělen V.K. Blücherovi Řád rudého praporu č.l. Za svou aktivní účast v občanské válce byl Blücher později jmenován jako jeden z prvních maršálů SSSR a Řád rudého praporu dostal celkem pětkrát, vícekrát než kdokoliv jiný. Tři hrdinové občanské války S.S. Vostretgov, I.P. Fedko a J.F. Fabricius obdrželi každý po čtyřech Řádech rudého praporu, více než 30 osob jej obdrželo celkem třikrát a asi 300 osob ho získalo dvakrát. Jen během občanské války řád dostalo asi 15000 jejich účastníků.

Podle vzoru RSFSR byly vojenské řády také založeny v období občanské války i jinými sovětskými republikami. Prvním z nich byl Řád rudého praporu Adžerbajdžánské SSR. V dubnu 1920 nařídil V.I. Lenin Rudé armádě pochodovat k hranicím Adžerbajdžánu, aby pomohla dělnicko-rolnickému povstání proti tamější buržoazní vládě. Skupina obrněných vlaků pod velením Michaila Grigorjeviče Jefremova se předsunula před bojující armádu a uskutečnila překvapující a

rychlý postup v délce 200 km napříč nepřitelem obsazeným územím a vstoupila k večeru dne 27. dubna 1920 do Baku. Tím vypuklo v samotném Baku povstání a sovětská moc byla brzy vyhlášena v hlavním městě Adžerbajdžánu. Za své zásluhy dostal vojenský komisař M.G.Jefremov Řád rudého praporu Adžerbajdžánské SSR č.1 a také Řád rudého praporu RSFSR, čímž byla zdůrazněna důležitost tohoto vítězství nejen pro Adžerbajdžán, ale i pro RSFSR.

Po vytvoření SSSR v roce 1922 byl ustaven jednotný vojenský Řád rudého praporu SSSR dekretem Ústředního výkonného výboru SSSR ze dne 1. srpna 1924. Zároveň bylo stanoveno, že zůstávají v platnosti všechna dosavadní udělení řádu jednotlivými republikami, neboť jsou dokladem velké historické důležitosti a živoucím dokladem hrdinských činů občanské války.

Ještě v době občanské války byl založen Řád rudého praporu RSFSR za pracovní úspěchy (Trudovoje Krasnoje Znamja RSFSR). Stalo se tak v prosinci 1920 na 8. Věruském sjezdu sovětů, aby se dostalo odměny skupinám pracujících i jednotlivým občanům, kteří prokázali zvláštní iniciativu a organizační schopnosti na ekonomické frontě. Obdobně byly zakládány stejné řády i v ostatních svazových republikách, až do roku 1928, kdy byl vytvořen Řád rudého praporu SSSR za pracovní úspěchy.

Lenínův řád (Orděn Lenina) byl založen dne 6. dubna 1930 Presidiem ústředního výkonného výboru (CIK) SSSR. Stanovy řádu, schválené dne 5. května 1930, uvádí, že Leninův řád může být udělen jednotlivcům, kolektivům, institucím, podnikům a veřejným organizacím SSSR za zvláštní služby při budování socialismu. Řád může být také udělen osobám, které vynikajícím způsobem přispěly k obraně vlasti. Původně byl řád vyhotovován ve stříbře a teprve později se začal zhotovovat ze zlata.

Nejvyššími vyznamenáními v SSSR jsou tituly Hrdina SSSR (Geroj Sovětskovo Sojuza) a Hrdina socialistické práce (Geroj Socialističeskovo Truda), které byly založeny v 30. letech. Dodatečná znamení vyznamenání - Zlatá hvězda (Zolotaja Zvezda) hrdiny SSSR (1939) a hrdiny socialistické práce (prosinec 1938) byly zavedeny později.

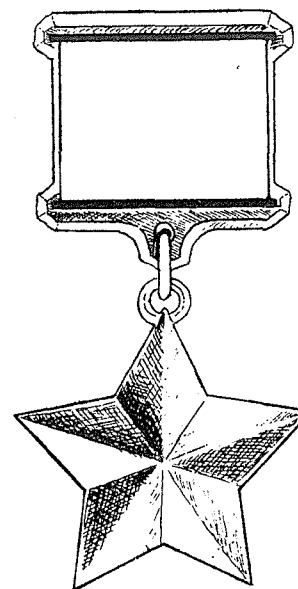
Titul Hrdina SSSR se uděluje za zvláštní služby ve prospěch státu včetně hrdinských činů.

Je zajímavé, že jedním z hrdinů SSSR, donský kozák K.Nedorobov, který bojoval ve Velké vlastenecké válce, byl také držitelem svatojiřského kříže všech 4 tříd, kterými byl dekorován během I. světové války.

Prvními, kteří obdrželi vysoký řád Hrdiny SSSR, byli piloti, kteří se zúčastnili záchrany posádky a cestujících ledoborce Čeljuškin, který ztroskotal a potopil se u břehů Čukotského poloostrova v únoru 1934. Záchranná operace trvala více než 6 týdnů - 7 pilotů létalo ve dne v noci za jakéhokoliv počasí, aby nakonec všechny zachránilo. Dekre-

Zlatá hvězda hrdiny Sovětského svazu

Vertikálně jemně profilovaná pětihrotá hvězda je zavěšena na obdélníkovém, dvacet milimetrů širokém rámečku, potaženém rudou stužkou. Hladká rubová strana je opatřena nápisem "Geroj CCCP" a pořadovým číslem. Držitelem Zlaté hvězdy č.1 se stal A.V.Ljapiděvskij, jeden ze sedmi polárních letců, kteří v roce 1934 zachránili trosč-níky z ledoborce Čeljuškin.

BJM

tem Ústředního výkonného výboru SSSR ze dne 20. dubna 1934 byl pilotům A.V.Ljapiděvskému, M.I.Vodopijanovovi, I.V.Doroninovi, N.P.Kamaninovi, S.A.Levanevskému, V.S.Molokovovi a M.T.Slepněvovi udělen titul Hrdina SSSR a později jim byla předána Zlatá hvězda hrdiny SSSR.

Do roku 1941 byl tento titul udělen více než 600 osobám, z nich dokonce dvakrát. Během Velké vlastenecké války asi 12000 sovětských lidí z více než 100 národností se stalo hrdiny SSSR. Vedle toho 12 příslušníků cizích států získalo tento titul za hrdinství v boji proti fašistům. Prvním cizincem, který obdržel toto nejvyšší sovětské vyznamenání, byl posmrtně, byl československý důstojník Otakar Jaroš. Mezi dalšími cizinci, odměněnými tímto titulem, byli další tři Čechoslováci, tři příslušníci polské armády, čtyři piloti francouzské letky "Normandie - Nemen" a bulharský generál Vladimír Stojanov - Zajmův, který byl fašisty popraven roku 1942.

Do roku 1974 obdrželo titul Hrdina SSSR celkem 12460 osob, z nichž 120 mělo 2 Zlaté hvězdy, 3 (maršál SSSR S.M.Buďonj a piloti I.N.Kožedub a A.I.Pokryškin) měli 3 hvězdy, zatímco maršál SSSR G.K.Žukov měl jako jediný 4 Zlaté hvězdy hrdiny SSSR. Také počet cizinců, jimž byl titul udělen, vzrostl na 22.

Titul Hrdina socialistické práce, založený v prosinci 1938, drží nyní kolem 16500 osob, z nichž několik set dokonce dvakrát a pouze několik osob jej získalo třikrát, mezi nimiž je i nejznámější letecký konstruktér A.N.Tupolev.

Několik vojenských vyznamenání vzniklo během Velké vlastenecké války (1941 - 1945). Pravidlem se stalo, že všechna tato vyznamenání byla pojmenována po vynikajících vojenských a námořních vojevůdcích historie Ruska. A tak se objevují řády S u v o r o v a, K u t u z o v a, A l e x a n d e r a N ě v s k é h o a B o g d a n a C h m e l n i c k é h o. Dva řády pojmenované po velkých admirálech F. F. U š a k o v o v i a P. S. N a c h i m o v o v i byly udělovány důstojníkům a admirálům sovětského námořnictva. Shodou okolností, prvním, kdo obdržel Ušakovův řád 2. třídy byl potomek slavného admirála po přeslici Y.F.Ral, který velel kronštadtské námořní obraně během Velké vlastenecké války.

Zvláštní vyznamenání, Ř á d V e l k é v l a s t e n e c k é v á l k y (Ordén Otěčestvennoj vojny), byl založen ve dvou třídách pro vojáky a důstojníky za válečné služby, pro partyzány i pro civilisty, kteří projevili statečnost při obraně vlasti za II. světové války (1941 - 1945). Jedním z prvních, kdo získal tento řád, byl gardový staršina G.V.Pigalev, také držitel čtyř válečných křížů sv. Jiří. Byl odměněn Řádem Velké vlastenecké války 1. třídy za hrdinství, které projevili při bojích o Dněpr.

Vojenský Ř á d s l á v y (Ordén Slavy), založený ve třech třídách v listopadu 1943, měl výjimečnou

podstatu. Byl udělován vojákům, poddůstojníkům i důstojníkům za hrdinství v bitvě. Nejprve mohla být udělena 3. třída, později 2. třída a teprve nakonec 1. třída. Vymezení tohoto řádu a systém udělování velice připomíná stanovy Kříže sv. Jiří. A nejen to, stuha Řádu slávy je kopií stuhu Kříže sv. Jiří - černá a oranžová. Vojín S.T. Kuzin, držitel dvou Křížů sv. Jiří, byl za statečnost ve II. světové válce vyznamenán také dvěma Řády slávy. Asi 3000 osob, včetně dvou žen, bylo vyznamenáno Řádem slávy všech tří tříd.

Závěrem je nutné znovu připomenout, že sovětská moc zrušila brzy po převzetí vlády všechna předrevoluční privilegia a tedy také veškeré carské řády a vyznamenání. Zpočátku se zdálo, že bude napodobena praxe USA či Švýcarska (později rovněž uplatněná v naší tzv. I. republice), kde neexistují žádné řády, které by se dostaly do rozporu s ústavní rovností všech občanů. Avšak potřeba a nutnost viditelně odměnit ty, kteří skutečně, i za cenu osobních obětí, vynikli nad jiné na poli válečném i pracovním, vedla k zavedení řádů a vyznamenání, byť na novém politickém a ideologickém základě.

Zvláštností sovětských řádů (a podle jejich vzoru i řádů založených v jiných socialistických státech) je skutečnost, že se nenosí jako typické řády rytířské¹⁾, ale že se nosí po způsobu nejprostšího užívání řádů rytířských - jako náprsní dekorace. Nosí se tedy jako vyznamenání a ne jako řád. Rozlišení mezi řádem a vyznamenáním je tedy v socialistických zemích dáno:

- a) umístěním řádu (respektive vyznamenání) na hrudi,
 - b) úředním názvem,
 - c) bohatostí smaltování (spíše řád než vyznamenání), což však není v některých případech rozhodující.
- Další zvláštností socialistických řádů je, že (až na malé výjimky) mají pouze jednu třídu (stupen) a připomínají tak předrevoluční tzv. velké řády.

Konečně poslední zajímavostí je několikanásobnost udělení téhož řádu. S podobnou praxí se v dějinách setkáváme poprvé až v případě řádů SSSR a později i v případech řádů jiných socialistických zemí, nikdy však v případech tradičních rytířských řádů.

Milan Buben

Poznámky:

- 1) Tj.: a) odznak či dekorace na kolaně v případě velmistra řádu či při slavnostech,
b) na velkostiže a doplněn hvězdou,
c) na stuze kolem krku.

Literatura:

- Durov, V.: Russkije i sovětskije orděna, Gosudarstvennyj orděna Lenina Istoričeskij muzej, Moskva 1977
- Durov, V.: Russkije i sovětskije nagradnyje medalji, Gosudarstvennyj orděna Lenina Istoričeskij muzej, Moskva 1977
- Družba, časopis aktivu SČSP, ročník 33, č.1, 11. ledna 1980

Cechovní heraldika

Mezi bohatstvím heraldických památek zaujímá cechovní heraldika místo nejskromnější. I samo trvání rozkvětu této součásti erbovního umění je kratší než u heraldiky šlechtické, která byla primární a kvetla u nás až do současného století, nebo u heraldiky státní, zemské, městské a církevní, která je více či méně živá doposud. A přesto cechovní znaky v sobě tají mnoho zajímavého a jejich studium není dosud zdaleka uzavřeno a mnoho otázek zůstává nezodpovězeno. Snad je to tím, že s dohasnutím života cechů došlo k odložení cechovních symbolů, kdy nový živnostensko-podnikatelský živel nestál mnoho o patriarchální korporativnost, a tak zavrhl přežitky středověku a nastolil dravou konkurenci a vládu peněz.

Zastavme se však u průřezu dějinami řemeslné výroby, zejména ve fázi, kdy započala veliká proměna středověké společnosti, jež vedla ke vzniku měst v podobě, jak je známe prakticky dodnes, ke vzniku městského stavu a jeho postupné diferenciaci na zámožný patriciát, středně bohaté řemeslníky a městskou chudinu. Tento proces je v oblasti výtvarného umění soudobý se vznikem vrcholného středověkého slohu - gotiky. Ta tam je doba, kdy řemeslná práce nesvobodné povahy byla soustředěna do zeměpanských a šlechtických hradů, dvorců a podhradí, případně do klášterů. Proměna ovšem započala městy královskými a teprve mnohem později zasáhla i města poddanská. V nově konstituovaných i na zelené louce zakládaných městech se soustřeďují řemeslníci nejrozličnějších oborů, protože řemeslná výroba je již značně specializována. Jde především o řemesla související s obživou obyvatelstva, s jeho ošacením a obutím, o řemesla zpracovávající dřevo a kov, jakož i o řemesla zajišťující péči o lidské tělo a zevnějšek.

Snahou příslušníků jednotlivých profesí bylo (často proti úsilí městské správy) vytvořit spolky, jež by umožňovaly jistou míru samosprávy, zajišťovaly koordinovaný nákup surovin a odbyt výrobků, stanovily vlastní průběh výroby, staraly se i po sociální stránce o své členy a vedly je ke zbožnému a spořádanému životu. Poměr krále, vrchnosti i městské správy ke vznikajícím řemeslným korporacím byl do jisté míry nevyhraněný, někdy záporný, jindy blahovolný. Ovšem cechy ve své rozvinuté podobě neznikly naráz, předcházelo jim ustavení náboženských bra-

trstev, jež vystihla z pozdější funkce cechů tu stránku, kterou nemohl žádný feudál potírat, totiž pospolitost na podkladě náboženském. A tento prvotní rys řemeslnických sdružení trval v neztenčené podobě i v době rozmachu cechů. Práce byla chápána jakožto povinnost uložená člověku Bohem, povinností každého člena korporace bylo nejen pracovat, a tím vydělávat chléb, nýbrž i zúčastňovat se společně, pravidelně a bez výjimek bohoslužebných úkonů (mši, kázání, procesí i pohřbů). Bratrstva měla svého patrona i svůj oltář v kostele. Tuto iniciativu určitých vrstev městského obyvatelstva vítala církev a nemohl ji zakázat ani pán města.

K ustavení prvotních řemeslnických sdružení došlo v Byzanci prý již v 9. století, ve vyspělých zemích západní Evropy ve století 12., u nás pak nejpozději ve věku 13. O ambicích těchto sotva vzniklých korporací svědčí okolnost, že již roku 1292 král Václav II. při pobytu v Brně uděloval tamním měšťanům jisté výsady, ale současně zakazoval tvoření spolků, jež by vedly k omezení svobodného prodeje zboží.

Teprve za krále Jana Lucemburského dochází ve větších míře k oficiálně uznávanému vytváření společenstev, jež si dávají v rychtáře a městské rady stvrdit svá statuta neboli artikule. Tak se stalo roku 1318 v případě krejčích Starého Města pražského a 1324 u zlatníků tamtéž. Prvotní pravidla byla poměrně prostá, tak u krejčích obsahují měšťanské právo jakožto podmínku členství a provozování řemesla, stanoví příjemné na půl kopy grošů, o něž se rovným dílem dělí konšel a samo společenstvo, určují rozdíl mezi prací krejčovskou a vetešnickou k zamezení konkurence, dále omezují jednotlivého mistra v jeho produkci ustanovením, že má mít jen dvě roucha zhotovená v zásobě, prodávat výrobky má jen ve svém domě a pracovat vlastně na zakázku. Dále se tu ustanovuje pokuta za porušení artikulů, o níž se dělí rychtář, konšel a cech. Proti pozdějším obsáhlým pravidlům jde o artikule stručné, není tu ani zmínka o správě a jurisdikci cechovní i další důležité ustanovení, která jistě zvykově praktikována byla, krejčí však nepovažovali za nutné je kodifikovat písemně.

Naproti tomu statuta staroměstských zlatníků již specifikují cechovní jurisdikci, všímají si ku příkladu postupu cechovní správy při nařčení člena ze lži či při misterské rvačce, přísněji stanoví podmínky přijetí požadavkem na vysvědčení o zachovalosti z předešlého působiště a na doklad o manželském zplození. Dále ustanovují výhody pro děti mistra a pro ženichy dcer a vdov mistrů a rovněž se statutárně upravuje podřízený poměr tovaryšů k mistrům.

Král Jan Lucemburský měl pro vznik cechů porozumění a sám v některých královských městech cechovní privilegia uděloval, ku příkladu řezníkům českobudějovickým v roce 1337 a plzenským v roce 1341. Obecné povědomí, pod-

pořené nacionální vlnou - připomeňme si sepsání kroniky tak řečeného Dalimila v této době - se dívalo na řemeslnické "seky" jako na produkt německého živlu, způsobující přisvojením si cenového monopolu drahotu a omezující moc zeměpána. Cechy však přesto rostly, tvořily si stále větší samosprávu a pokoušely se proniknout i do městské správy. Ke konfliktu došlo za časů císaře a krále Karla IV., který byl nucen proti příliš ambiciózním a bouřícím se řemeslníkům zakročovat, v Říši dokonce brannou mocí a popravami. Také u nás již jako moravský markrabí zasahoval proti cechům ve Znojmě, Brně a Olomouci, později pak jako král v Chebu, Hradci Králové, Chrudimi a Mostě. Přesto však v průběhu 14. století dochází k postupné konsolidaci existujících cechů a ke vzniku mnohých dalších, mimo jiné již roku 1338 stvrzuje cechovní artikule pekařům v Netolicích opat zlatokorunský jako tamní vrchnost. Ne tedy již jen v předních městech královských, ale i v řadě venkovských měst vznikají cechovní organizace.

Postupem času dochází k zavedení povinného členství v cechu, chce-li kdo provozovat v tom kterém městě řemeslo. Cechy dostávají právo mílové, omezující v okruhu kolem města provozování řemesla a prodej výrobků mimo cech. Pouze ve dnech trhů směli ve městě hostinští lidé nabízet ke koupi své řemeslné výrobky. V nepočtených případech pracovali někteří řemeslníci i dále mimo cechy na základě koncesí udělovaných královským dvorem či vrchností. Jestliže příslušníci cechů na tyto hleděli nevraživě, ale zabránit jejich existenci nemohli, o to víc pronásledovali divoké provozování řemesla tak zvanými stolíři.

Tento vývoj proběhl v našich zemích ve 14. a na počátku 15. století a byl v předhusitské době dovršen. Z cechů se staly poměrně silné organizace se značnou mírou samosprávy, vlastní omezenou jurisdikcí nad svými členy a v pohnuté době bezkráloví po smrti Václava IV. sehrály velmi významnou roli i ve válečných konfliktech jakožto základní organizační celky, zejména při obraně měst.

Obecně se má zato, že teprve v této fázi cechy nadané právem vystavovat a pečeti listiny a stávající se organizačními jednotkami v boji, si opatřily znaky, jež byly upotřebeny především na pečeti dlech a korouhvích. Nepochybně znakům v pravém slova smyslu toho slova, tj. ustáleným znamením ve štítě, předcházela znamení více či méně konstantní ve své podobě, jimiž ku příkladu opatrovala již bratrstva své bohoslužebné svíce, či která bývala užita na cejsích, jimiž se označovalo zboží, míry a váhy za ověřené a správné.

O tom ostatně svědčí také dochované rozhodnutí městské rady Nového Města pražského z roku 1397, jímž se nařizuje krejčím, kteří byli ve společném bratrstvu s docela jinými řemeslníky, aby odložili znamení nůžek, užívají nadále symbol utrpení Páně, na svíčkách pak obraz sv.

Václava či jiný podle vlastní volby a k ochraně těchto znamení aby si vyvolili ze svého středu cechmistry. Tehdy je znamení nazýváno signum, ne tedy znak, nýbrž pouhý odznak či symbol.

Naproti tomu roku 1437 potvrzuje král Zikmund staroměstským řezníkům, že mohou dále užívatí na korouhvi i na štítu, tedy ve znaku, znamení dvouocasého lva. Mezi tato dvě data - 1397 a 1437 -, přesněji do období husitských bouří, klade ve své studii "O počátcích erbů pražských cechů" vznik české cechovní heraldiky Dr. Vladimír Jan Sedlák. Jeho publikace má pro studium české cechovní heraldiky jistě základní význam, přesto však vyznívají některé soudy dnes již jako překonané. Ku příkladu analogie s údajně revolučním původem městských znaků teprve z období husitských válek byla vyvrácena poukazem na výskyt městských znaků Starého Města pražského a Kutné Hory ve znakovém souboru na hradě Laufu u Norimberka z doby Karla IV., jakož i slohovým rozbořením znaků měst a mincovním oprávněním nad šmitnami v kutnohorském Vlašském dvoře, jež se stylem zřetelně hlásí do poslední čtvrtiny 14. století.

Je velice pravděpodobné, že se vzrůstem autority měst za husitských bouří, jejichž řízení drželi v té době v rukou středně zámožní příslušníci řemeslnických cechů, se vytvořily optimální podmínky pro rozvoj jak komunální, tak i cechovní heraldiky. Podobný vývoj můžeme v předešlých desetiletích sledovat i na západě Evropy - v 80. letech 14. století dochází k četným rebeliím měst také v Anglii, Francii a zejména ve Flandrech, takže není divu, že i sám "kronikář evropského rytířstva" Jean Froissart neopomenul poznamenat, že za bojů hraběte flanderského a Brugg proti Gentu byla gentskými ukořistěna a zhano-bena válečná korouhev cechu zlatnického z Brugg.

Dokázat vznik cechovních korouhví a znaků tvrzením, že podle vojenského řádu pražského z roku 1371 byla branná síla Pražanů organizována podle čtyř čtvrtí, týnské, linhartské, mikulášské a havelské, zatímco od husitských válek podle cechů, rovněž není možné. Vždyť ještě za třicetileté války - roku 1639 - byly na základě dekretu místodržících měšťanské praporce neboli kompanie členěny podle těchto čtvrtí staroměstských a na Novém Městě pražském pak podle čtvrtí zderazské, štěpánské, jindřišské a petráské.

Nepochybně prvním soustavnějším a obsáhlejším pramenem české cechovní heraldiky jsou tzv. Soběslavská práva, jejichž sepsání bývá kladeno okolo roku 1440. Prvá část se neopodstatněně spojuje s osobou knížete Soběslava II. (odtud název), druhý, obsáhlejší díl, se váže ke jménu krále Jana Lucemburského. Tam se také uvádí pořadí pražských cechů a popisují se jejich korouhve, s nimiž mají řemeslníci vítat nového krále při jeho vjezdu do Prahy. Pro mimořádnou závažnost tohoto pramene je užitečné si zde pořádek cechů a podoby jejich praporců podle Soběslav-

ských práv připomenout.

Napřed měli jít řezníci s korouhví červenou, na níž na jedné straně stříbrný lev bez koruny s jedním ocasem, na druhé straně brána s mříží, do níž sekaří dva oděnci - to prý uděleno od krále Jana Slepého, jemuž řezníci dopomohli v roce 1310 ke vstupu do Prahy.

Za řezníky následují zlatníci, malíři a štítaři s korouhví modrou, na níž zlatý kalich, na druhé straně štít stříbrný se třemi červenými štítky. Prvá strana náleží zlatníkům, druhá pak malířům a štítařům.

Na třetím místě platnění spolu s celou řadou dalších řemeslných profesí, převážně vyrábějících zbroj a válečné vybavení, jsou opatření korouhví zelenou, na ní oděnci s ostruhami a mečem.

Kožíšníci, jircháři, rukavičníci a barvíři koží byli sdruženi pod korouhví červenou se štrychem bělizoným, neboli kosmým popelčinovým břevnem.

Spolu s krejčími kráčeli pak postřiháči a valcháři pod praporem modrým s nůžkami.

Ševci měli korouhev blankytnou se třemi nohami ve škorních s ostruhami.

Pod červenou korouhví s noži se shromažďovali nožíři, čepelníci, nožíkáři a šlejšféři.

Bílá korouhev s postavou sv. Václava náležela sladovníkům, pivovarníkům a vozatajům.

Na červeném praporci pekařů a mlynářů se spatřovala bílá calta a precíliky.

Bečváři s korouhví bílou symbolisovali své řemeslo pobíjecí palicí a kružidlem.

Na bílé korouhvi lazebníků a barbářů byl zelený věník neboli točenice.

Soukeníci měli rovněž bílou korouhev s kramplemi a štětkami.

Poslední kramáři měli praporec zelený a na něm červené váhy.

Ponechme stranou diskusi, zda tento zápis Soběslavských práv, převzatý prof. Schránilem a později dr. Sedlákem z Archivu hlavního města Prahy, je či není ten nej-správnější, Soběslavská práva se totiž zachovala ve více verzích, z nichž ne všechny se ztotožňují v pořadí cechů. Jisté je, že jde o pramen mimořádně významný přes určitou legendárnost při výkladu korouhve řeznické - pro pravdivost pověsti o pomoci řezníků při dobytí Prahy Janem Lucemburským totiž neexistuje soudobý historický podklad.

14. století, jak jsme již dříve pověděli, bylo obdobím velkého rozmachu cechů, a to jak v období husitských válek, tak i po nich za Jiřího z Poděbrad a Jagellonců. Současně s růstem počtu, autority a bohatství cechů probíhá i další specialisace řemesel, tak například z krejčích se vyvinuli kabátníci, kytléři, hacníci a vetešníci, nebo z truhlářů povstali stoličníci, lavičníci, postelníci, soustružníci a kolovratníci. Rozumí se, že vznikaly časté spory mezi mistry a jejich skupinami o vliv a kompe-

tenci.

O početnosti řemeslných oborů počátkem 16. století svědčí náhodně zachovaná statistika z roku 1524. Tehdy totiž primátor Starého a Nového Města pražského Jap z Vratu ve snaze zamezit šíření lutheránství nařídil měšťanům, aby přísahali na kališnické artikule, chtějí-li být i nadále zapsáni do městské knihy jako plnoprávní měšťané. Z 1868 Pražanů skládajících slib se řemesly zabývalo 1429 mistrů, celkem je zaznamenáno 91 řemesel. O ryzím počestění tehdejší Prahy svědčí, že mezi 1429 mistry bylo pouze 36 Němců. I když tato statistika není úplná, protože někteří lutheráni raději volili odchod z Prahy, dále pak v počtu nejsou zahrnuti řemeslníci z Malé Strany a Hradčan, přesto je zřetelným dokladem o velkém počtu řemeslníků i o vysoké specialisaci oborů.

Postupem doby určitá řemesla jako přežitá zanikají, jiná se objevují, zejména vlivem módy, která dala například v 16. století vznik punčochářů, rozvoj renesančního slohu přivodil konjunkturu štukatérů, 17. století vynalezlo parukáře, ap.

Šestnáctým stoletím počínaje sdružují se do cechovních organizací nejrozmanitější povolání, jako ku příkladu již roku 1523 založili svůj cech v Čáslavi oráči nebo-li ratajčíci, postupně vznikají cechy plavců, šenkýřů, kočích, formánů, kuchařů, muzikářů a dokonce také ovčáků neboli mistrů polních. V samostatných ceších se organizovali také tovaryši jednotlivých řemesel.

Odlisné bývaly vztahy jednotlivých cechů téhož řemesla v různých městech království. Často se totiž stávalo, že venkovský cech při svém založení si pro sestavení vlastních artikulů zapůjčil statuta obdobného cechu pražského, jakož i použil jeho pečeti a znaku a ten se pak cítil být svému slabšímu venkovskému partneru nejen rádcem, ale i nadřízeným. To někdy vedlo k vytváření tzv. zemských cechů. Podobně tomu bylo v některých velkých panských dominích, kde například krumlovský cech býval vrchním nade všemi ostatními po rožmberském panství.

Jinou zvláštností byly na malých městečkách, kde působil od každého řemesla jen málo mistrů, tzv. cechy řemesla rozličného neboli rajcechy, které v krajním případě sdružovaly všechny mistry v místě osedlé. Tak v Jindřichově Hradci bylo v rajcechu spojeno 19 řemesel.

Do života cechů zasáhla rušivě perioda let 1547 - 1558, kdy po kusém a nezdařeném odboji českých stavů proti králi Ferdinandovi I. došlo k potrestání měst včetně řemeslnictva. Cechům byla králem odebrána veškerá privilegia a jejich samospráva dočasně zrušena, trvala pouze ustanovení vnitřní o přijímání mistrů, tovaryšů, apod. Časem král zjišťoval, že útlum činnosti cechovních organizací vede ke zhoršování jakosti výrobků a nekázní, rozhodl se tedy privilegia vrátit, arciže za výkupné a v omezené podobě.

Cechy tedy existovaly i dále ještě po celé 17., 18. a prvou polovinu 19. století. I v tomto období vzniká

stále ještě řada cechů nových, přesto však samotné cechovní zřízení přijímá stále konservativnější úlohu. Převládá pouze funkce reprezentace určité profese při náboženských i světských slavnostech, výroba stupněm svého rozvoje předbíhá ustrnulé cechovní zvyklosti a dochází k rozporu mezi potřebami společnosti a produkčními možnostmi v rámci došavadního sešněrování cechovními artikule. Mistři omezují stále žárlivěji přístup do cechů, zatímco snahou císařského dvora a moderně již uvažujících ekonomů od doby josefínské bylo usnadnit každému schopnému jednotlivci vstoupení se a nabytí mistrovství. Výrazem této tendence bylo vydání tzv. generálních cechovních artikulů v roce 1813. To však byl již jen poslední předstoup ke konečnému zrušení cechů, k němuž došlo v našich zemích v období pádu bachovského absolutismu dne 20. prosince 1859 vydáním nového živnostenského řádu, v Uhrách, a tedy i na území dnešního Slovenska, až roku 1872.

Připomeňme si tedy nyní některé základní rysy cechovní heraldiky, nejprve jejího použití. V souvislosti s tzv. Soběslavskými právy jsme již hovořili o cechovních korouhvích. Předpokládá se, že jejich prvotní účel byl - podobně jako u korouhví rytířských - válečný. Pod korouhví se shromažďoval bojový houf určité civilní profese, praporec stmeloval své voje k obraně města i při slavnostech. Později pochopitelně převládala funkce společensko-reprezentační. Po výtvarné stránce sledujeme vývoj od klasického období, kdy čtyřúhelníkový list banderia nahrazoval plochu štítu a znamení bylo do něj volně vyšito či namalováno, k období pozdnímu, kdy slavnostní korouhev, opatřená dvěma cípy na vlnajícím okraji, je polem pro ozdobnou vyšitou kartuš se znakem cechu. Současně se korouhve zvětšovaly až do takových rozměrů, že musely být nesený několika muži, kteří pomocí vzpěr udržovali hlavní žerd vztyčenou. Tomu učinil přítrž císař Josef II. svým dekretem z roku 1781, jímž zakázal s ohledem na bezpečnost průvodů použití velkorozměrných praporců. To pohříchu vedlo k zašantročení a zničení velké většiny starých korouhví. Císař současně povolil užití korouhví malých - jednomužných - jež byly ve velkém počtu pořízeny pražskými cechy v roce 1791 u příležitosti korunovace Leopolda II. na českého krále. Početnou kolekci těchto pozdních korouhví chová ve svých sbírkách Museum hlavního města Prahy.

Další základní potřebou užití cechovní symboliky byla nutnost pečeti listiny vystavené cechem. Tomu sloužila pečetiidla, jichž se rovněž zachovala ve sbírkách našich museí a archivů celá řada. Tak například se uchovalo v Moravském museu a Museu města Brna celkem 31 typů 26 brněnských řemesel. Dochované kolekce jsou dokladem o vývoji cechovní sfragistiky od konce 15. do 19. století. Převládá heraldická úprava pečetních obrazů, v některých případech je heraldická figura položena přímo do pečetního pole vroubeného perlovci, věnci či linkami, jinde spatřujeme v kruhu či oválu pečetiidla znamení ve štítě, případ-

ně i s přilbicí, přikryvadly a klenotem, jako je tomu u cechu brněnských malířů. Dokladem o hlubokém úpadku heraldického citění jsou některé typáře z 18. a 19. století, mezi nimiž příkladně na pečeti dle prýmkářů z roku 1713 je realisticky vyvedená silueta města Brna, nad níž se vznáší pták s rozepjatými křídly, držící v drápech ornamentální čtverec, složený z proplétaných kroužků a zakončený třapcem, který má uprostřed velké písmeno "B".

Velice krásné doklady užití cechovní heraldiky se zachovaly na cechovních truhlicích. Sluší se však předeslat něco o úloze těchto pokladnic, jež bývaly považovány za "oltář cechu každého" a nazývány "matkami". Sloužily k ukládání artikulí a ostatních cechovních písemností, pečetidel, peněz za příjemné od nových mistrů, zápisů o poplatcích a pokutách, jakož i všech ostatních cenostech cechu. Byla jim vzdávána hluboká úcta, jejich otevřením se zahajovala schůzka cechu. Přemístění truhlice z jedné hospody do druhé bylo spojeno s hlaholem trub a procesím za účasti všech mistrů, tovaryšů i učedníků a s množstvím přihlížejících. Výtvarné pojetí truhel od prostých masivních kovaných beden pokračovalo přes renesanční vyřezávané a vykládané kasety k iluzivním nápodobám architektury u truhlic barokních a skončilo elegantními jemně intarsovanými pokladnicemi v empiru. Velká většina truhlic chovaných ve sbírkách Musea hlavního města Prahy je opatřena znakem příslušného cechu nebo alespoň figurami ze znaku, jež jsou volně položeny do obdélných polí vroubených různými dekorativními prvky, odvozenými z architektonického tvarosloví.

Cechovní znaky byly dále malovány na tzv. svolávací tabulky, jejichž pomocí byla oběhována schůze cechu. Posel nesoucí viditelně tabulku buď zval mistry ústně nebo jim dal přečíst obsílku připevněnou na svolávací tabulce.

Rovněž vývěsní štíty nad vstupy do domů a dílen řemeslníků využívaly cechovních symbolů, jež bývaly v tomto případě pojaty pouze jako odznak - nad vstupem do kovárny bývala zavěšena podkova, krejčí označovali své dílny nůžkami, apod.

Cechovní znaky však nalezneme i na nádobách, džbánkách, korbelích a sklenicích, jež bývaly majetkem cechu a z nichž se popíjelo při schůzích konaných v cechovní hospodě.

Také však v knižní malbě, miniatuře a rytinách je veliké množství překrásných dokladů o podobách cechovních znaků.

Konečně cechovními znaky bývaly zdobeny výstavné stavby ve městech, radnice, brány, věže a kostely, za všechny ostatní se uvádí heraldická výzdoba věžního ochozu Vysoké brány v Rakovníku s kamennými reliéfy cechovních znamení z roku 1523, o nichž psal ve své poněkud emotivně laděné ranné práci Ing. arch. Břetislav Štorm v Erbovní knížce na rok 1936.

Věnujme nyní pozornost hlavním i vedlejším součástem cechovního znaku, tj. štítu a znamení na něm, přilbicí a její výstrojí, jakož i honosným kusům. Sama doba vzniku cechovní heraldiky vylučuje použití štítu normandského a ranně gotického. Ovšem počínaje mírně zahroceným štítem vrcholně gotickým můžeme sledovat všechny pozdější tvary štítu, které heraldika zná od 15. až do 19. století. V pozdější době převažují barokní kartuše a štíty různých tvarů s rolwerkovým ornamentem po obvodu.

K obsahu znaku je možno uvést, že převažují znamení obecná nad figurami heraldickými a znaky jednoduché nad dělenými na více polí. Z figur se nejčastěji vyskytují předměty symbolisující pracovní nástroj řemeslníka, jeho finální výrobek, někdy i surovinu, s níž řemeslník pracuje. Například nůžky byly pracovním nástrojem krejčích a postřiháčů, precítky výrobkem pekařů a popelčina materiálem, s nímž pracoval kožešník. Uplatnění kosmého popelčínového břevna u kožešníků je současně příkladem, kde erbovní znamení stojí na pomezí kusů obecných a heraldických.

Kromě figur souvisejících přímo s pracovním procesem řemesla se začasť vyskytují znamení odvozená od znaku zeměpána nebo vyobrazení cechovního patrona. Jako příklad uveďme českého lva ve znaku řezníků, případně v sousedním Německu říšského orla, držícího ve spárech odznaky řemesla, u knihtiskařů. Ze světců spatřujeme sv. Václava ve štítě pivovarníků a sladovníků nebo Pannu Marii na korouhvích a znacích přístipkářů.

Z pozdní doby známe řadu příkladů dělení, čtvrcení i dalšího drobení štítu na mnoho polí, jež dostoupilo vrcholu u znaků některých rajcechů, kde například znak spojeného cechu řemeslníků městečka Lítň na Berounsku z roku 1767 byl složen ze 16 polí s miniaturními nevýznačnými figurami sdružených řemesel. V této době také stále častěji spatřujeme v polích znaků realisticky pojaté výjevy ze života a práce příslušníků cechů vyvedené pochopitelně v přirozených barvách, které však mají s heraldikou již jen málo společného. Několik příkladů takových znaků v kresbách Emila Konopáska je obsaženo také v Jílovské Minuci z roku 1977.

Co se týče tinktur a jejich kladení na sebe, traduje se, že u cechovních znaků nebývá tolik zákonitostí jako u ostatních druhů heraldiky, to však má platnost pouze pro znaky pozdní a úpadkové. Vrátime-li se do doby klasické, například k popisu cechovních korouhví 13 pražských řemesel z 15. století v Soběslavských právech, zjišťujeme, že pouze u kramářů byla barevná (červená) fífura vah položena na barevné (zelené) pole. U ostatních znaků jde o výrazné odlišení figury proti poli štítu v duchu klasické heraldiky. Uvedený jeden případ mezi třinácti je alikvotní výskytu podobných kombinací tinktur ve znacích rodových, městských i jiných z doby živé heraldiky.

Zvláštností cechovní heraldiky je užití tzv. doprovodných neboli druhotných figur, jež jsou umístěny mimo

pole štítu, většinou nad jeho hlavou. Snad nahražují klenot - ovšem proti duchu středoevropské heraldiky bez helmu a přikryvadla. Tak nad štítem rakovnických koželuhů jsou položeny dva zkřížené koželužské kosíře a po pravé straně štítu dvojité "W" krále Vladislava II., na horním okraji štítu pokryvačů z téhož města se vidí holubice a olístěnou ratolístkou v zobáku.

Častější je však výskyt znaků s úplným příslušenstvím, tj. s přilbicí, přikryvadly a klenotem. Helm bývá kolčí nebo otevřený, klenot často odlišný od znamení ve štítě, tak u cechu malířů bývala jako klenot použita mezi dančími parohy rostoucí postava červeně oděné mouřenínky, později po polepšení císařem Rudolfem II. roku 1595 bohyně Pallas Atheny.

Honosné kusy, příznačné pro pozdní heraldiku, se vyskytují u cechovních znaků od 17. století, častý je výskyt královské či císařské koruny nad štítem a zejména štítonošů, z nichž nejběžnější jsou gryfové a lvi, v Uhrách pod vlivem zemského znaku bývá štít držen jedním či dvěma anděly.

Honosnost doby copové s sebou nesla i použití určitých náhražek za knížecí plášť v podobě spojených přikryvadla splývajících z přilbice a po stranách vyvázaných do sdrhnutých chomáčů, případně i uplatnění pláště úplného, nesplývajícího ovšem z knížecí čepice, nýbrž i nahoře sdrhnutého do vyvázání.

Z podstaty starých řádů vyplývá, že cech jakožto právnická osoba, nemohl být členem řádu a tudíž nemohl ani zdobit svůj znak řádovou dekorací.

Po tomto nástinu obecných zásad cechovní heraldiky si uvedme ještě několik konkrétních ukázek znaků jednotlivých řemesel.

V souladu se středověkou hierarchií profesí uvedme na prvním místě řezníky, o jejichž znaku byla již řeč v souvislosti se Soběslavskými právy. Také bylo již uvedeno, že řezníci Starého Města pražského svůj znak - v červeném štítě stříbrného českého lva - dostali potvrzený od císaře a krále Zikmunda roku 1437. Stejný znak obdrželi roku 1464 od krále Jiřího z Poděbrad řezníci novoměstští a za krátko se stal běžným mezi všemi cechy tohoto řemesla po celých Čechách. Kromě této jednodušší a původní podoby však můžeme sledovat výskyt téhož lva držícího v předních tlapách řeznickou sekyru - širočinu. Dr. Sedlák se domnívá, že lev se širočinou se objevuje až po třicetileté válce a nejvíce od 18. století. Naproti tomu mezi cechovními znaky z ochozu rakovnické Vysoké brány vidíme odznak lva se širočinou již z 20. let 16. století. Rozhlédneme-li se za hranice české provenience, zjišťujeme, že sekyra byla obecně rozšířeným prvkem znaků řeznických cechů, a to nejen v Uhrách a v Německu, ale i na Moravě užívali jednu nebo dvě zkřížené sekyry ve spojení s volskou hlavou či celým volkem. V širším kontextu tedy je širočina figurou obecně rozšířenou, lev českých řezníků určitou

kuriositou, byť krásnou.

Z dalších řemesel, jimž byl znak potvrzen rovněž v 15. století, uvedme staroměstské kožešníky. Roku 1473 obdrželi od krále Vladislava II. "arma seu insignia", tj. "štít neboli erb", jehož podoba byla proti jednoduché kožešnické korouhvi podle Soběslavských práv polepšena: v modrém štítě kosmé popelčinové břevno, přes všechno stříbrná holubice se zlatou větévkou v zobáku. Nad štítem kolčí přilbice s modro-zlatými přikryvadly, v klenotu táž holubice jako ve štítě. Jde o první známý případ na našem území, kdy byl cechu udělen znak úplný - včetně přilby, přikryvadla a klenotu. Zdá se však, že štít kožešníků s kosmým břevnem a holubicí je data velmi starého - ještě z doby předhusitské. Svědčí o tom deska s tímto znakem z kostela sv. Havla na Starém Městě pražském, která se nyní nalézá v lapidariu Národního musea a již lze podle slohového ztvárnění zařadit pravděpodobně na samý počátek 15. století. V 17. století se setkáváme se znakem kožešníků v pozmeněné podobě - štít je pokosem dělen, nahoře modrý, dole pokryt kožešinou, přes vše opět holubice, přilba a klenot tytéž.

Dalším starým řemeslem, jemuž byl znak přiznán královským privilegiem Vladislava II., tentokrát z roku 1477, byli staroměstští ševci - nevinníci. Jejich znak se popisuje jako stříbrný štít se třemi spojenými nohama v červených škorních s ostruhami, směřujícími od středu špičkami do třech rohů štítu. Nad hlavou štítu byla umístěna známá panovnickova iniciála dvojitě "W", ozdobená zlatou královskou korunou se třemi viditelnými listy a dvěma perlami, štít byl strážěn dvěma oděnci a vytasenými meči.

Již po dvakrátě během tohoto výkladu byla zmínka o znaku malířů a štítařů. Toto spojení obou řemesel bylo do jisté míry pražskou zvláštností, která však vysvětluje význam znakových figur jako tří štítků (v postavení 2,1) navzdory tomu, že bývají také označovány jako nádobky na rozdělování barev. A vzájemná spojitost obou řemesel je nasnadě - vždyť jednou z předních úloh středověkého malíře bylo malovat heraldické motivy na ochrannou zbroj a zejména štíty. Znak malířů byl v totožné podobě užíván po českých zemích, Německu i Uhrách, jen klenoty se znaky odlišovaly.

Překrásnou ukázkou heraldiky cítěného cechovního symbolu je znak nožířů obou větších měst pražských, potvrzený privilegiem krále Ludvíka Jagellonského z roku 1523: ve spodní části modrého štítu zlatá královská koruna, do níž vnikají dvě dýky a meč mezi nimi, nad kolčím helmem s modro-zlatými přikryvadly jako klenot figura ze štítu.

Naproti tomu znak novoměstských hrnčičů, udělený králem Vladislavem II. již roku 1488, jako by již předznamenával pozdější dlouhé období úpadku heraldického cítění. Ve štítě se spatřují postavy Adama a Evy, mezi nimi

Znak cechu pražských kožešníků podle privilegia krále Vladislava II. z roku 1473: v modrém štítě s kosmým popelčinovým břevnem stříbrná (bílá) holubice se zlatou větévkou v zobáku, přikryvadla modro-zlatá, v klenotu též holubice.

Znak cechu malířů a štítařů Starého a Menšího města pražského podle privilegia císaře Rudolfa II. z roku 1595: v červeném štítě 3 (2,1) stříbrné štítky, kolčí přilba s červeno-stříbrnými přikryvadly je korunována tříhrotou zlatou korunou, z níž vynikají jako klenot dančí parohy, mezi nimiž rostoucí ozbrojená postava bohyně Pallas Athény s červeným pláštěm a zlatou přilbou se třemi pštrosími pery, v pravé ruce třímající oštěp a v levé štít s hlavou Meduzy.

džbán, z něž vyrůstá jablono s dozrávajícími jablky, za zády obnažených postav po obou stranách štítu hrnce, z nichž rostou lilie, v patě štítu pacholík, který sedí na stoličce a na hrncířském kruhu vytáčí nádobu. Snad to byla snaha pozvednout důstojnost a poctivost tohoto opovrhovaného řemesla, jež vedla ke znaku tak přeplněnému obecnými figurami v přirozených barvách v době, kdy heraldika ještě zdaleka nedospěla do úpadkového stadia.

Předlouhý by byl výčet cechů s jejich znaky, jednoduchými i složitými, heraldicky krásnými i úpadkovými. To však není cílem této stati, jež si předsevzala poukázat pouze na jevy typické pro vývoj celého cechovního erbovnictví. Snad ještě dva příklady méně obvyklých profesí.

Mlynářů nikdy nebylo příliš velké množství a v rané době do 14. století byli v nevážnosti, protože šlo převážně o vrchnostenské či městské nájemce, kteří nebyli tehdy ještě cechovně organizováni. Časem jich však na řekách a potocích při městech přece jen přibývalo a to vedlo k nesrovnalostem technického vodohospodářského rázu, které vrchnost ani konšelé nemohli řešit pro neznalost problematiky. Proto od roku 1340 až do 18. století získal cech pražských mlynářů mimořádný význam svou jurisdikcí v širokém okruhu otázek vodohospodářských po celých Čechách. Byla vytvořena komise tzv. zemských a později i krajských přísežných mlynářů, kteří byli voleni cechem a na žádost nejvyšších zemských a krajských úředníků vysílání řešit ve spolupráci s místními znalci - opět mlynáři - spory ohledně využití vodní energie, zřizování jezů, stavidel, náhonů, rybníků a jiných vodních děl, posuzování povodňových škod a podobně, přičemž zeměští přísežní mlynáři byli nejvyšší odvolací instancí. Technické zdatnosti pražských mlynářů využil král Ferdinand I. v roce 1545 dokonce pro rozsouzení pohraničních vodohospodářských právních sporů mezi Štýrskem a Uhrami. V průběhu doby došlo tedy k podstatné změně v nazírání na důstojnost mlynářské profese, což krácelo ruku v ruce s růstem bohatství mlynářů.

Heraldicky své řemeslo mlynáři znázorňovali palečným kolem pod kypřicí a rozevřeným kružidlem. Palečné kolo se čtyřmi rameny a ozubením na obvodu bývalo u vodních mlýnů užito jako kolo suché uvnitř mlýnice a bylo nasazeno na společné hřídeli s venkovním mokrým mlynářským kolem a přenášelo otáčivý pohyb na další součásti mlýnského soustrojí, jímž byly kamenné žernovy - běhoun a stoják. Střed běhounu byl fifován ocelovou kypřicí, která je v české heraldice častou figurou a zpravidla bývá nazývána oškrtkem. Výtvarně se zobrazuje jako kroužek se čtyřhranným otvorem uprostřed, který je na dvě protilehlé strany protažen rybinovitě rozšířenými výčnělky, v pozdní heraldice byl různě dekorativně stylisován. Výrazné heraldické figury mlynářských cechů tedy vesměs čerpaly z technické, strojněmechanické i vodohospodářské povahy tohoto řemesla,

tak málo srozumitelné pro soudobého prostého člověka.

Naposledy si připomenme elitní cech pražských šermířů, zvaný též "pořádkem svobodných šermířů od pera či featherfichterů", který povstal ze staršího cechu bratří sv. Víta a byl konstituován za císaře Rudolfa II. roku 1607. Nešlo pochopitelně o všechny Pražany, kteří pěstovali v duchu doby potýkání se s kordem, v šermířském umění se snažilo však vycvičit tolik osob, že cech vytvořili jejich učitelé. Za jistou kuriositu můžeme považovat další existenci jejich znaku po zániku cechu, neboť byl později přijat za znak Českého šermířského klubu v Praze. Ten byl ustaven v 2. polovině minulého století a sdružoval sportovce, zabývající se šermem již na moderním základě.

Závěrem je nutné znovu připomenout, že české cechovní erbovnictví je mezi heraldickými disciplínami nejméně probádanou oblastí. Dostí bylo již napsáno o historii našich řemesel a obchodu, připomenme ze starších děl práce Zikmunda Wintera, později Cecilie Hálové - Jahodové, z nejnovějších pak alespon Josefa Janáčka. V jejich publikacích najdeme mnoho poučení o dějinách cechů, o heraldice však jen okrajové zmínky.

Na druhé straně stojí obecná díla české heraldiky - Kolář, Sedláček, Král z Dobré Vody a Schwarzenberg -, ale všechna přinášejí pouze základní informace o cechovních znacích, pohříchu však opět jen okrajově.

Takže kromě několika drobnějších prací, mezi nimiž dominuje studie Dr. Sedláka "O počátcích erbů pražských cechů" z roku 1945, nebylo o českém cechovním erbovnictví soustavnějšího vydáno téměř nic. Nechtěje tato stát, v níž jsem se pokusil o jakýsi souhrn dříve již publikovaných materiálů, pobídkou k dalšímu bádání o českých cechovních znacích.

Mojmír Chromý

Vyobrazení na předcházející straně:

Znak cechů pražských šermířů podle privilegia císaře Rudolfa z roku 1607: V čtvercém štítě s l. polem červeným, 2. zlatým, 3. modrým a 4. stříbrným dva křížem přeložené meče se zlatými orlími křídélky na místě křížů, z oblaků v obou horních rozích štítu vynikají dvě ruce, jež jsou stisknuty a společně drží písařské pero vetknuté špicí do středu štítu. V klenotu zlatý gryf třímající v předních tlapách tasený meč, přikryvadla modro-zlatá a červeno-stříbrná.

Literatura:

- Blažíček, O. J. s kol.: Slovník památkové péče, Praha 1962
- Brockhaus Konversations-Lexikon, 16. Band, heslo "Zünfte", Leipzig 1898
- Freissart, Jean: Kronika stoleté války, vybral, přeložil a upravil Alois Bejblík, Praha 1977
- Chaloupka, Jan: Brněnská cechovní pečetidla, In: Časopis Moravského musea LXII - 1977
- Chytil, Karel: Umění v Praze za Rudolfa II., Praha 1904
- Kočandrle, Josef: Oškrt nebo kypřice?, In: Heraldika - MZZ Jílové, ročník IX - 1976, č. 1 a 2
- Líva, Václav: Bouře nad Prahou aneb Švédové před Prahou a v Praze, Praha 1948
- Novák Jozef, Švec Ján: Cechové znaky, Bratislava 1975
- Novotný, Antonín: Pražské cechovní truhlice a korouhve, Praha 1948
- Petráň, Josef: Český znak, Praha 1970
- Sedlák, Vladimír Jan: O počátcích erbů pražských cechů, Praha 1945
- Sedlák, V. J., Konopásek Emil: Heraldická minucí, Jílové 1976
- Smetana, Jan: Byla v Litoměřicích před rokem 1300 mincovna?, In: Vlastivědný sborník Litoměřicko 1972
- Štorm, Břetislav: Cechovní znaky na městské hradební věži v Rakovníku, In: Erbovní knížka na rok 1936
- Winter, Zikmund: Dějiny řemesel a obchodu v Čechách v XIV. a v XV. století, Praha 1906
- Winter, Zikmund: Český průmysl a obchod v XVI. věku, Praha 1913
- Zdrůbek, Hamanová: Museum Sv. Čecha v Lítni, Líteň 1975

Vývoj znaku pánů z Lobkowicz

Znak tohoto rodu prošel za svého vývoje řadou více či méně trvalých změn, než dospěl do konečné podoby.

Původní znak pánů z Újezda a později pánů z Lobkowicz tvořil stříbrný štít s červenou hlavou. Klenotem byl na korunovaném helmu obrácený červený klobouk s vyčnívajícím stříbrným pštrosím perem (znak I). Je zachován na pečetích tzv. Strakonické listiny ze dne 8. února 1449, podepsané bratry Mikulášem II. a Janem Popelem z Lobkowicz. Není známo, od kdy byl znak používán.

Diplomem císaře Friedricha III. ze dne 3. srpna 1459 došlo k povýšení bratrů Mikuláše II. a Jana Popela do stavu říšských svobodných pánů a zároveň k rozmnožení znaku. Podle jediného existujícího erbovního listu jde o čtvrcený štít, 1. a 4. pole stříbrné s červenou hlavou, 2. a 3. pole stříbrné s černou kosmou zlatě ozbrojenou orlicí se zlatým perisoniem (znak vymřelých Plichtů ze Žirotína - Zofie ze Žirotína, manželka Mikuláše II., byla dcerou Jaroslava ze Žirotína a Zdenky z Potštejna), korunovaný helm, červeno-stříbrná přikryvadla, jako klenot vzhůru obrácený červený klobouk s vyčnívajícím stříbrným pštrosím perem (znak II). Tato podoba znaku byla používána celým rodem až do povýšení Zdenka Vojtěcha do stavu říšských knížat Ferdinandem II. dne 17. října 1623.

Tehdy došlo k rozmnožení znaku, které se však týkalo pouze Zdenka Vojtěcha a jeho potomků. Ostatní členové rodu používali znak z roku 1459. Z povýšení vyplýval samozřejmě právo na používání knížecí koruny a pláště, proto nejsou v popisu uvedeny.

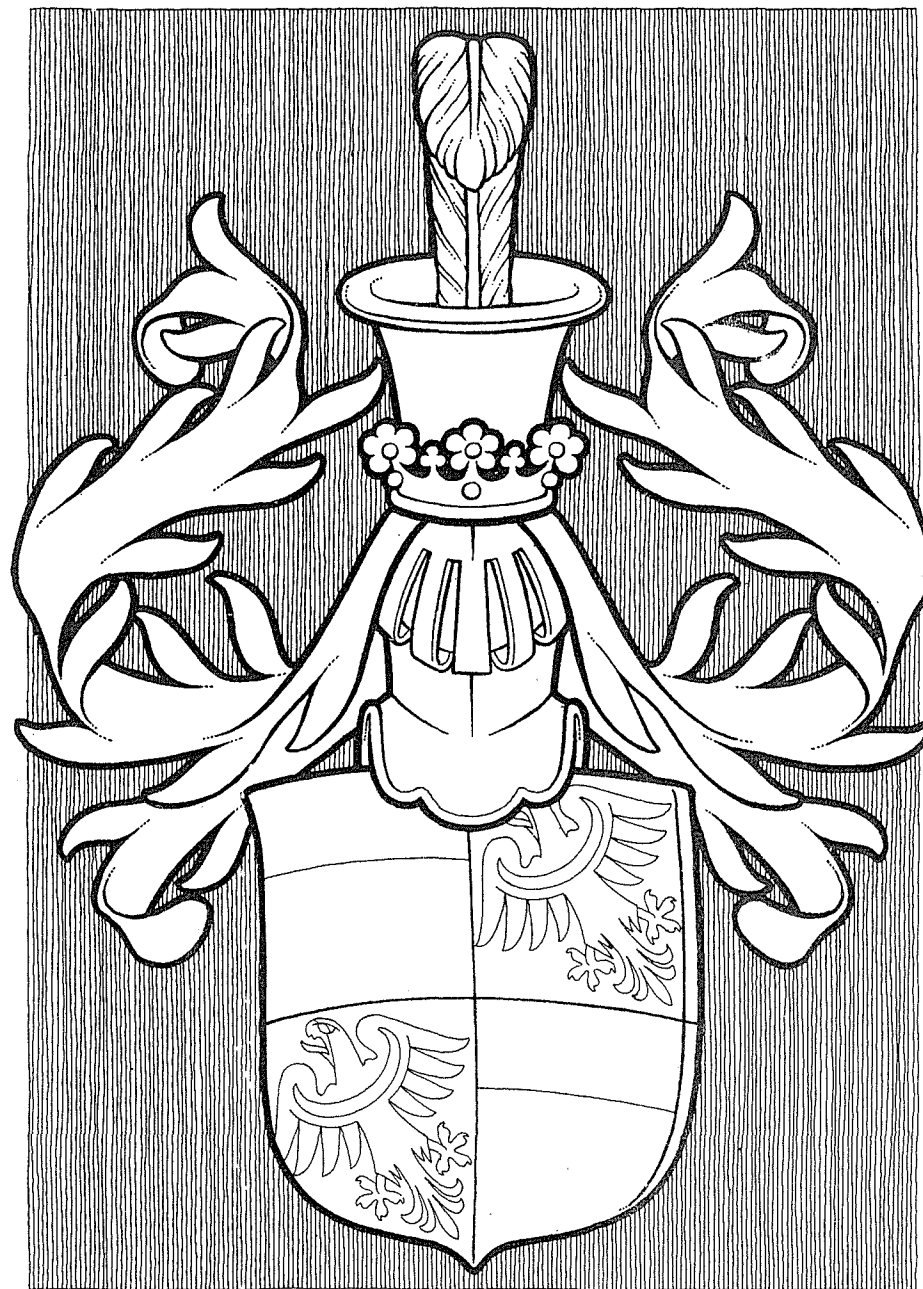
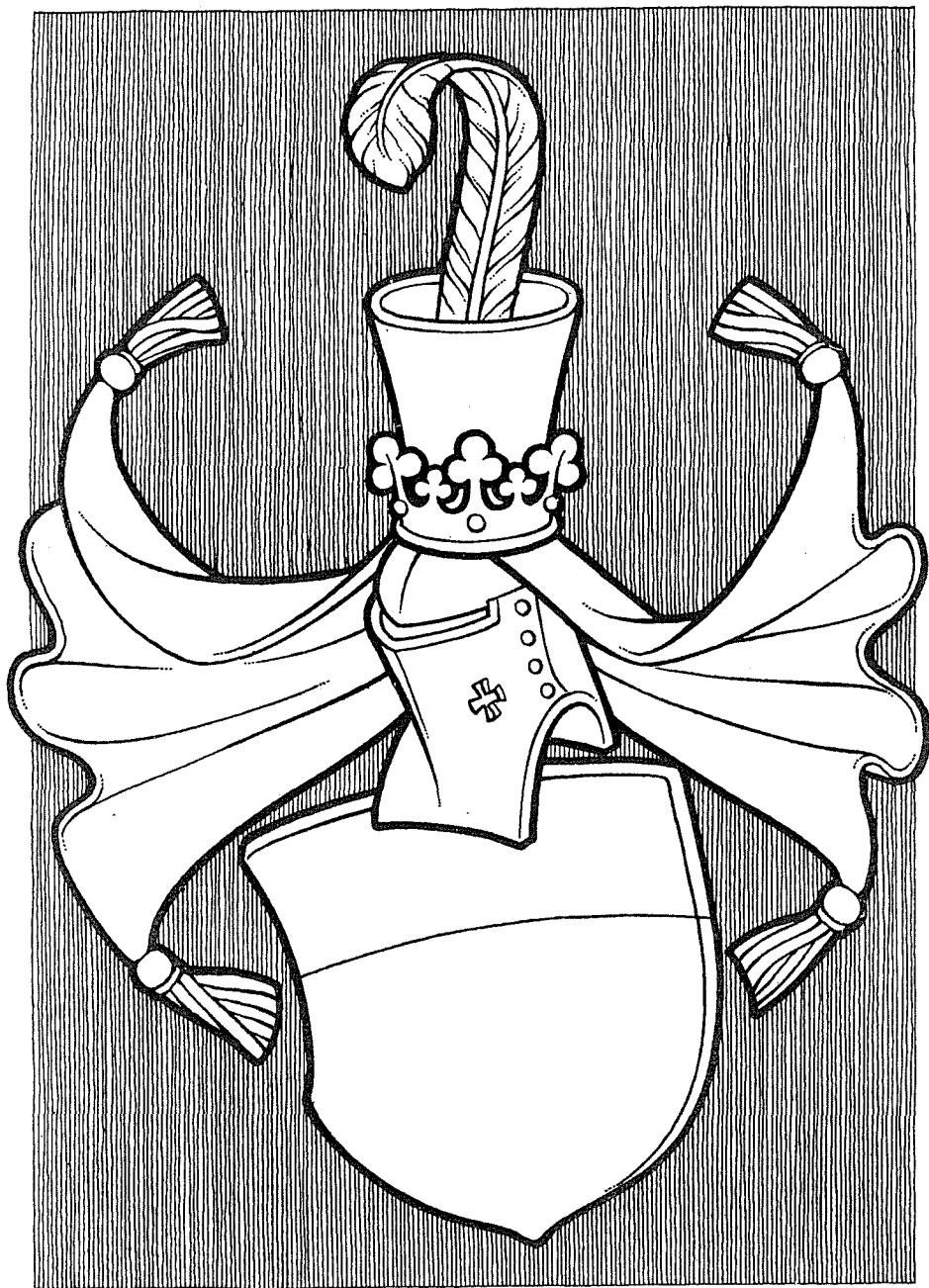
Po svém povýšení začal Zdeněk Vojtěch používat čtvrcený štít se zlatým středním štítkem, v němž černá hlava zubra se zlatým kruhem v nozdřích (znak vymřelých pánů z Pernštejna - manželka Zdenka Vojtěcha, Polyxena z Pernštejna, byla dcerou Vratislava z Pernštejna a Marie Maximiliany Manrique de Lara), 1. a 4. pole stříbrné s červenou hlavou, 2. a 3. pole stříbrné s kosmou černou zlatě ozbrojenou orlicí se zlatým perisoniem. Teoreticky by k tomuto štítu náležely 2 helmy: původní helm korunovaný s červeno-stříbrnými přikryvadly a s červeným obráceným kloboukem s vyčnívajícím stříbrným pštrosím perem a dru-

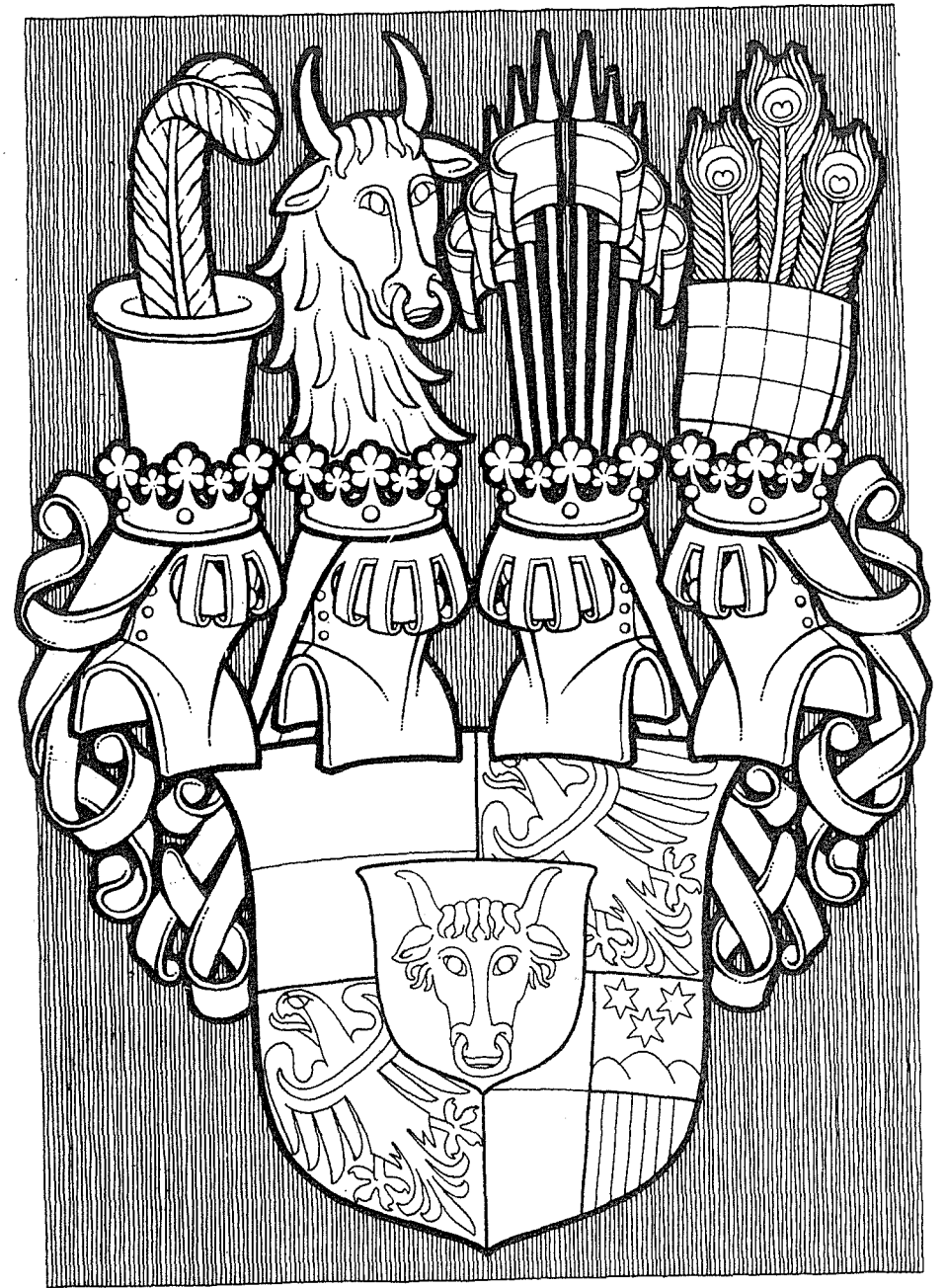
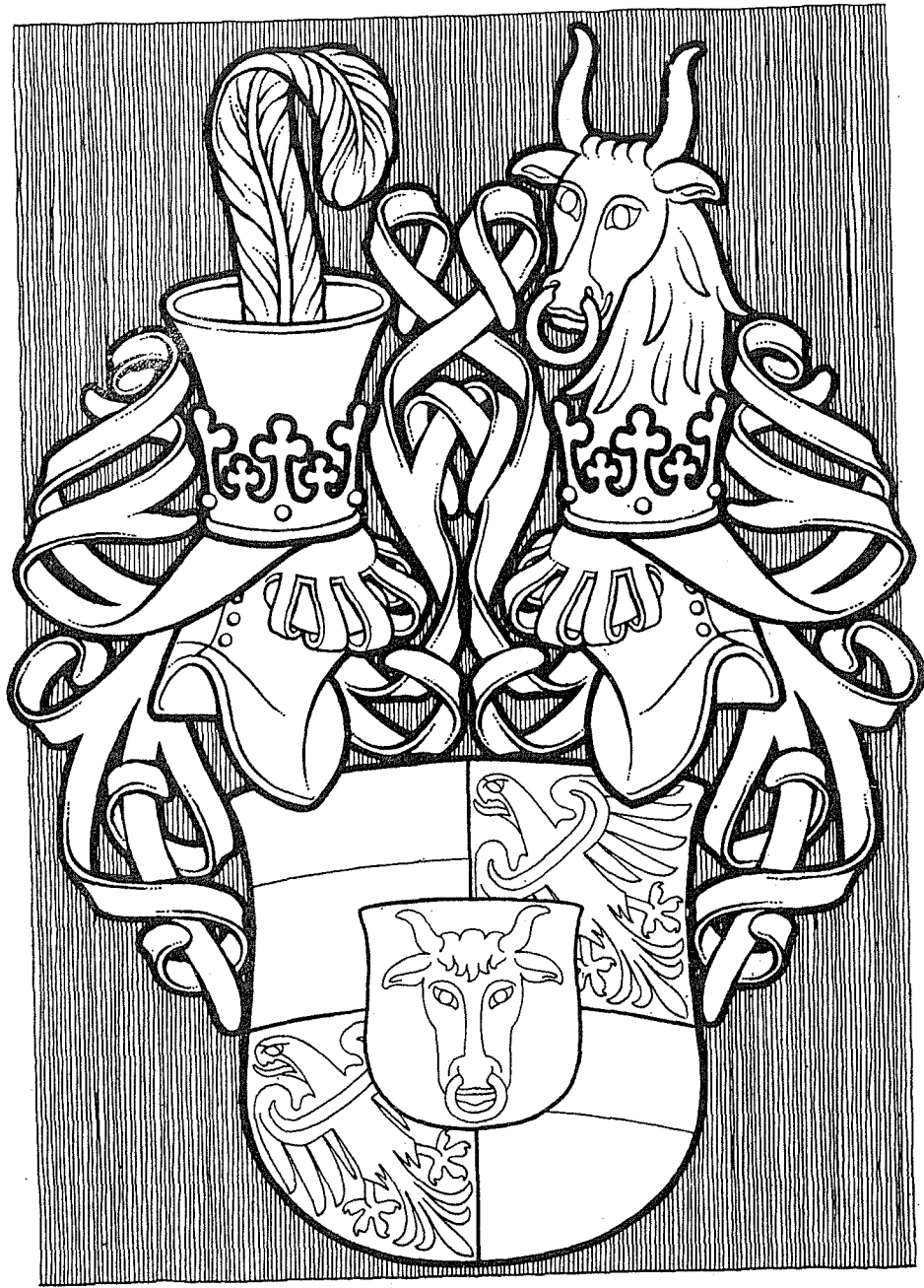
hý korunovaný helm s černo-zlatými přikryvadly a s černou zubří hlavou se zlatým kruhem v nozdřích. Zatím se však nepodařilo najít žádný důkaz, že by se takto uspořádané klenoty používaly (znak III).

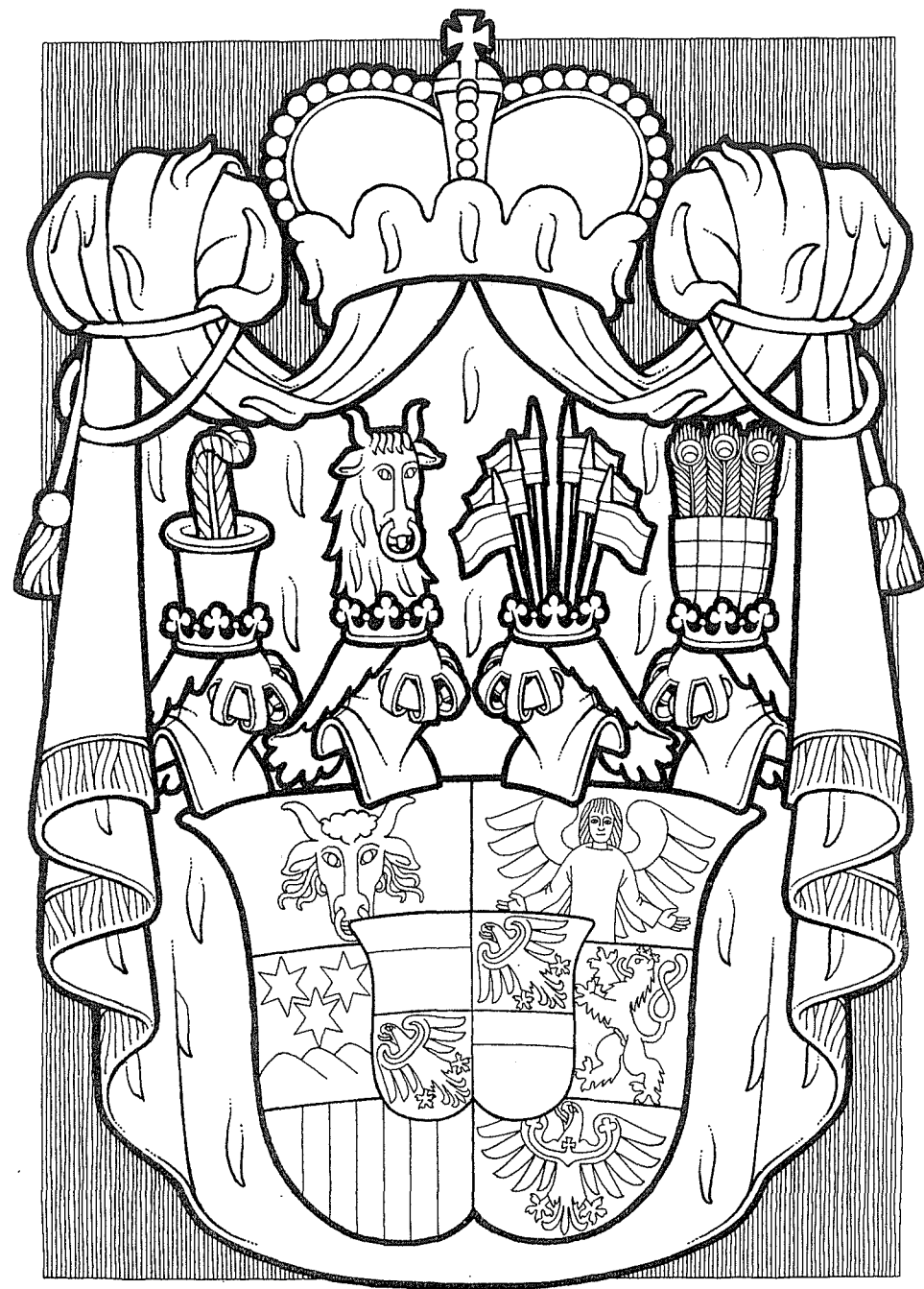
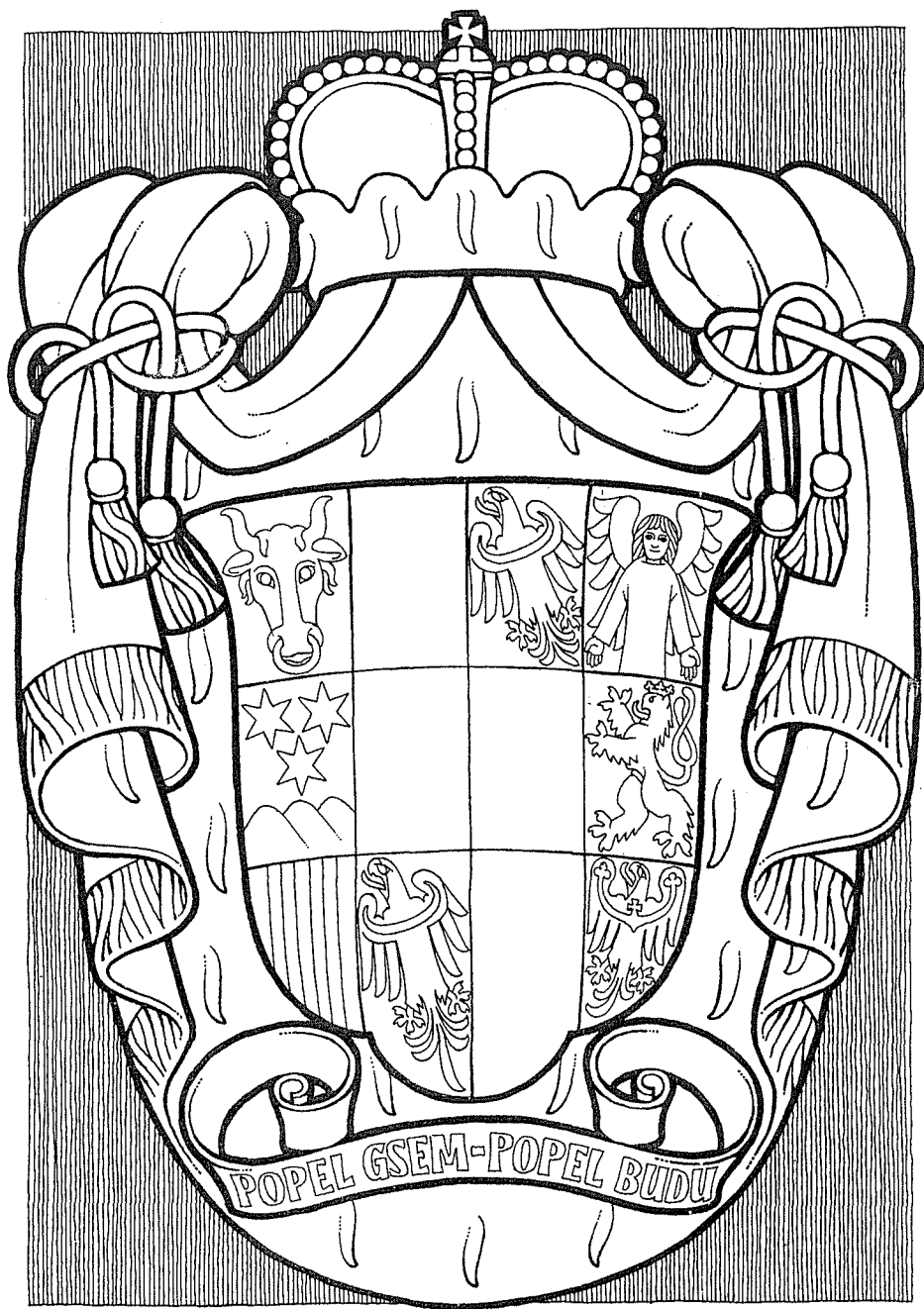
Dne 23. srpna 1641 bylo okněžněno hrabství Sternstein a Neustadt v tehdejší Horní Falci, které dostal již Ladislav II. svobodný pán z Lobkowicz od císaře Maximiliána II. do dědičného vlastnictví. Následkem toho začal Václav Eusebius, jediný syn Zdenka Vojtěcha, roku 1642 používat takto rozmnožený znak: čtvrcený štít se zlatým středním štítkem, v němž černá zubří hlava se zlatým kruhem v nozdřích, 1. pole červeno-stříbrné dělené, 2. a 3. pole stříbrné s černou kosmou zlatě ozbrojenou orlicí se zlatým perisoniem, 4. pole čtvrcené - 5. červené, 6. modré se 3 (2,1) zlatými hvězdami nad stříbrným trojvrším (znak panství Sternstein), 7. pole stříbrné a 8. zlaté se 3 černými kůly. O klenotech platí totéž, co o předešlých - chybí doklady o jejich používání. Teoreticky by šlo o 3 korunované helmy: původní helm s kloboukem a perem, helm se zubří hlavou a třetí s červeno-stříbrnými přikryvadly a šesti stříbrnými, červeně lemovanými, korouhvičkami (panství Sternstein). Zachovaly se znaky z pozdější doby, které mají ještě čtvrtý helm korunovaný s modro-zlatými přikryvadly s dole zakulacenou červeno-stříbrnou šachovnicí, z níž rostou 3 paví pera. Tato kombinace klenotů však není správná, protože jde o klenot slezského znaku, na který vzniká nárok až od roku 1646 (znak IV.).

Koupí vévodství zahánského dne 21. července 1646 byl znak opět rozmnožen: třikrát polcený a dvakrát dělený štít, 1. pole zlaté s černou hlavou zubra se zlatým kruhem v nozdřích, 2. a 7. pole červené, 3. a 10. stříbrné s černou kosmou zlatě ozbrojenou orlicí se zlatým perisoniem, 4. pole červené se zlatým andělem se zelenými křídly (znak vévodství zahánského), 5. modré se 3 (2,1) zlatými hvězdami nad stříbrným trojvrším, 6. a 11. pole stříbrné, 8. modré s doprava otočeným zlatým a zlatě korunovaným dvouocasým lvem (vyznamenání za vojenské zásluhy Václava Eusebia, udělené Ferdinandem III.), 9. pole zlaté se 3 černými kůly (značí stav říšských knížat), 12. pole zlaté s černou, červeně ozbrojenou orlicí se stříbrným perisoniem (jako slezský vévoda - Zahán - získal Václav Eusebius nárok na znak Slezska), čtyři korunované helmy: 1. s černo-zlatými přikryvadly černá hlava zubra se zlatým kruhem v nozdřích, 2. s červeno-stříbrnými přikryvadly 6 stříbrných, červeně lemovaných, korouhviček (klenot sternsteinského znaku), 3. s červeno-stříbrnými přikryvadly červený obrácený klobouk s vyčnívajícím stříbrným pštrosím perem, 4. s modro-zlatými přikryvadly dole zakulacená červeno-stříbrná šachovnice, z níž rostou 3 paví pera (klenot Slezska) - (znak V).

Ke konečné změně došlo v roce 1651: štít jednou polcený a dvakrát dělený se čtvrceným středním štítkem, kte-

rý tvoří znak z roku 1459; hlavní štít: v 1. zlatém poli černá zubří hlava se zlatým kruhem v nozdách, v 2. červeném poli zlatý anděl se zelenými křídly, v 3. modrém poli 3 (2,1) zlaté hvězdy nad stříbrným trojvrším, v 4. modrém poli zlatý, zlatě korunovaný, dvouocasý lev, v 5. zlatém poli 3 černé kůly, v 6. zlatém poli černá, červeně ozbrojená, orlice se stříbrným perisoniem; klenoty tytéž jako u předešlého znaku; heslo: "Popel jsem a popel budu" (znak VI).

Tento znak už nebyl později měněn. Lobkowiczové ho používali i po prodeji Zaháně a Sternsteinu. Zahán byla prodána roku 1785 vévodovi Kuronskému a roku 1786 byl přenesen vévodský titul na Roudnici. Hrabství Sternstein prodal roku 1807 kníže František Josef Maxmilián, ale titul okněžněný hrabě ze Sternsteinu zůstal v rodě i nadále v používání.

Marie Lobkowiczová

Literatura:

Bauschek, Kašpar: Diplomatarium Familiae Lobcoviciae. Tom. I - VI, 1821. SK ČSR: MS R VI Ee 20.

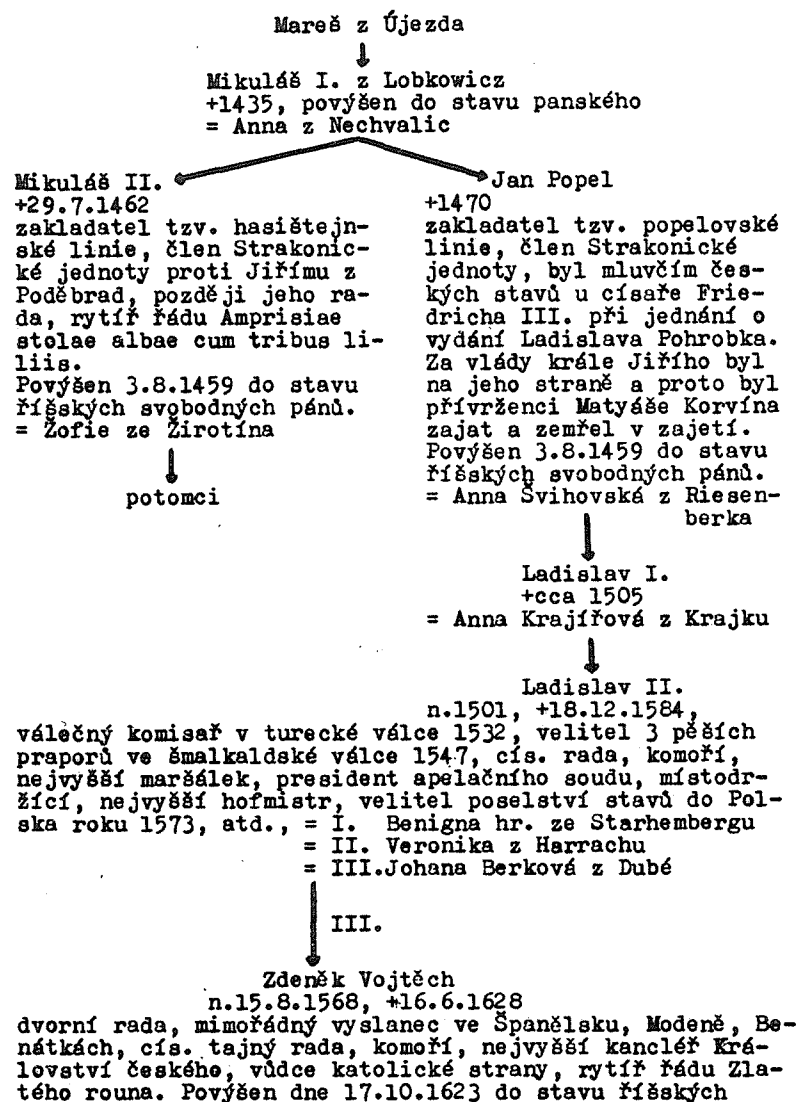
Caramuel Lobkowicz, Joannes: Sacri Romani Imperii pax. Viena, 1649

Dvořák, Max: Vyvinutí erbu někdy pánův, nyní knížat z Lobkowicz. Zvl. ot. Památky archeologické a místopisné. Roč. IX. 1871.

Dvořák, Max: Genealogie des gesamten erlauchten Hauses von Lobkowitz. 1887. (rukopis)

Znaková sbírka Maxe Dvořáka - dnes Státní archiv Žitniče.

Genealogický přehled:

knížat. = Polyxena z Pernštejna (= I. Vilém z Rožmberka)

↓
Václav Eusebius

n.30.1.1609, +22.4.1677

majitel kyrysnického pluku, bojoval ve Slezsku, Čechách, na Rýně, ve Vestfálsku, Sasku a při obléhání Prahy 1639, později polní maršál, president dvorní válečné rady, nejvyšší hejtman Horního a Dolního Slezska, tajný rada, komoří, první ministr a nejvyšší hofmistr císaře Leopolda I., rytíř Řádu Zlatého rouna; získal vévodský titul, velký palatinát roku 1647, uherský indigenát roku 1663 a titul magnáta, roku 1654 byl uveden do rady říšských knížat, za něho bylo povýšeno panství Sternstein a Neustadt na okněžněné hrabství.

= I. Johana Myšková ze Zluníc,

= II. Augusta Sophia Pfalzgraфин von Sulzbach

↓
II.

↓
potomci

Poznámka

Uvedený text je možné ještě v některých detailech doplnit nebo upřesnit. Předně bych chtěl upozornit na skutečnost, že nejstarší forma lobkovického erbu měla klenot přímo na přilbě, což zcela odpovídalo heraldickému duchu doby. Koruna se fakticky objevuje až při polepšení erbu Friedrichem III. Zde je možné připomenout náhrobek Mikuláše II. (+1462) v předsíni klášterního kostela v Kadani. Předmět v klenotu, obvykle tradovaný jako toulec, považoval Sedláček na základě nejstarších pečeti za obrácený klobouk. (Viz. Sedláček, August: O prvotním sídle a znaku rodu Lobkovického. Věstník Královské české společnosti nauk. Roč. 1886, s. 66 - 76.)

Osobitou modifikaci erbu užíval Děpolt Matouš (+1621), velký převor řádu maltézského, který nahradil původní rodové pole štítem řádovým, tedy stříbrným křížem v červeném a do 2. a 4. pole kladl žirotínskou orlici. (Srov. např. fresku na západní stěně Svatováclavské kaple)

Zdeněk Vojtěch užíval v prvních letech po povýšení do knížecího stavu (17.8.1624) ještě původní čtvercý štít s knížecím kloboukem, obtočený kolanou řádu Zlatého rouna. Kdy se poprvé objevuje varianta s pernštejnským štítkem jsem zatím nezjistil. Předpokládám, že patrně až po roce 1631, kdy zemřel Vratislav Eusebius z Pernštejna, jako poslední potomek svého rodu. (Dva zachované typáře Zdenka Vojtěcha jsou dnes uloženy v SOA

Litoměřice RA Lobkovicové E 11 4/4 a 5).

K úpravě erbu z roku 1646 je třeba poznamenat, že zelená barva křídel u anděla ve znaku Zaháně je doložena až v době novější. Ve starších vyobrazeních bývala rovněž zlatá.

Všechny změny erbu v průběhu 17. století se týkaly přímého potomstva Zdenkova, tedy knížecí linie. Ostatní větve rodu užívaly stále původní čtvercý štít. Při povýšení Františka Josefa, Václava Ferdinanda, Ferdinanda Viléma a Oldřicha do hrabecího stavu (27.11.1635) zůstal erb nezměněn, pouze se nad štítem objevuje hrabecí koruna. Poslední dva užívali na svých pečetích dva orly jako štítonoše.

- PRP -

Výročí konetábla

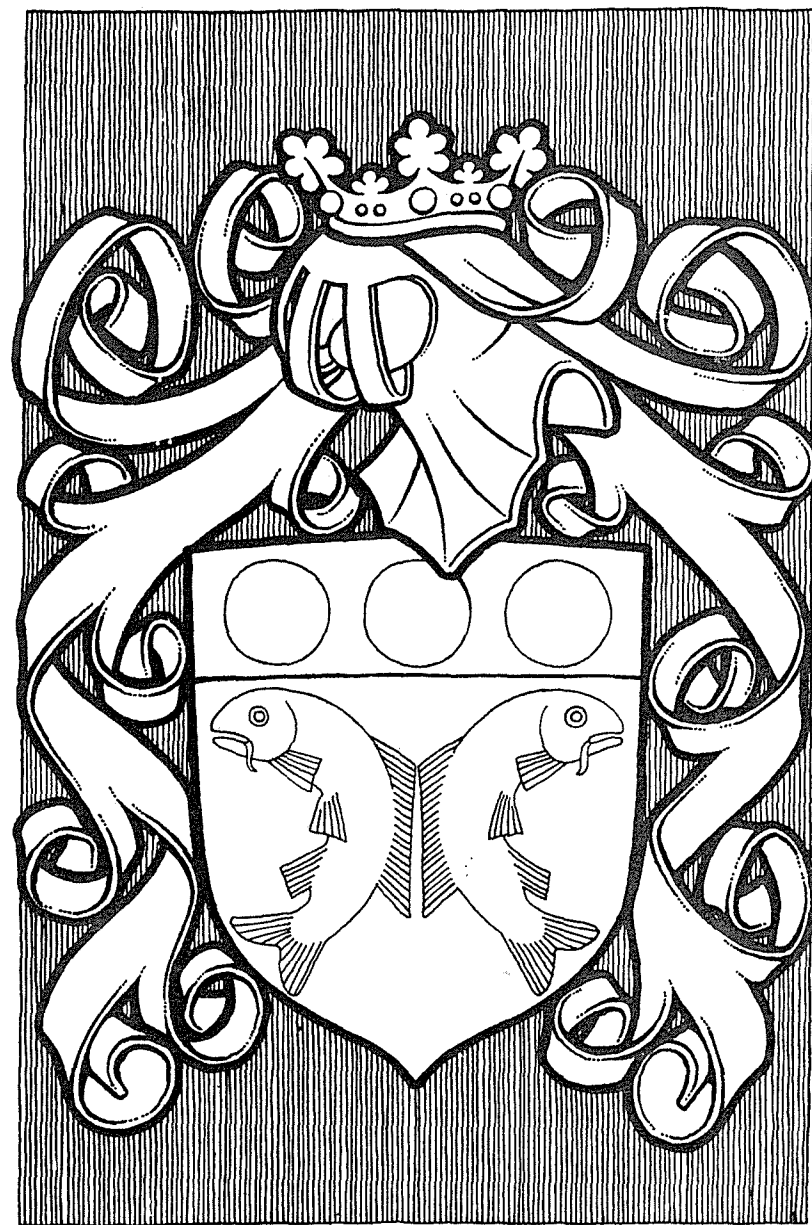
romantismu

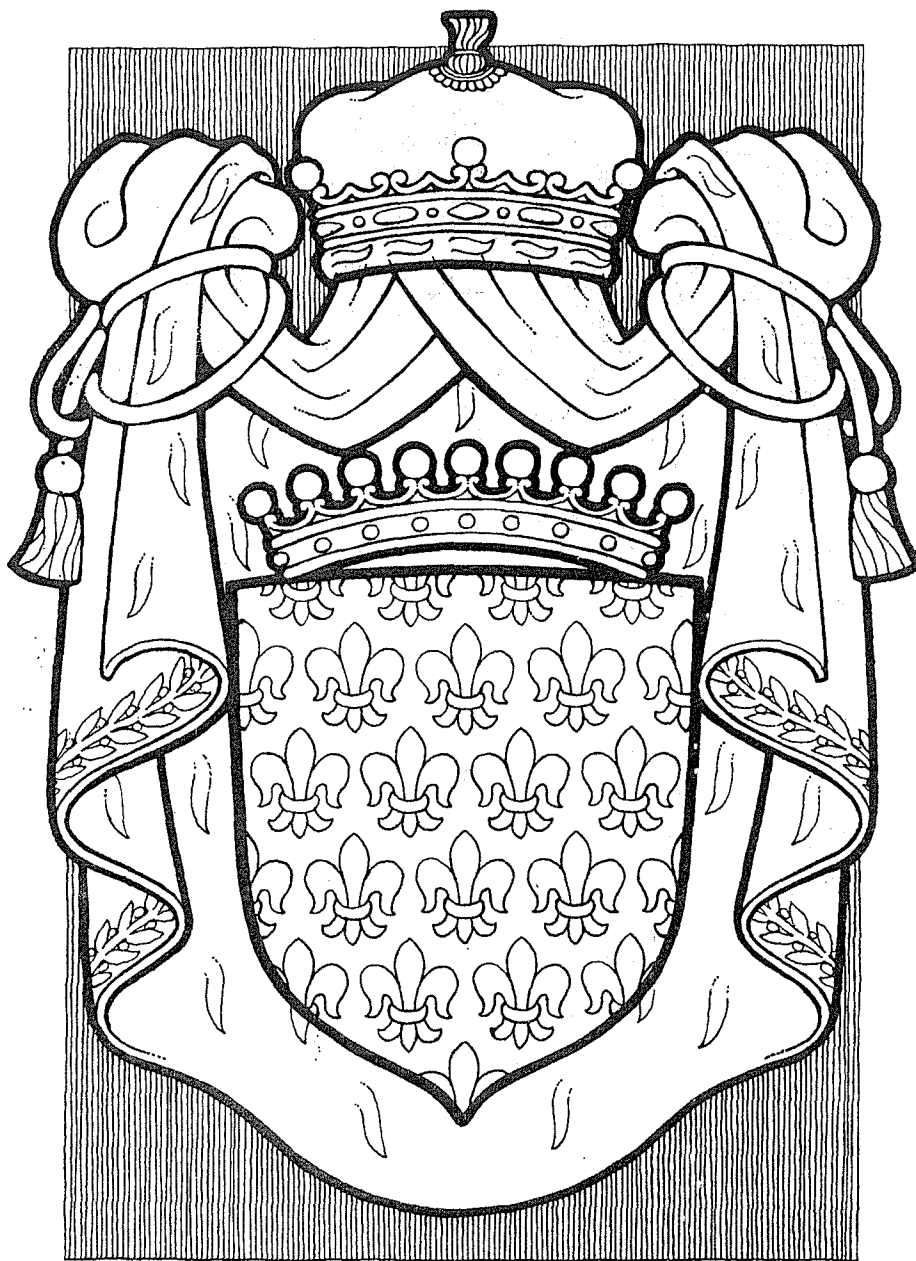
V době, kdy dokončuje François René vikomt de Chateaubriand své Mučedníky a blíží se k zenitu své slávy, narodil se 2. listopadu 1808 v Dolní Normandii básník, nesmrtelný prozaik, útočný a pronikavý kritik Jules Amédée Barbey d'Aurevilly, který jako oslňující ohnostroj ukončuje romantickou éru Francie. Dne 24. dubna 1979 uplynulo od jeho smrti 90 let. Oba vyjimečné zjevy spojuje nejen krajaňský původ, ale i romantické zaujetí pro odcházející dějinnou epochu, vášnivá obrana víry a věrnost lilii.

Je-li autor Ataly počátkem romantického údobí, je d'Aurevilly jeho nejzářivějším finalistou. Snad nikdo nedovedl jako on vystihnout lépe nejen hřích v jeho metafyzické absolutnosti, ale i zachytit křesťalskou čistotu lidské duše. Romány vznešených a vášnivých hrdinů, pyšných zatracenců, líčí s paganiniiovskou virtuositou a jimi zabydluje stará sídla, zahloubaná nad rybníky uprostřed normandských lesů nebo malých městeček svého mládí. D'Aurevilly, tento vynikající Latinec, dovedl vytesat na katedrále umění vzácné i hrůzné květy své rasy, která vytvořila evropskou kulturu.

Není divu, že působil i pronikavě na českou kulturu. Jediná Zdenka Braunerová ho poznala osobně prostřednictvím Huysmansovým u svého švagra El. Bourgese. Jeho vliv je patrný i v díle Zeyerově i u našich dekadentů v okruhu Moderní revue. Jeho zjevem se zabýval jak Miloš Marten, tak i F.X.Šalda. Výtvarně zaujaly se jeho dílem ilustrace Brunnerovy a Frintovy i práce Antonína Strnadela a M. Stritzkové.

Znaku Barbeyů, počlečně normandské měšťanské rodiny roku 1765, si povšíml Břetislav Štorm v pérové, bohužel ne zcela správné, kresbě z roku 1939 pro Dra Lífku. Znak Barbeyů tvoří štít modrý se dvěma stříbrnými odvrácenými parmami a v červené hlavě štítu tři zlaté besanty. Na štítě spočívá helm, natočený po francouzském způsobu do tří čtvrtin doprava, se třemi mřížkami. Pokrývky jsou modro-stříbrné a červeno-zlaté. Znak Barbeyů je vlastně známkou mluvícím: le barbeau - Barbey = parma. V listu příteli Trebutienovi ze dne 10. ledna 1854 však Barbey nemluví o besantech, ale o třech zlatých pětiletých a

v dopisu témuž z března 1854 se zmiňuje o helmu.

Připomínáme-li tu i jméno Chateaubriandovo, pak také proto, že ve svém díle *Le Génie du Christianisme* věnuje rozsáhlou kapitolu rytířským řádům a jejich humanitnímu poslání. Působilo-li dílo Barbeyovo na naši literaturu druhé poloviny 19. a počátku 20. století, pak Chateaubriand svou *Atalou* a *Mučedníky* ovlivnil naše předbřeznové romantiky i původce obou Rukopisů. Za svého diplomatického působení a i jako ministr zahraničí získal řadu vyznamenání - kromě Čestné legie, řádu sv. Ducha, řádu Annunziaty, ruského sv. Jiří též řád Zlatého rouna španělské oboedience.

Bretonský rod Chateaubriand je velmi starý. Jeden z předků, Brien I., se účastnil bitvy u Hastings roku 1066 po boku Viléma Dobyvatele a Bohumír V. ze Chateaubriandu doprovázel krále Ludvíka Svatého na křížové výpravě. Za služby prokázané v boji proti nevěřícím a zvláště v bitvě u Massury roku 1250, udělil mu král Ludvík IX. nový znak, a to štít červený posetý zlatými lillemi. Předtím měl rod Chateaubriand červený štít posetý zlatými šíškami. Jsou však známy tři pečete Bohumíra III. a IV., baronů ze Chateaubriand, z nichž dvě jsou z roku 1199 a třetí z roku 1217, kde štít není poset šíškami, ale opačným hermelínem (*la contre-hermine*).

Znak François René vikomta de Chateaubriand (narozen v Saint Malo 4. září 1768 a zemřel 4. července 1848 v Paříži) je štít červený posetý zlatými lillemi a na něm spočívá hraběcí koruna. Celý štít je pak položen na modrý plášť francouzských pairů, podšitý hermelínem a ozdobený korunou vikomtů.

Plný titul rodu Chateaubriand zní: baroni de Chateaubriand, de Candé v Bretani, du Lyon d Angers, des Roches-Baritaut v Anjou, de Loigny v provincii Perche, hrabata de Casan v království neapolském, de Grassay v Poitou, páni Beaufortu a du Flessis-Bertrand, páni des Touches, baroni de Tannay a de Tissu, hrabata de Combourg, vikomti de Chateaubriand v Bretani, Normandii a v Paříži.

François René neměl se svou manželkou, rozenou Celestou Buisson potomků. Rod vymírá po meči jeho prasynovcem Bohumírem hrabětem de Chateaubriand roku 1889 a po přeslici jeho dcerou Sibylou, provdanou za hraběte z Durfortu.

+ Jiří Suchánek

Literatura:

Rietstap, supplément: Tome I, La Haye 1926, s. 234

de Courcelles, chevalier: *Histoire Généalogique et Héraldique des Pairs de France*, Paris 1824

Canu, Jean: *Barbey d'Aurevilly*, VII éd., Laffont, Paris 1945

K nobiletaci Čenských z Činova

Ve svém článku o českém vlastenci majoru Čenském¹⁾ zmiňuje se Dr. P. Pokorný o tom, že měl k dispozici pouze opis nobilitačního diplomu Čenských šl. z Činova. Díky příteli, dnes už zesnulému, Dr. Štafflovi, dostal se mi před lety na několik hodin do ruky originál tohoto dokumentu a měl jsem možnost si jej i odfotografovat. Mohu tedy Pokorného práci doplnit tvrzením, že diplom Čenských je naprosto mimořádnou právní i heraldickou kuriozitou a velmi pravděpodobně jedinou svého druhu vůbec.

Poměrně prosté provedení odpovídá době vzniku v posledních měsících války. Charakteristické je i psaní jména panovníkova "Wir Karl der Erste, von Gottes Gnaden Kaiser von Österreich, Apostolischer König von Ungarn, d i e s e s N a m e n s d e r V i e r t e ...", což žádný panovník před Karlem /co uherský král byl Karlem IV./, snažícím se naklonit si Maďary, nedělal.

Na diplomu je podpis ministra vnitra Edmunda Ritter von Gayer a ministerského rady, který spis zpracovával, v tomto případě Felixe Freiherr von Wiederweg. Zvláštností dokumentu však je, že není podepsán panovníkem, ač nese datum 21. října 1918, tedy plně tři týdny před abdikací /11. listopadu 1918/ a ač je na podpis vynecháno obvyklé místo nad podpisy úředníků.

K dokumentu je připojena na první pohled normální majestátní pečeť, která je ale jeho druhou kuriozitou. Na ozdobných šnůrách spojujících pergamenové listy a desky je totiž zavěšena běžná ochranná mosazná kartuše, ale po otevření jejího víčka nalezneme v pouzdru jenom nalitý červený vosk, do něhož však není otisknuto pečetidlo!

Protože schází podpis panovníkův a pečeť, mohly by snad vzniknout pochyby, zda je možno šlechtictví a erb Čenských z Činova považovat za platné. Legálnost však je jednoznačně potvrzena přímo z textu diplomu, na jehož druhé straně stojí, že Nejvyšší Rozhodnutí je datováno už 7. srpna 1918. Tím dnem byli tedy Josefina Čenská a její syn, major 98. pěšího pluku povýšeni do šlechtického stavu a nobilitační a erbovní diplom, na němž podpis a pečeť panovníkova chybí, jsou tedy už jenom slavnostním potvrzením této skutečnosti.

V případě Čenských je rozdíl mezi datem nobilitace a vystavením diplomu necelých jedenáct týdnů, tedy proti běžné praxi neobvykle krátký, takže to skoro budí dojem, jakoby rodina spěchala mít šlechtictví slavnostně potvrzeno, dokud to je vůbec ještě možné. Víť např., že při udělení stavu

svobodných pánů profesora a architekta Carla Hasenauera, povýšeného 27. října 1873, byl diplom vystaven až 13. března 1896, tedy skoro po 23 letech, a více než dva roky po smrti nobilitovaného, jeho vdově a dětem!

Vyhotovení dokumentu musel totiž nový šlechtic zaplatit z vlastní kapsy a na rozdíl od taxy za vlastní povýšení, která mohla být prominuta,²⁾ z poplatku za diplom nemohla být udělena dispens. Erár si zřejmě nechtěl přidělovat výdaje a spoléhal celkem oprávněně na to, že si každý poctěný rád nechá svoje stavovské povýšení něco stát. Poslední údaje³⁾ jsou mi známy z roku 1917⁴⁾ a podle nich byl poplatek za vyhotovení šlechtického diplomu jako v případě Čenských 330 korun, zatímco taxa za vlastní povýšení⁵⁾ byla jen 210 korun. K ní ovšem přistupovala další taxa, také ve výši 210 korun, za titul "šlechtic z Činova", jinak by se směl nobilitovaný psát jen "von Čenský", nebo sice počestným, ale jazykově nehezky způsobem "z Čenských".

O tom, že diplom byl považován pouze za slavnostní potvrzení už platného právního aktu, o němž nemohlo být pochybností, svědčí i skutečnost, že byl "Státním úřadem pro vnitro a vyučování"⁶⁾ rodině Čenských bez potíží vydán, ačkoli byli v té době už občany československými. A jelikož čenští svého šlechtictví skutečně užívali, jak o tom mimo jiné svědčí i jejich jména na rodinné hrobce na Olšanech,⁷⁾ je zvláštní, že se nepostarali, aby jejich nobilitační spisy byly při archivní rozluce s Rakouskem postoupeny nynějšímu Státnímu ústřednímu archivu v Praze,⁸⁾ nebo že se nepokusili obstarat si podpis a pečeť panovníkovu na jinak kompletní dokument z císařova exilu ve Švýcarsku nebo na Madeiře.

Stejně tak poněkud udivuje, že ač si rodina vyžádala výrazně český predikát "z Činova" a také jména v diplomu jsou důsledně psána "Čenský", tedy s "č" a "ý", je dokument sám psán německy. Vždyť známe už z 19. století řadu šlechtických i městských erbovních listů psaných česky a na nich je dokonce i panovník vlastnoručně podepsán jako František Josef! Snad si to tak přál nobilitovaný major Jaroslav Čenský, nositel Vojenského záslužného kříže s válečnou dekorací a s meči, Bronzové medaile, Kříže jednotek císaře Karla, Medaile za zranění, atd., který jako důstojník z povolání považoval němčinu za armádní služební řeč a přidržel se tedy i v celkem rodinné záležitosti běžné praxe. Ať už byly důvody jakékoli, zůstává nedokončený nobilitační diplom Čenských jedinečným kulturně-historickým dokumentem doby, kdy vznikl, a znak v něm udělený je pravděpodobně posledním erbem z doby mocnářství.

Porovnejme s tím případy některých důstojníků dekorovaných Vojenským řádem Marie Terezie, kteří byli automaticky povýšeni do stavu svobodných pánů, ale neměli ve válečném shonu čas o udělení znaku požádat, a nakonec zůstali bez něho. Jmenuji namátkou třeba nejslavnějšího rakouského námořního letce korvetního kapitána Gottfrieda sv. p. Banfielda,⁹⁾ nebo velitele II. pluku císařských střelců pplk. Roberta sv. p. Procházku,¹⁰⁾ jehož syn, rakouský vládní rada, nositel rytířského stupně Řádu železného kříže, přijal znak teprve

před několika lety a zaregistroval jej v Österreichische Wappenrolle,⁴⁾ neboť jej potřeboval jako rytíř řádu sv. La-zara.

AKAR

P o z n á m k y :

1. Pokorný, PhDr. Pavel R., Ferdinand Antonín Čenský. Heraldická ročenka 1977, s. 81 -83, s vyobrazením znaku.
2. Jak se běžně stávalo třeba u důstojníků.
3. Srv. Král, Vojtěch, z Dobré Vody, Heraldika, Praha 1900, s. 249 - 250.
4. Děkuji na tomto místě úředníkům rakouského archivu /Österreichisches Staatsarchiv, Allgemeines Verwaltungsarchiv, Wallnerstr. 6 A, Wien/, kde jsou uložena akta bývalého Šlechtického archivu /Adelsarchiv/ za jejich všetrannou pomoc. Byli to pánové Georg Graf Nostitz-Rieneck, Dr. Berthold Graf v. Waldstein-Wartenberg a archivní rada Dr. Andreas Freiherr v. Cornaro.
5. U Čenských, jak se zdá, prominutá.
6. Přechodné označení Ministerstva vnitra v první době po vyhlášení Rakouské republiky.
7. Pátý hřbitov, 18. oddělení.
8. Srv. Elznic, Václav, Nobilitační spisy ve St.Ú.A. v Praze in: Acta genealogica ac heraldica, č. 16, březen 1972, s. 10 - 13. V Elznicově seznamu jméno Čenských není.
9. Srv. VAM /Měřička, Václav/, Kdo je Gottfried sv.p. Banfield. in: Drobná plastika, roč. 1969, s. 121 - 122.
10. Nezaměňovat s rodem svobodných pánů Procházků, erbovních už od roku 1641, jimž byl udělen stav svobodných pánů 24. listopadu 1836. Z tohoto rodu pochází genealog a falerista Roman sv.p. Procházka.
11. Österreichische Wappenrolle der Heraldisch-Genealogischen Gesellschaft Adler, Wien, zaneseno dne 22. ledna 1975 pod čís. 121/1975. Sdělení prezidenta společnosti Adler, vrchního archivního rady prof. Dr. Hanse Jäger-Sunstenau.

Čísařské znaky Rakouska a Mexika v českém erbu

V mnohých šlechtických znacích najdeme jako zvláštní císařské polepšení orla Svaté říše římské nebo jeho modifikovanou formu ze znaku Rakouského císařství či mexickou orlici. Úplnou kuriozitou však je znak, kde symboly obou císařství jedné dynastie nalezneme na jednom štítě.

Erbovníkem, s jehož jménem je tato zvláštnost spojena, je František svobodný pán Kaska. Narodil se roku 1834 v rodině českého měšťana v Horažďovicích. Vstoupil do c.k. pěchotního pluku č. 49 jako posluchač důstojnické školy, ale zároveň pokračoval v univerzitních studiích ve Vídni, kde promoval na doktora chemie a magistra farmacie. Ve věku třiceti let se stal vrchním lékárníkem rakouského dobrovolnického vojenského sboru, který byl naverbován k podpoře mexického císaře Maximiliána. Brzy poté byl jmenován osobním lékárníkem samotného císaře, který byl znám svou láskou k přírodním vědám.

Kaska prošel celým mexickým tažením a stal se důstojníkem císařského Řádu St. Maria de Guadalupe, a to jako jeden ze 43 osob tímto řádem dekorovaných. Není zcela jasné, zda byl Kaska zajat společně s císařem v obleženém městě Querétaro, ale v každém případě se mu podařilo zachránit důležitou část císařova soukromého majetku před plenícími republikánskými vojsky, zvláště pak řády a vyznamenání, a to jak řády mladého císařství mexického, tak i osobní řády císaře samého.

Ačkoli byl doktor Kaska přesvědčený monarchista, rozhodl se zůstat v Mexiku i po popravě nešťastného císaře Maximiliána. Pro svůj vědecký věhlas⁴⁾ a taktní jednání si brzy získal úctu republikánské vlády, zvláště pak samotného prezidenta Díaz, se kterým se osobně znal od dob, kdy byl ještě jako generál Díaz válečným zajatcem císařské armády. Toto osobní přátelství s mexickým prezidentem a diplomatické schopnosti umožnily doktoru Karkovi bránit a neoficiálně hájit rakouské zájmy v Mexiku po více než čtvrt století, až konečně byly jeho snahy korunovány obnovením diplomatických styků mezi oběma zeměmi.

Když doktor Kaska navštívil Vídeň, byla mu poskytnuta dlouhá osobní audience císařem Františkem Josefem I., starším bratrem nešťastného Maximiliána Mexického. Podrobnosti

jejich rozhovoru nebyly samozřejmě nikdy zveřejněny, ale zůstává skutečností, že několik dnů poté, dne 11. prosince 1889, byl doktoru Kaskovi udělen Řád Železné koruny II. třídy a dne 25. ledna 1890 se stal komandérem španělského královského řádu Isabelly Katolické. Tento druhý řád byl automaticky spojen s povýšením do stavu španělských baronů, ale doktor Kaska nežádal o uznání tohoto titulu v Rakousku ani nepoužil svého práva žádat o udělení rakouského stavu svobodných pánů, k čemuž byl oprávněn podle statutu Řádu Železné koruny. Nicméně i bez jeho iniciativy byl císařským nejvyšším rozhodnutím ze dne 6. srpna 1901 povýšen do stavu svobodných pánů a dne 31. srpna 1902 byl vydán diplom a udělen znak:

pošikem modrým břevnem se sedmi stříbrnými hvězdami dělený štít, v jehož horní zlaté polovině černý, červeně ozbrojený orel a v dolní stříbrné černá orlice, držící zobákem a pařáty chřestýše v přirozené barvě; nad štítem koruna rakouských svobodných pánů, na níž je posazena korunovaná turnajská přilba s pokryvadly vpravo modro-stříbrnými a vlevo černo-zlatými; klenotem dvě orlí křídla v přirozené barvě.²⁾

Výklad znaku je víc než zřejmý. Černý orel je mimo veškerou pochybnost zjednodušeným císařským orlem rakouským³⁾ jako projev uznání zásluh nobilitanta o rakouské zájmy během celé životní dráhy. Orlice zabíjející hada je odvozena ze státního znaku mexického císařství na paměť nobilitantových zásluh o nové zámořské mocnářství habsburské dynastie.⁴⁾

Baron Kaska zemřel bez potomků v Mexiku dne 10. května 1907. Ačkoli strávil většinu života v zámoří, nikdy nezapomněl na svou rodnou zem a vždy se pokládal za Čecha. Byl členem Společnosti Muzea království Českého a počínaje devadesátými lety minulého století pravidelně zasílal muzeu vzácné předměty historické ceny nebo vzorky do sbírek přírodovědeckých. V poslední vůli odkázal své soukromé sbírky muzeím v Praze a ve Vídni;⁵⁾ obsahovaly mnoho předmětů a dokumentů z dob mexického císařství, především však unikátní a téměř úplnou sbírku císařských řádů a vyznamenání, které jsou nyní uloženy v Praze.⁶⁾

Z časopisu The Augustan /U.S.A./, 79th Issue, July 1976, přeložil a upravil PhDr. Milan Buben. Redakce Heraldické ročenky děkuje touto cestou redakci The Augustan za povolení k převzetí této stati.

P o z n á m k y :

1. Vědecká činnost doktora Kasky byla několikrát oceněna vysokými mezinárodními cenami a uznáními, např. zlatou záslužnou medailí světové výstavy v New Orleans 1884-1885, nebo řádným a čestným členstvím v různých mexických a zahraničních učených společnostech. Roku 1886 se stal ry-

- tířem rakouského řádu Františka Josefa I., roku 1888 komandérem papežského řádu sv. Řehoře. Dále mu byl udělen záslužný bavorský řád sv. Michaela III. třídy, hollandská stříbrná medaile za vědu a umění, rakouská jubilejní medaile z roku 1898 a nedlouho před svou smrtí se stal komandérem s hvězdou řádu Františka Josefa I.
2. Originál diplomu je uložen v archivu Národního muzea v Praze, podrobná úřední dokumentace pak v rakouském státním archivu Allgemeines Verwaltungsarchiv, Wallnerstrasse 6 A, Wien.
 3. Tj. nekorunovaný, bez habsbursko-babenbersko-lotrinského srdečního stítku a bez meče, žezla a říšského jablka ve spárech.
 4. Motiv orlice a hada je v Mexiku znám již z aztécké mytologie. V jednotlivých historických obdobích býval jako státní emblém zobrazován různě. V době Maximiliánova císařství /Imperio mexicano 1864 - 1867/ vypadal znak takto:
v modrém oválném štítu lemovaném zeleným vavřínovým věncem zlatá orlice zobákem a pravým spárem držící chřestýše a stojící na zeleném nopálovém kaktusu, který vyrůstá ze skály, obklopené mořem. Kolem štítu ovinuta kolana řádu St. Maria de Guadalupe. Devisa: EQUIDAD EN LA JUSTICIA. Štít je podložen zkříženým mečem a žezlem. Jako štítonoši dva zlatí grifoni s hlavami a křídly černými. Na vrcholu štítu císařská koruna.
 5. Srv. Svoboda, Zbyšek: Pozůstalost mexického lékárníka dr. Františka Kasky v Národním muzeu v Praze. In: Acta Musei Nationalis Pragae, roč. XXV/1971, č. 4.
 6. Srv. Svoboda, Zbyšek: Řády a dekorace z pozůstalosti císaře Maximiliána Mexického, Praha 1966. Viz též Karlovský, Adolf F.J.: L'ordre personnel de l'Empereur Maximilien du Mexique. In: Le Parchemin, č. 134, Brusel, březen - duben 1968.

Karel Mělnický z Karlsperka, nobilizovaný pražský stavitel

Osobnost Karla Mělnického je pro historii, zejména pro historii vodárenství, zajímavá z několika hledisek - je nejstarším známým stavitelem "věže vodní", je autorem nejstaršího dochovaného stavebního deníku /1/ a je jedním z nejznámějších nobilitovaných stavitelů vodárenského zařízení.

Aby bylo možno pochopit význam jakékoliv lidské činnosti, je nutno, alespoň v nástinu, pohovořit o historii této činnosti - a proto uvádím, alespoň ve stručnosti, schéma vodárenské historie na území dnešního hlavního města Prahy.

První vskutku veřejný vodovod byl v Praze vybudován v roce 1348 na území právě vznikajícího Nového Města pražského. Voda byla přiváděna ze zdroje v osadě Na rybníčku potrubím do kašen na Dobytčím a Koňském trhu /2/. V té době však existovaly na území dnešního hlavního města dva jiné vodovody. Pramenitou vodou z Jezerky v Michli byl zásobován Vyšehrad (a to snad již ve 12. století) a vodou pramenitou i rybníční pak Pražský hrad /3/. Tyto vodovody však měly charakter soukromých vodohospodářských děl.

Vznik vodních věží, staveb na mechanické zdvihání vody, se v Praze datuje do první poloviny 15. století /4/. V té době již stála vodárna staroměstská. O novoměstské vodárně, zvané Šítkovská, postavené v roce 1495, bude pojednáno podrobněji. Následuje malostranská vodárna, zvaná Petržilkovská, vybudovaná po roce 1561 a vodárna novoměstská Novomlýnská, postavená před rokem 1602 /5/. Výstavbou těchto vodárenských věží a jim příslušných vodovodních řádů, byl vybudován větvový vodárenský komplex napájející říční vodou celou tehdejší Prahu. Ve své podstatě fungovalo toto dílo až do začátku 20. století, do doby zavede-

ní káranské vody do pražského distribučního systému.

Osobnost Karla Mělnického nás nutí vysvětlit systém zásobení vodou Nového Města pražského, resp. jeho vývoje. Vodovod Nového Města, který byl vybudován v roce 1348, pochopitelně nestačil poptávce zejména proto, že "špina-vá řemesla", přestěhovaná do této aglomerace, rozšiřovala své pole působnosti. Hledala se proto možnost, jak vyřešit tuto disproporci. Bylo proto přikročeno k vybudování vodní věže u Šitkovských mlýnů pro zásobování obla- sti Nového Města mezi Starým Městem a Vyšehradem. Spolu s výstavbou a dostavbou Nového Města stoupaly nároky na dodávku vody i do ostatních lokalit nového urbanistického komplexu. Část Nového Města v oblasti Poříčí nebylo však možno zásobit ze stávající vodárny Šitkovské, a proto byla vybudována před rokem 1602 vodárna u Nových mlýnů, dodnes zvaná Novomlýnská. Distribuční systémy, šitkovský i novomlýnský, byly posléze propojeny, a tak vzniklo na svou dobu neobvyklé vodárenské dílo.

Vodovody byly závislé na dobré funkci vodárenských věží, a ty měly často velmi pohnuté osudy. Díky častým požárům, zpravidla způsobených nedbalostí obsluhy, díky každoročním povodním a v neposlední řadě i díky škodám způsobeným oblehateli města, musely být často přestavovány, ne-li budovány od základů znovu.

První zmínka o novoměstské vodárenské věži je z roku 1495 /20/. Tato vodní věž měla pohnutou minulost, neboť: "Léta 1501 v adventě ve čtvrtek v noci před sv. Ondřejem, věž pánů novoměstských, kterouž vodu vedli po troubach a lidem k užívání dávali, spálena jest zanedbáním Matouše, rourmistra novoměstských pánů" /21/. Dále nalézáme tento záznam: "V roce 1503 v sobotu po Velikonocích dopoledne sesula se zcela nová vodárenská věž novoměstských pánů, která stála pod Zderazem, jež byla ve spěchu postavena, což mnozí nechválili a věž Pánu Bohu poroucheli, neboť nebyla dobře usazena. Potom vodu pumpami, ale to nestačilo spotřebě i postavili jinou věž pletenou, která ale postála jen krátkou dobu, neboť rourní mistr, něco opravující, zapálil ji skrze svojí nedbalost a věž vyhořela. Pak udělali mezi sebou sbírku a postavili věž novou" /22/.

Jak dlouho se obešlo Nové Město pražské bez přímé dodávky vody není známo.

Stavbu nové vodárenské věže přibliží česky psaný rukopis Karla Mělnického, který je dnes dodatečně svázan do tří svazků a je uložen ve Strahovské knihovně /23/. První kniha zahrnuje rok 1589 a v úvodu je zmínka o finančním zůstatku z roku 1588. Na 84 popsaných stranách následuje rozpis nákladů na jednotlivé práce s dílčími sumáři. To se opakuje i ve druhé knize, obsahující rok 1590 a v knize třetí, která obsahuje rok 1591 a torzo roku 1593. Stavební deník jistě pokračoval, ale nedochoval se. Rukopis samotný je námětem na samostatnou technicko-ekonomickou studii, ale bez zvládnutí tehdejší složitě

stavební terminologie to však nelze.

Šitkovská vodárna měla být dostavěna již roku 1587, což prý hlásal nápis na vodní věži /24/. Do dnešních dnů se však nedochoval.

Při průzkumu Šitkovského objektu v roce 1836 byly objeveny tyto závažné skutečnosti: chronodistichon obsahující letopočet 1593 na budově a na nízké věži (která dnes neexistuje) letopočet 15 KM 89 /25/.

V roce 1605 žádají novoměstští kutnohorského minc-mistra o darování nebo prodání mědi na štok a kliku. V roce 1610 šla voda do 12 pivovarů, 2 klášterů a do kašen obecních i soukromých - celkem do 130 stojanů a kašen /26/.

V roce 1648 byla tato vodárenská věž silně ostřelována Švédy a neměla blízko ke zničení. Dne 31. března 1661 se zavázal císařský slévač Milas Löw kontaktem odlít tzv. Stockstifel s ostatním příslušenstvím /27/. Ve třicátých letech 19. století bylo toto zařízení nahrazeno novým /28/.

Roku 1808 měla tato vodárna dva stroje a napájela 104 kašen. Od roku 1847 nebyla nějaký čas v provozu, přičemž důvody nejsou známy. V roce 1881 byla snesena pánev a vodárna připojena na nový vodojem na Karlově v Sokolské ulici. V letech 1882 a 1883 byla vodárna rekonstruována na filtrovanou vodu, jímánou již ze studní ve vltavském dnu a nikoliv přímo z Vltavy. Šitkovská vodárna byla v činnosti do 24. května 1913. Potom byly objekty a zařízení postupně rozprodávány. Věž a budovu koupil v roce 1926 spolek Mánes /29/. Věž a přilehlý objekt je nyní památkově chráněn /30/.

O osobě stavitele Šitkovských mlýnů a vodní věže Karla Mělnického uvádějí A. Rybička /6/ i Ottův slovník naučný /7/, že se narodil roku 1536. V českém textu stavebního deníku Karla Mělnického je však tato latinská poznámka - ANNUS NATIVITATIS MEAE 1534.

Jeho otcem byl Václav Prokopčík Mělnický (1496 - 1541), notář knížete Jindřicha Staršího z Flavna a na Žluticích, po jehož smrti se přestěhoval do Prahy, kde působil do roku 1541 jako notář na Novém Městě pražském. Jeho matka pocházela z vládyckého rodu Kornfinerů a narodila se v Eise-nachu v Durynsku. Sloužila u kněžny Plavenské na Žluticích a po její smrti pak u dvora královny Anny /8/. Ottův slovník naučný uvádí, že byl Karel Mělnický dán kolem roku 1562 na studia, avšak podle Děkanské knihy artistické fakulty nedosáhl v letech 1545 - 1565 bakalářského ani mistrovského gradu na Pražské universitě /9/. Navíc jeho syn Jiří Carolides ve svém spisu "Parentalia" uvádí: ...PRAE-SERTI AEDILITIJS ADHIBEBATUR, MIRUM ENIM IN MODUM IN ARCHITECTONICA ET GEOMETRIA, QUAS TAMEN ARTES EX NULLO MAGISTRO ANQUA DIDICIT, NATURALI QUEDA INGENIJ SAGICITATE, ESCELIUIT: CUJUS SANE DEI PRAETER ALIA ARGUMENTA TEMPLUM DO WEMCESLAI, ETC.../10/, z čehož vyplývá, že jeho mistrovství ve stavitelství a geometrii bylo dílem přirozeného nadání a že bylo získáno praxí. V roce 1562 převzal dědictví po své matce a dne 16. ledna 1565 se oženil s Ka-

teřinou, dcerou pražského měšťana Pavla Beneše. Z tohoto manželství vzešly dvě dcery a čtyři synové. Manželka Kateřina zemřela roku 1575. V roce 1577 se Karel Mělnický oženil podruhé, a to s Julianou rozenou ze Sedlčan, se kterou zplodil sedm synů a tři dcery /11/. Z prvního manželství mu však zbyli jen Jiří a Václav, z druhého pak Daniel, Jakub a Samuel Ferdinand. Syn Jiří se narodil dne 11. dubna 1569, v roce 1589 se stal bakalářem a roku 1593 mistrem svobodných umění. Dne 12. září 1596 byl "ověnčen" jako císařský básník. Byl dvakrát ženat, jeho první manželka zemřela roku 1599 na mor. Jiří Carolides zemřel dne 12. října 1612 a je pochován v chrámu sv. Michala v Opatovicích /12/.

O Václavu Carolidesovi pouze víme, že měl začátkem 17. století majetek v Myslíkově ulici na Novém Městě pražském /13/.

Daniel (Karel) Carolides byl knihtiskařem a držitelem domu na Novém Městě pražském. Byl v letech 1608 - 1620 účasten stavovského hnutí, avšak v roce 1623 obdržel pardon. V letech 1625 - 1627 nepřistoupil na katolickou víru a vystěhoval se ze země. Při vpádu saských se vrátil, ale neví se na jak dlouho /14/. Dále se o Danieli ví, že v roce 1620 koupil grund u nynější Plzeňské ulice a že v roce 1612 koupil společně se svou manželkou Ludmilou dům čp. 111/55 ve Spálené ulici, který pak postoupil roku 1626 svému bratru Jakubovi a jeho dcerám Anně, Marii a Alžbětě. Ludmila, manželka Daniela, zakoupila roku 1621 konfiskovanou vinici poblíž dnešní Plzeňské ulice /15/.

O Jakubovi není nic dalšího známo.

Další syn Karla Mělnického, Samuel Ferdinand, byl jako jediný ze synů katolíkem. Nějaký čas byl úředníkem na zboží pana Viléma Slavaty a zemřel dne 25. srpna 1664 někde v jižních Čechách.

Dále se objevuje Jan Carolides, narozený roku 1613, měšťan Nového Města pražského. Nemůže být synem Karla Mělnického, pravděpodobně však bude jeho příbuzným. Jan byl držitelem mlýnů a přísežním cechovním mlynářského a řídil v Praze vodní a mlynářské hospodářství po 22 let. Zemřel dne 30. října 1675 a je pochován u sv. Petra na Poříčí /16/.

Staviteelská činnost Karla Mělnického byla mnohostranná. V letech 1597 - 1599 byly pod jeho vedením prováděny opravy kostela sv. Václava na Zderaze (zadělány přípory s renesančními jónskými hlavicemi pod gotickou síťovou klenbu žebířů hlavní lodi). Od roku 1588 do roku 1599 vedl stavbu Sítkovských mlýnů a vodní věže /17/. Toto jsou dva bezpečně doložené příklady jeho stavební činnosti, ale je jisté, že jich muselo být mnohem více.

O roku úmrtí Karla Mělnického z Karlsperka nelze pochybovat. Byl to rok 1599, avšak o příčině smrti jsou pochybnosti. Není totiž jasné, zda zemřel na následky úrazu či na mor /18/.

Karel Mělnický z Karlsperka je pochován u sv. Vojtěcha na Novém Městě pražském, kde je u fary dodnes dochován

jeho náhrobní kámen s erbem. Je umístěn vedle náhrobního kamene pověstmi opředeného faráře Jana Glodomastera.

V roce 1602 vydal Jiří Carolides z Karlsperka spis "Parentalia...", jehož celý název v překladu zní: "Památce vznešeného a příčinlivého muže, pana Karla Mělnického z Karlsperka, patricie pražského, vydáním syna jeho Jiřího Carolidese z Karlsperka, mistra a vavřínem korunovaného básníka císařského, notáře Nového Města pražského, na oslavu lásky a paměti" /19/.

Karel Mělnický a jeho syn Jiří Carolides byli povýšeni do šlechtického stavu dne 29. října 1596 a obdrželi erb /31/. Je zajímavé, že Jiří Carolides ve své knize Liber Epigrammatum ad Nobilem virum Sigismundum Kozelium..., vydané M. Danielem Adamem v Praze již roku 1595, uvádí v kapitole Insignia Carolidae popis vlastního erbu: INSIGNIA CAROLIDAE INCIPIT BINO SCEPTRO PARERE LEONES QUOD SUPERRAT DUPLICI CRISTA COLORE VIDES SIC JUBEO AD SECTUS RATIONI CEDRE PRAVOS SIC DOMINA VICTOR MENTE TRIUMPHO MEI /32/, což znamená: na štítu dva lvi po obou stranách žezla, nad dvěma barvami ční chochol, tak já ho přijímám.

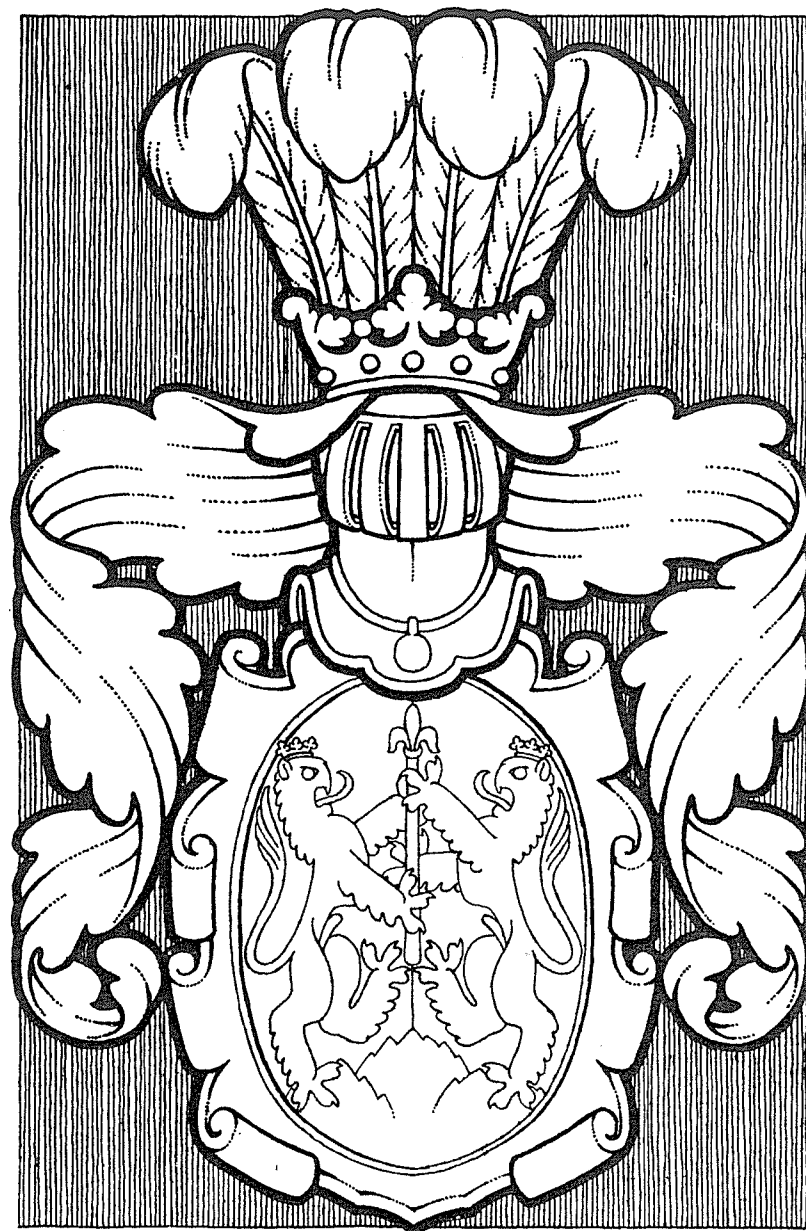
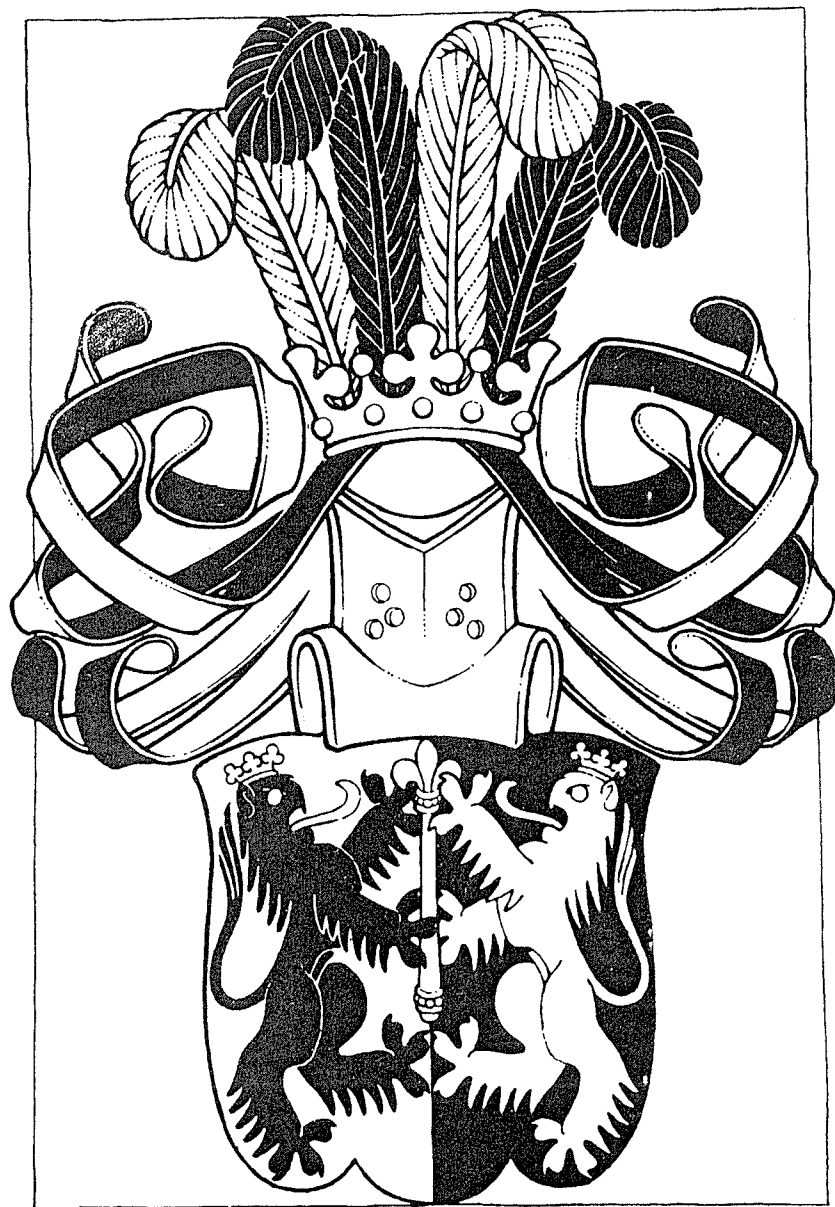
A. Rybička zveřejnil původní popis erbu takto /33/: "Totiž na poli od vrchu až dolů na dyl rozdělený, po pravé straně polovice téhož štítu žluté neb zlaté a po levé straně barvy černé, v kterýchžto polovicích téhož štítu v každé po pravé straně v zlaté polovici lev černé a po levé straně v černé polovici druhý lev zlaté barvy vzhůru vyzdvížený neb spjatý, k sobě obrácení, nohy rozkročené a rozložené, ocasy též vyzdvížené, ústa otevřená a jazyky vyplázté, na hlavách svých korunky majíce a sceptrum jeden každý lev jednou přední nohou držící se vidí a spatřuje, nad štítem kolčí helm, na němž přikryvadla neboli fafrnochy žlutou a černou barvami z obou stran potažené dolů visí, nad tím nade vším koruna zlatá královská, z ní čtyři péra pětrosova u vrchu pochrnutá, vedle sebe první po pravé straně žluté, druhé černé, třetí opět žluté a čtvrté zase černé vynikají".

Týž popis erbu, i když po stránce interpretace moderněji pojatý, se vyskytuje i v dosud vydané literatuře /34/.

Na žádost Jiřího Carolidese polepšil císař Rudolf II. dne 19. října 1604 erb takto: "...že do štítu již vypsánoho do spodku skálu o třech pahrbcích, prostřední pahrbek vyšší nad jiné dva pahrbky po stranách sivé barvy, na kterážto skále ti oba lvi zadními nohama rozkročenými spjatí stojí, přidati a místo kolčího helmu otevřený sturmmaub propůjčiti" /35/.

Zároveň potvrdil Rudolf II. připojení k erbu těchto osob:

- Havel Toužil, měšťan Rakovníka, krevní strýc,
- Adam Rosacius, měšťan Sušice,
- Adam Chytrea, měšťan Bratčova nad Labem,
- Adam a Jáchym bratři Krénákové, měšťané Nového Hradiště Hory Tábor, přátelé krevní a příbuzní,
- Václav, Samuel, Daniel a Jakub, bratři Jiřího Carolide-

se /36/.

Dne 18. srpna 1611 byl k tomuto erbu ještě přijat Václav Vodička, primas Německého Brodu /37/ a dne 12. srpna 1739 i Josef Cyril a Jan Tadeáš Krěšákové /38/.

Podle Ottova slovníku naučného byla nad polepšeným erbem ještě stuha s textem: Tantum, quantum possum. Uvádí však chybně pouze tři pštrosí pera a zavřený helm /39/.

Na již zmíněném náhrobku Karla Mělnického z Karlsperka je také erb polepšený. Tentýž erb v barevném provedení v pojetí arch. V. Mayera je vystaven v Museu pražských vodáren. Není to však erb přímo Karla Mělnického, jak je uvedeno, ale erb polepšený /40/.

Svého erbu užíval velmi často syn Karla Mělnického, Jiří Carolides, a to původního i polepšeného na titulních stranách svých spisů /41/.

Jaroslav Jásek

Poznámky, prameny, literatura:

- 1/ Registra nákladů nového stavění mlýna Šitkovského a nové věže vodní...od Karla Mělnického sepsané...(tři díly - fragment), Strahovská knihovna, sign. Dg V. 8,9,10 (rukopis)
- 2/ Museum pražských vodáren
- 3/ Pavlánský, Jaroslav, Ing: Vývoj zásobování vodou hl. m. Prahy. Praha 1928.
- 4/ Scriptorum rerum Bohemicarum. Tom III., p.84: "Také toho Léta 1431 vyhořela věž vodní mistra Petra ode dna..."
- 5/ ad 3
- 6/ Rybička, Antonín: Něco o rodině erbovní Karolidesů z Karlsperka. Časopis musea království českého, roč. LXVI (rok 1892)
- 7/ Ottův slovník naučný, díl V., s. 173
- 8/ ad 7
- 9/ Liber decanorum. Archiv Karlovy university (bez sign.)
- 10/ Carolides, Jiří: Parentalia... Praha 1602, Strahovská knihovna, sign. AC III. 56/8
- 11/ ad 7
- 12/ ad 6
- 13/ Ruth, F.: Kronika staré Prahy, II., Praha 1904, s.755
- 14/ ad 6

15/ ad 13

16/ ad 6

17/ ad 13

- 18/ F. Ruth v Kronice staré Prahy III., s.1029 uvádí:"... při stavbě nan spadla hranice cihel a smrtelně jej zranila". Ottův slovník naučný V., s.173 uvádí, že šlo o úraz při stavbě mlýnů. Ing. J. Pavlánský ve Vývoji zásobování vodou hl.m. Prahy zase uvádí, že byl smrtelně zraněn hmotami nakupenými na lešení, jež se prolomilo. Všichni uvádějí rok 1599. A. Rybička ve svém článku Něco o rodině erbovní Karolidesů z Karlsperka kategoricky prohlašuje: "Karel Mělnický z Karlsperka zemřel roku 1599 na morní bolest" a na jiném místě téhož článku: "Manželka Jiřího zemřela roku 1599 jako jeho otec a několik přátel jeho na mor".
- 19/ Parentalia nob. et industrio viro, D. Carolo Mielniczky a Karlsperga, patricio Pragensi, studio atc. opera filii Georgii Carolidae a Karlsperga, M. et poetae laureati Caesarii, Nove urbis Prag. Notarii, supr. amor. ob seg. Monimento celebrata.
- 20/ Scriptorum rerum Bohemicarum, Tom. III, p. 251
- 21/ Scriptorum rerum Bohemicarum, Tom. III, p. 257
- 22/ Scriptorum rerum Bohemicarum, Tom. III, p. 264
- 23/ ad 1
- 24/ Jebaucky, Notata varii generis
- 25/ Fleischl, A.: Chemische Untersuchung der Prager Wasser, Praha 1836
- 26/ ad 3
- 27/ Tzv. Stockstifel, nebo také Schuh, je nádrž /pánev/ na vodu umístěná v nejvyšším patře vodní věže
- 28/ ad 25
- 29/ ad 3
- 30/ Nemovitě kulturní památky hl.m. Prahy. Praha 1976 (Věž uvedena pod evid. č. 1105)
- 31/ von Doerr, Der Adel der Böhmisches Kronländer, 12a/549
- 32/ M. Georg Carolides à Karlsperga, Liber Epigrammatum ad Nobilem virum Sigismundum Kozelium... Praha 1595, Strahovská knihovna, sign. AC III. 56
- 33/ ad 6 (citace privilegia)
- 34/ Např.: Kolář, Sedláček, Českomoravská heraldika II, s. 466 nebo Král na s. 269
- 35/ ad 6

- 36/ von Doerr, A.: Der Adel der Böhmisches Kronländer, 12b/814
 37/ von Doerr, A.: Der Adel der Böhmisches Kronländer, 22/7
 38/ von Doerr, A.: Der Adel der Böhmisches Kronländer, 168/441
 39/ ad 7
 40/ Museum a Podnikový archiv Pražských vodáren
 41/ Viz většina autorových spisů deponovaných ve Strahovské knihovně.

Ke znaku Jana Roháče z Dubé

Před časem byla díky popularizujícímu podání znovu v širší veřejnosti oživena postava husitského válečníka Jana Roháče z Dubé, který svým vytrvalým a zásadovým postojem vedoucím až na popraviště se stal v české historii téměř symbolem /1/.

Nemíním zde rozebírat jeho život obestřený dodnes řadou nejasností, ani historický význam, ale chtěl bych pouze připomenout zajímavý doklad jeho erbu. Dnes je mým již dostatečně známo, že Jan Roháč patří do velké rodiny, který Palacký nazval Benešovici. Větev užívající přídomku z Dubé se psala podle hradu na Sázavě a nikterak nespojila se severočeskými Berky. Avšak ještě koncem minulého století je celý rod přičítán k Ronovicům /2/, a tak není divu, že i Mikuláš Aleš, užívající ve svých obrazech a historických scénách často heraldické motivy, nakreslil Jana Roháče s erbem ostrví. Toho jsme ostatně svědky občas dodnes /3/. Jednota není ani v údajích heraldické literatury,

která se sice shoduje ve štítovém znamení zvaném odřivous, ale zcela se různí údaje o tinkturách. Sedláček s odvoláním na Aulu Caroli, Písecký hrad a Richentalovu kroniku uvádí v Heraldice i Ottevě slovníku naučném červenou střelu na stříbře. Král a Meraviglia bez udání pramene právě opačně.

Tím spíše je pro nás zajímavý dosud nepovšimnutý doklad Roháčova erbu. Již při archeologických průzkumech hradu Sion v roce 1937 byly nalezeny tři exempláře

kachlů z nepolované pálené hlíny, jejichž plocha je vyplněna dvěma anděly držícími kalich a pod tím je poříkem položen gotický štít nesoucí odřivous. Samo provedení ukazuje, že znakové razídko nebo kolek bylo použito v druhé fázi výroby, neboť úhel sklonu a umístění se na jednotlivých kusech odlišuje. Obdobně je štít skloněn i na Roháčově pečeti. Nejdůležitější ovšem je, že na štítě se zachovaly zbytky tinktur a z kachle se tak stává pozoruhodný heraldický pramen. - v červeném štítě stříbrná resp. bílá střela.

Druhou spornou otázkou zůstává klenot erbu. Ten však chybí nejen zde, ale i na osobní Roháčově pečeti a konec konců i na většině dokladů znaku celého rodu, včetně sfragistického materiálu. Pouze na pečeti právníka Ondřeje z Dubé na Zlenicích /4/ je na přílbě vpravo obrácená střela jako ve štítě.

Závěrem lze tedy konstatovat, že tinktury znaků jednotlivých členů rodu a patrně i v různých časových obdobích kolísaly.

Na základě výše popsaných kachlů je možné Janu Roháči z Dubé přisoudit stříbrný odřivous v červeném štítě.

Pavel R. Pokorný

Poznámky:

- 1/ Ivanov, Miroslav: Podivný příběh života a smrti urozeného pána Jana Roháče z Dubé. Květy. Roč. 1979, č. 14 až 24.
- 2/ Beneš, František Xaver: Hrad Sion. Památky archeologické a místopisné. Roč. X. s. 210 - 215.
- 3/ Erb ostrví byl Roháčovi přičten i autory výstavy Husitství v erbech, konané v červenci 1976 v ÚDŽ v Praze, přestože v katalogu je správně uvedena příslušnost k Benešovicům.
- 4/ Pečeť Roháčovu uvádí Sedláček Hradu IV., tab. 4, č. 2; Ondřejovu týž Hradu XII., tab. 4, č. 7. Kachle byly po nálezů uloženy v museu v Kutné Hoře.

Pověst téměř heraldická

Snad každý si vzpomene na známou pověst o hrdinovi Bruncvíkovi, synu Štilfrídovi a o jeho věrném lvu, jehož česká obdoba se zobrazila ve vyprávění o statečném Heřmanu z Bubna.

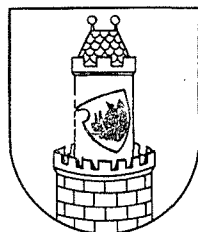
Tato pověst se váže k tzv. Rolandovu sloupu resp. k soše Bruncvíkově s věrným lvem u nohou, umístěné na hřebenu mostního pilíře Karlova mostu. Na místě starší sochy ze 16. století, kterou postavili Staroměstští na znamení svých práv k mostu, stojí nyní socha novější z roku 1884 od Ludvíka Šimka. Nás ovšem více zajímá osobnost samotného Bruncvíka. Zřejmě nejde o osobu zcela vybájenou, a jako téměř každá pověst, má i ona své historické jádro.

Připustíme-li, že jméno Bruncvík není ničím jiným než v lidové mluvě přetvořené označení **Brunšvík**, pak stojíme před matnou vzpomínkou na osobu císaře Oty IV. Brunšvíckého, jehož území mělo za znak stříbrného jednoocasého lva v modrém poli. Stojíme na konci století jedenáctého a počátku 12., v době dozrívání křížáckých výprav, boje o primát církve nad světskou mocí, boje Hohenštaufů o supremacii císařskou nad Velfy, bojujícími s papežem a italskými městy o nadvládu církve a samozřejmě i o upevnění jejich vedení v Říši. V neposlední řadě jsme u kolébky evropské heraldiky, pronikající do zemí německých, ovlivňujících politicky i kulturně krajiny sousední.

Je známo, že brunšvičtí Velfové Jindřich Lev i jeho syn Ota IV. dávali svým spojencům jako zvláštní pozornost do jejich štítů znamení lva. Tak tomu bylo u tehdejšího hrabství Lucemburského, landkrabství Durinského, jehož vladař Heřman se roku 1202 přiklonil k Otovi IV. v boji proti Jindřichu II. Hohenštaufovi. A když si uvědomíme, že na přání papeže Innocence III. se král Přemysl Otakar I. rok předtím stal také Otovým přechodným spojencem a docílil od něho potvrzení titulu královského, uděleného před ním Filipem Švábským Hohenštaufem, a slavnostní korunovace v Mersenburku 24. srpna 1203, pak vtírá se tu i c e l k e m z d á n l i v ě opodstatněná domněnka, že i znak království Českého, dvouocasý stříbrný lev v červeném poli, má svůj původ v pozornosti Oty IV., a onen sedící lev u paty Bruncvíkovy sochy je pak jen reminiscencí na tuto událost, zachovanou v povědomí lidu.

+ Jiří Suchánek

Výročí našich měst

R o ž m i t á l pod Třemšínem
okres Příbram

750 let od založení

Původně ves s kostelem, zvaná Staré Město. Nynější město vzniklo kolem hradu, k němuž bylo z části přihrazeno. Hrad byl rodným sídlem starého významného rodu Lvů z Rožmitálu. Datum povýšení na město a udělení znaku není známo; stalo se tak pravděpodobně na přímluvu Zdenka Lva z Rožmitálu v první polovině 16. století. Městský znak je na nejstarší pečeti, která nese letopočet 1581. Znak

tvoří modrý štít, v něm stříbrná okrouhlá hradba se stínkami, z níž vyrůstá čtyřhranná věž s cimbuřím, s červenou valbovou střechou se dvěma zlatými makovicemi; na věži pod cimbuřím je rodový znak Lvů z Rožmitálu, černá kančí hlava se stříbrnými kly, červeným vyplazitým jazykem ve zlatém poli.

N a l ž o v s k é H o r y
okres Klatovy

450 let od povýšení na město a udělení znaku

Nynější obec se skládá ze dvou bývalých městeček, povýšených ve stejném roce 1530. Stříbrné Hory, též městečko horní nad Nalžov, kde se v 16. století dolovalo stříbro, olovo a cín, obdrželo v roce 1521 horní svobody na přímluvu Svojsze z Vilhartic, majitele vsi Nalžov. V

roce 1530 byly majetkem Jana z Rožmberka, který se přičinil o povýšení na město, přičemž byl udělen i městský znak: v červeném štítě hornické železko a mlátek křížem

přeložené, jako štítonoš je anděl ve zlatém rouše. V téže roce byla vysazena na městečko i ves Nalžovy, sídlo panství, a též obdrželo městský znak: "... modrý štít, u spodu malý vršek zelený co skalka vyzdvížený, na něm stojí uprostřed štítu postava sv. Jana Křtitele v oděvu velbloudové barvy; majíce v pravé ruce při prsích knížky zeleným povlečené, na kterýchž leží beránek bílý s korouhvičkou červenou a v levé drží štít bílý, v kterémž růže zelená s jádrem modrým..."

B y s t ř i c e nad Pernštejnem
okres Žďár nad Sázavou

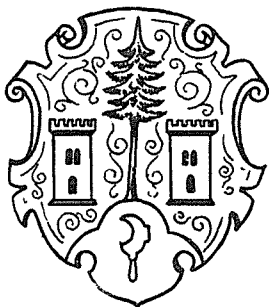
400 let od povýšení na město a udělení znaku

Připomíná se roku 1220 v listině, již Štěpán z Medlova dává patronát nad kostelem klášteru v Doubravniku. Brzy na to se již jmenuje městečkem. V roce 1403 Vilém a Štěpán z Pernštejna dali obyvatelům právo odúmrti; od rodu Pernštejnů obdrželo městečko i další svobody. V roce 1580 na prosbu Vratislava z Pernštejna vysazuje císař Rudolf II. majestátem daným v Praze dne 11. dubna městečko na město a rozmnožuje jeho starodávnou pečeť: "Totiž štít žluté neb zlaté barvy na poli od svrchu až k spodku dolů štrychem modré neb lazurové barvy na dél rozdělený, v pravé polovici téhož štítu půl hlavy zubrové nosené k spodku štítu dolů obrácený, majíce skrze chřípě houžev protaženou, v druhé pak levé polovici téhož štítu půl orla ptáka rozkřídleného černé barvy se vidí..." Zároveň uděleno právo pečeti červeným voskem.

D o l n í D u n a j o v i c e
okres Břeclav

400 let od povýšení na městečko a udělení znaku

Ve 13. století náležela ves kapitule staroboleslavské a v roce 1245 se jmenuje Markvart z Dunajovic (Donawitz). Na přímluvu Františka hraběte z Thurnu vysadil císař Rudolf II. majestátem daným na hradě Pražském v sobotu po památce sv. Máří Magdaleny (tj. dne 23. července) roku 1580 ves Dolní Dunajovice na městečko, dal povolení k provozování řemesel a dvou výročních trhů.

Přitom byl též udělen městský znak: ve stříbrném štítu vyrůstá ze zeleného vršku zelená jedle, po jejíchž obou stranách je červená čtyřhranná věž, každá se třemi okny (2,1) a s cimbuřím. Pod jedlí uprostřed vršku je vinařský nůž.

H o r n í M ě s t o
okres Bruntál

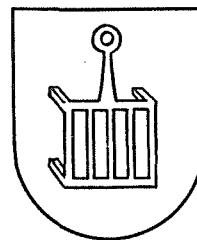
400 let od povýšení na královské horní město

Osada (dříve Hankštejn) vznikla na začátku 16. století při dolech na stříbro, měď a cín, na horní město povýšena v roce 1537 Ferdinandem I. a v roce 1580 císařem Rudolfem II. na královské horní město. Z té doby pochází první pečeť a opisem: KAISERLICH FREIE PERCHSTADT HANGENSTEIN 1580, se znamením zkřížených hornických kladívek, před nimiž stojí na vršku pták a nad ním je pětihratá

korunka. Později bylo znamení v pečetích několikrát pozměněno, avšak od 18. století se opět objevuje znamení z roku 1580 a bylo užíváno též na razítku z doby první republiky s tím rozdílem, že byla vynechána korunka nad ptákem, který má zřetelnou podobu havrana. Nad štítkem v pečetním poli je letopočet 1580. Tinkтуры znaku však nejsou známy.

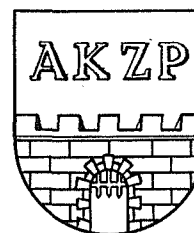
P ř e l o u č
okres Pardubice

400 let od povýšení na město

V roce 1086 je zmiňována ves u přívozu přes Labe, kterou v tomto roce daroval král Vratislav klášteru opatovickému. Na přímluvu opata kláštera povýšil král Přemysl Otakar II. dne 8. září 1261 ves na městečko a obdařil je právy podle královských měst Kolína a Kouřimě. Majestátem daným na hradě Pražském ve čtvrtek po sv. Lucii (tj. dne 15. prosince) roku 1580 císař Rudolf II. na prosbu purkmistra, konšelů a vši obce městečka Přelouče, povýšil dosavadní městečko na město - "...k jejichžto snažné a pokorné prosbě naklonění jsouce, s dobrým rozmyslem naším jistým

vědomím, s radou věrných našich milých, mocí královskou v Čechách nadepsané městečko Přelouč za město jsme vysadili a vyzdvihnouti ráčili a tímto listem mocně vysazujem..." Z téže doby také pocházejí nejstarší přeloučské pečete, jež mají v pečetním poli štít se znamením roštu. Tento znak je užíván ještě dnes, pole štítu je zlaté, rošt stříbrný. Některé prameny uvádějí, že městský znak udělil v roce 1540 král Ferdinand I. na přímluvu Jana z Pernštejna: ve zlatém štítě postava sv. Vavřince s roštem, patrona zničeného kláštera opatovického.

V l a š i m
okres Benešov

400 let od vzniku nynějšího znaku

Na městečko byla ves pod hradem povýšena pravděpodobně na počátku 14. století. Na gotické pečeti na listině s datem 10. března 1567 jmenuje se městem a má v pečetním poli štít s městskou zdí s otevřenou branou a vytaženou padací mříží. Na přímluvu Aleše Klenovského ze Ptení byl v roce 1580 rozmožen císařem Rudolfem II. městský znak do dnešní podoby: modrý štít, v něm stříbrná městská zeď s pěti

stínkami, s otevřenou branou a vytaženou mříží, nad zdí zlatá písmena A K Z P - Aleš Klenovský ze Ptení. Tak se jeví i na pečeti s letopočtem 1580. Na pozdější pečeti s letopočtem 1641 jsou ve znaku iniciály F.Z.T., Bedřicha z Talmberka, který koupil panství v roce 1622 (Friedrich zu Talmberk). Dnes ovšem město užívá znaku s původními písmeny A K Z P.

K l e n ě í pod Čerchovem okres Domažlice

300 let od povýšení na městečko a
udělení znaku

Původně ves na území Chodů, s nimiž požívala stejných práv a svobod. Na městečko byla ves povýšena císařem Leopoldem I. na prosbu Volfa Maxmiliána svobodného pána z Lammingeru a Albenreuthu majestátem daným v Linci dne 13. listopadu 1680 a zároveň udělil znak německou listinou, jejíž český překlad zní: Okrouhlý znak obklopený na okraji purpurovým kruhem a zeleným vavřínovým věncem. Ve znaku je široká lehce šedá věž s otevřenými vraty s padací mříží železné barvy, nahoře i dole ukončenou špicemi a v pozadí brány znázorněn několika jedlemi pohraniční Český les. Tento znak je platný i dnes, ač některé prameny uvádějí pole štítu modré a věž stříbrnou na zeleném pahorku.

Z l o n i c e okres Kladno

275 let od povýšení na městečko a
udělení znaku

Od nepaměti byly Zlonice zbožím královským v blízkosti tvrze Stauf, lidově zvané Štáf. V roce 1318 jmenuje se zde Jaroslav z Libušína, zvaný též Medvěd ze Zlonic. V roce 1420 císař Zikmund zastavil Zlonice pánům ze Žirotiny, od 16. století byly v držení Valkounů z Adlaru. Na městečko byly povýšeny na prosbu Bohuchvala Bernarda Valkouna z Adlaru císařem Josefem I. majestátem daným ve Vídni dne 28. listopadu 1705 a obdařeny městským znakem: "...totižto štítem obdlouhlým v půl na dvě rozděleným, jehožto spodní pole červené neb rubínové, svrchní pak bílé neb stříbrné barvy jest, před kteraužto právě v prostřed orel černé neb uhelné barvy až do polovice roztaženými křídly, otevřenými ústy a vyplazitým červeným jazykem zrovna vzhůru k pravé straně obrácený a nad štítem koruna zlatá královská se spatřuje..." Zároveň uděleno právo pečeti zeleným voskem.

Karel Liška

Obsah

Buben, Milan: Kalendarium 1980	str. 2
Zprávy pobočky Heraldika ČNS	22
mfawb: In memoriam	24
mfawb: Životní výročí	24
Buben, Milan: Sovětská heraldika	27
Buben, Milan: Sovětské řády	39
Chromý, Mojmír: Cechovní heraldika	45
Lobkowiczová, Marie: Vývoj znaku pánů z Lobkowicz	62
Suchánek, Jiří: Výročí konetábla romantismu	74
AKAR: K nobilitaci Čenských z Činova	78
Buben, Milan: Císařské znaky Rakouska a Mexika v českém erbu	81
Jásek, Jaroslav: Karel Mělnický z Karlsperka, nobilitovaný pražský stavitel	85
Pokorný, Pavel R.: Ke znaku Jana Roháče z Dubé	95
Suchánek, Jiří: Pověst téměř heraldická	97
Liška, Karel: Výročí našich měst	98

Kresby:

Bubnová, Julie: str. 2 - 14, 28 - 30, 32, 34 - 36, 41	
Čech, Zdirad J.K.: obálka, 1, 64 - 69, 75 - 76, 90 - 91, 104	
Konopásek, Emil: 56 - 57, 59	
Liška, Karel: 95, 98 - 102	
z archivu pobočky Heraldika: 26, 82	
Zenger, Zdeněk M.: 22	

Heraldická ročenka 1980
Vydala Česká numismatická společnost, pobočka Heraldika,
Praha 4, Levá 11, jako interní tiskovinu pro své členy.
Vydání povoleno Národním výborem hlavního města Prahy,
odborem kultury, pod značkou Kult.3 - sine/81 ze dne
8. července 1981.
Praha, srpen 1981